

MONOGRAFIA
POKONFERENCYJNA

SCIENCE,
RESEARCH, DEVELOPMENT #10

London

30.10.2018- 31.10.2018

U.D.C. 72+7+7.072+61+082

B.B.C. 94

Z 40

Zbiór artykułów naukowych recenzowanych.

(1) Z 40 Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii.

(31.10.2018) - Warszawa, 2018. - 108 str.

ISBN: 978-83-66030-56-5

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

e-mail: info@conferenc.pl

Wszelkie prawa autorskie zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do artykułów z konferencji należą do ich autorów.

W artykułach naukowych zachowano oryginalną pisownię.

Wszystkie artykuły naukowe są recenzowane przez dwóch członków Komitetu Naukowego.

Wszelkie prawa, w tym do rozpowszechniania i powielania materiałów opublikowanych w formie elektronicznej w monografii należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour».

W przypadku cytowań obowiązkowe jest odniesienie się do monografii.

Nakład: 80 egz.

«Diamond trading tour» ©

Warszawa 2018

ISBN: 978-83-66030-56-5

Redaktor naukowy:

W. Okulicz-Kozaryn, dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Poland; The International Scientific Association of Economists and Jurists «Consilium», Switzerland.

KOMITET NAUKOWY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Poland; The International Scientific Association of Economists and Jurists «Consilium», Switzerland;

С. Беленцов, д.п.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;

Z. Ćekerevac, Dr., full professor, «Union - Nikola Tesla» University Belgrade, Serbia;

Р. Латыпов, д.т.н., профессор, Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ), Россия;

И. Лемешевский, д.э.н., профессор, Белорусский государственный университет, Беларусь;

Е. Чекунова, д.п.н., профессор, Южно-Российский институт-филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы, Россия.

KOMITET ORGANIZACYJNY:

A. Murza (Przewodniczący), MBA, Ukraina;

A. Горохов, к.т.н., доцент, Юго-Западный государственный университет, Россия;

A. Kasprzyk, Dr, PWSZ im. prof. S. Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Polska;

A. Malovycho, dr, EU Business University, Berlin – London – Paris - Poznań, EU;

S. Seregina, independent trainer and consultant, Netherlands;

M. Stych, dr, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Polska;

A. Tsimayeu, PhD, associate Professor, Belarusian State Agricultural Academy, Belarus.

Recenzenci:

L. Nechaeva, PhD, Instytut PNPU im. K.D. Ushinskogo, Ukraina;

М. Ордынская, профессор, Южный федеральный университет, Россия.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАЛАГОДЖЕННЯ ВИХОВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗІ СТУДЕНТАМИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	
Вінтюк Ю. В.	6
ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ У СИСТЕМІ ЧИННИКІВ КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСТВА	
Авер'янова Н. М., ...	9
HISTORICAL FUTURE	
Maksiuta O. I.	12
BUILDING MATERIALS THAT CHANGED THE WORLD	
Maksiuta O. I.	15
МІНЕРАЛЬНИЙ ВМІСТ ЯЄЦЬ ЗА ДІЇ ПРОБІОТИКА	
Чудак Р.А., Побережець Ю. М., Лиманчук А. О.	18
ON US TWIPLOMACY WITH DIGITAL DIPLOMACY 2.0.	
Zubchuk A.	22
ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО АГЕНТСТВА УКРІНФОРМ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ	
Титаренко Н. В.	26
ЭКСПЕРИМЕНТЫ МОЛОДЫХ АРТИСТОВ В ЖАНРЕ ПАРНОГО РУЧНОГО ЭКВИЛИБРА В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ УКРАИНСКОГО ПРОЕКТА «RAW ЦИРК»	
Романенкова Ю.В., Игнатов А., Ганзюк В.	29
ДМИТРИЙ ГНАТЮК В ПРЕОДОЛЕНИИ ПРОСТРАНСТВЕННО- ИСПОЛНИТЕЛЬСКОЙ ДИСТАНЦИИ ОПЕРНОГО ИСПОЛНИТЕЛЯ 1955 – 1957 ГОДЫ	
Бондарчук В.А.	34
THE OLDEST CHRISTIAN CULTURAL MONUMENTS OF GEORGIA IN FOREIGN COUNTRIES	
OMAR KHAYYAM`S BIOGRAPHY AND POETRY	
РАМАЗ ЧАНТУРИЯ.	42
ДОНБАС: КОЛИ ІСТОРІЯ ПОВТОРЮЄТЬСЯ В ДОЛЯХ ЛЮДЕЙ	
Поплавський О.О., Левін О.Л.	45
ПРОВЕДЕНИЕ КАМПАНИИ ПО ИЗЪЯТИЮ ЦЕРКОВНЫХ ЦЕННОСТЕЙ СОВЕТСКОЙ ВЛАСТЬЮ (ПО МАТЕРИАЛАМ ПЕНЗЕНСКОЙ И САРАТОВСКОЙ ГУБЕРНИЙ)	
Садырова М.Ю.	54
МЕТОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ МИКРОФЛОРЫ МОЧЕВЫХ ПУТЕЙ У ЖЕНЩИН	
Бобоев М.М.	57

**ENDOTHELIN-1 IN THE MECHANISM OF FORMATION
OF GASTROESOPHAGEAL REFLUX DISEASE IN PATIENTS
WITH CORONARY HEART DISEASE**

A. Oparin, A. Vnukova, S. Rybchynskiy 61

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СУВЕРЕННИХ
МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ В УМОВАХ
ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Педоренко В. М. 64

OMAR KHAÛYAM`S BIOGRAPHY AND POETRY

Hulliev N. B. 72

BEGINNING THE PHILOSOPHY OF BUDDHISM

Saichyshyna N. 76

ГАРМОНІЯ: ЗАХІДНИЙ ТА СХІДНИЙ КОНТЕКСТИ

Муляр В. І. 79

ТЕМА ГАРМОНІЇ У ФІЛОСОФІЇ БУДДИЗМУ

Муляр В. І. 82

**РОЛЬ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ФОРМУВАННІ
ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
МЕНЕДЖЕРІВ ТУРИЗМУ**

Жумбей М.М. 85

КРОС-КУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЇ В ТУРИЗМІ

Писарева І. В., Зозуля К. О. 91

**THE TOURIST MARKET CONSUMER DEMAND FORMING (CASE
STUDY: THE HOTEL INDUSTRY)**

Ryabev A. A. 94

**FEATURES OF THE DESIGN AND RECONSTRUCTION
OF LOW-CAPACITY ACCOMMODATION FACILITIES**

Polchaninova I. L., Kornienko N. M., Burlakov O. R. 97

КОРОНАВІРУСНИЙ ЕНТЕРИТ СОБАК

Соколюк В.М., Радзиховський М. Л., Дишкант О.В., Колеснік Н.Л. 100

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАЛАГОДЖЕННЯ ВИХОВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗІ СТУДЕНТАМИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Вінтюк Ю. В.

Кандидат психологічних наук, доцент кафедри Теоретичної та практичної психології Національного університету “Львівська політехніка”

Key words: educational interaction, psychological peculiarities, preparation of future specialists.

Ключові слова: виховна взаємодія, психологічні особливості, підготовка майбутніх фахівців.

Вирішення завдань професійної підготовки кваліфікованих фахівців у сучасних умовах, майбутніх психологів зокрема, потребує врегулювання проблеми налагодження виховної взаємодії у цьому процесі. Адже саме в ході цілісного навально-виховного процесу відбувається формування особистості фахівців. Проте, як відомо, у сучасних умовах перевага надається, передусім, наданню необхідних знань, вмій і навичок, а здійснення цілеспрямованих виховних впливів зачасти залишається поза увагою педагогів. Проте в ході підготовки майбутніх фахових психологів виховний аспект посідає особливе місце, оскільки саме особистість психолога стає головним засобом впливу на його клієнтів. Необхідністю розгляду даного питання зумовлена актуальність цього дослідження.

Мета роботи: розглянути психологічні особливості налагодження виховної взаємодії зі студентами в сучасних умовах.

Раніше питання, пов'язані з вихованням студентів в умовах сучасного

ВНЗ розглядалися у статті на дану тему [1]. В даному викладі буде наведено міркування з предмету розгляду, які є результатом накопичення досвіду проведення виховної роботи зі студентами.

Розпочати варто з констатації факту, що рівень вихованості багатьох студентів, які потрапляють на навчання у сучасні ВНЗ, залишає бажати кращого. Крім цього, виховна робота в закладі з ними також практично відсутня, оскільки куратори не мають достатньо можливостей для її проведення; передусім тому, що в навчальному навантаженні необхідні заняття відсутні. Відповідно, труднощі взаємодії викладачів і студентів починаються з перших днів навчання, і ускладнюють налагодження навчального процесу під час занять. Так, студенти не ознайомлені з правилами поведінки у ВНЗ і не достатньо дисципліновані й організовані; тому, якщо відразу не взяти ситуацію під контроль, то невдовзі вона стане некеруваною, що знано знизить ефек-

тивність навчального процесу. Вони не мають достатньо сформованої мотивації до здобуття фаху, не звикли самостійно працювати, неорганізовані та інертні тощо.

Така ситуація, задля її зміни, потребує налагодження виховної взаємодії. Розпочати доцільно з ознайомлення студентів із правилами поведінки у данному ВНЗ, і їхнього роз'яснення. За порушення правил поведінки у навчальних аудиторіях під час занять і на території закладу в позааудиторний час повинні бути передбачені певні санкції. Доречно також після ознайомлення з чинними нормами поведінки зафіксувати у спеціальному акті, під розписку кожним студентом, що вони не лише ознайомлені з ними, але й зобов'язуються їх виконувати. Далі необхідно розпочати наполегливу, систематичну і цілеспрямовану роботу, спрямовану на подолання порушень дисципліни під час навчальних занять. На жаль, для цього доводиться затрачати час, відведений для вивчення навчальних дисциплін, звісно, в певних розумних межах; проте такий підхід неодмінно виправдовує себе, бо все одно кожне заняття необхідно розпочинати з організаційних питань.

У данному випадку доводиться мати справу з усіма упущеннями виховання, які були зроблені не тільки в школі, але і вдома; причому надолужити упущене видається доволі проблематично, оскільки необхідно налагоджувати взаємодію зі сформованими людьми. Недосвідчені викладачі швидко зазнають невдачі у цьому поєдинку

і відмовляються від реалізації своїх виховних намірів. Але, тим не менше, як свідчить наявний досвід такої роботи, її можна налагодити і здійснювати зі стійкими позитивними наслідками. Запорука її ефективності полягає у необхідності налагодження взаємодії зі студентами на особистісному рівні, однак, значна частина сучасних студентів не готові до здійснення такої взаємодії, вони навіть не мають потрібного досвіду спілкування на такому рівні.

Передусім необхідно сформувати осередок студентів, які здатні до спілкування на особистісному рівні, є дисципліновані та бажають здобути освіту за обраним фахом. Вони усвідомлюють, що налагодити ефективний навчальний процес можна лише за умови дотримання відповідних норм поведінки учасниками цієї взаємодії. Вони стають тим центром, в якому можлива реалізація виховних впливів, і звідтам, через налагодження взаємодії з іншими, поширюється і на більшість студентів. Йдеться про налагодження індивідуальних зв'язків, впливу авторитету найкращих студентів на інших, формування інтересу до занять, мотивації до навчання. Звісно, в центрі цього процесу повинно бути здобуття викладачем авторитету у студентському середовищі, проте це питання потребує окремого розгляду.

У майбутньому передбачено провести вивчення думки студентів з даної проблеми, для чого потрібно провести спеціальне дослідження, шляхом анкетування.

Висновок. Проведене дослідження дозволяє констатувати, що психологічні особливості виховної взаємодії зі студентами мають свою специфіку, яку необхідно вивчати і враховувати в процесі навчально-виховної взаємодії; налагодження такої взаємодії на раціональній основі дозволить оптимізува-

ти навчально-виховний процес і підвищити його ефективність.

Література:

1. Вінтюк Ю. В. Психологічно-особистісні передумови виконання викладачем обов'язків куратора студентської групи // Філософські пошуки. – 2008. – Вип. XXVIII. – С. 166-176.

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ У СИСТЕМІ ЧИННИКІВ КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСТВА

Авер'янова Н. М.,

кандидат філософських наук, Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Ключові слова: політика історичної пам'яті, імперська історична пам'ять, консолідація, українство.

Keywords: politics of historical memory, the imperial historical memory, consolidation, ukrainianess.

Консолідація українства залежить від багатьох чинників, серед яких – спільність ідеї, мети, діяльність національної еліти, що має бути взірцем суспільної єдності, політична культура, державна мова, історична пам'ять, економічні та освітньо-виховні чинники, релігія, мистецтво та ін. 74% експертів вважають, що основою консолідації українства може стати спільне бачення бажаного майбутнього держави [4, с. 86].

Історична пам'ять, яка є складовою національної ідентичності та національної свідомості, відіграє важливу роль у процесах консолідації українства. Вона «являє собою складний феномен суспільної свідомості, що входить як у сферу суспільної психології, так і в царину ідеології. Вона включає в себе і матеріальні залишки минулого, і відповідні образи, символи, міфи, ритуали, історіографічні уявлення. Щільність і тривкість історичної пам'яті залежить як від ступеня розвитку соціуму, так і від якості колективного самоусвідомлення, що формується

суспільно-політичною думкою» [3, с. 21]. Історична пам'ять передає від минулого до сьогодення матеріальні артефакти (пам'ятки мистецтва, наукові та архівні матеріали, літературні та філософські тексти, ін.). Вона охоплює знання та спогади про витоки, ставлення і розвиток свого етносу, про видатних особистостей нації та про їхні визначні діяння. Історична пам'ять не отожднюється з історією чи історичними знаннями, вона є наслідком цілеспрямованої роботи певної спільноти – групи, нації, держави. Найперше, історична пам'ять відображає позиції влади, держави, що дає підстави говорити про політику історичної пам'яті, яка завжди спрямовується на узгодження, на відсутність суперечностей та протиріч між теперішнім і минулим.

Оскільки в нашій державі акцентування на певних подіях історичного минулого призвело до суспільної напруги (наприклад, питання, що стосувалися періоду Хмельниччини, революції 1917 р., Голодомору 1932 – 1933 рр., діяльності Української по-

встанської армії, події в Західній Україні часів II світової війни та ін.), то можна говорити про те, що державна політика щодо історичної пам'яті не врегульована і позбавлена системності. Така роз'єднаність українського суспільства багато в чому пояснюється об'єктивними причинами, серед яких – колоніальний статус України в минулому, довготривала територіальна роздільність України і входження її в склад різних імперій, що, звичайно, відбилося на формуванні свідомості та ментальності українців. Так, сприймання в минулому населенням Західної України в більшій мірі культури поляків, румунів, угорців, а Східної – переважно російської культури, призвело до різних, часто кардинально-протилежних, поглядів на минуле та майбутнє нашої держави.

Упродовж всього періоду незалежності української держави політика у сфері національної пам'яті була розрахована на поступове звільнення від залишків радянської ментальності, при цьому не бралася до уваги потужна ностальгія певної частини населення за радянськими часами та її негативне ставлення до західного світу. Так, на сході і півдні України значна частина населення перебуває в контексті імперської історичної пам'яті, що виявляється в ностальгії за СРСР чи Російською імперією. Імперська історична пам'ять закладає базис для розвитку комплексів месійності та ображеності в історичному процесі, наслідком яких є асиміляція історичної пам'яті народів, що входять в склад

цієї імперії. Оскільки «концепти історичної пам'яті здебільшого формуються у медіа просторі» [3, с. 174], то культурні цінності радянського чи неоімперського зразка активно підкріплювалися й підкріплюються російськими ЗМІ. Вміло керуючи свідомістю людей через засоби масової інформації та використовуючи спеціальні маніпулятивні технології Російська Федерація і в наші дні утверджує в свідомості українських громадян проросійські геополітичні орієнтації, нав'язує міфи про агресію «бандерівців», «західну» розбещеність та ін. Російські ідеологи наполегливо підтримують імперський міф про триєдиність російської нації, «старшого брата» та єдність російської православної церкви, що дає привід Російській Федерації висловлювати претензії щодо українських і білоруських територій, для ефективного впровадження в життя концепції «русского мира». Інтеграційний проект «русского мира» є складовою широким неоімперських експансіоністських планів Російської Федерації.

Тому закон про декомунізацію 2015 р. став об'єктивною необхідністю, він продемонстрував повний розрив української держави зі своїм колоніальним минулим (період перебування України у складі Російської імперії, а потім СРСР), став на заваді маніпулювання історичними міфами. Це підтверджують дослідження Центру Разумкова, за якими більша частина населення Західної України (82%) і Центру (58%) підтримують засудження комуністичного тоталітарного режиму

та заборону його символіки. У південній і східній Україні частки тих, хто підтримує і тих, хто негативно ставиться до цього положення відрізняються несуттєво (відповідно, 34% і 30%, 36% і 38%). Значна частка противників закону спостерігається на Донбасі (38% проти 30%) [1, с. 15].

Зрозуміло, що неоімперське мислення проросійськи налаштованих українців негативно впливає на процес консолідації українства. Суттєвим є й те, що самі українські політики за всі роки постколоніальної доби «свідомо і цілеспрямовано використовували феномен історичної пам'яті як знаряддя для маніпулювання суспільною свідомістю, як певну політичну технологію» [2, с. 37], що роз'єднувало українську націю.

Таким чином, для об'єктивного висвітлення історичних подій як в науковій літературі, так і в ЗМІ, потрібно залучати фахівців – істориків, філософів і культурологів. Необхідно розгортати фахові дискусії в мас-медіа щодо історичних подій, фактів і особистостей, які викликають неоднозначне ставлення до себе та провокують конфлікти в українському соціумі. Політика щодо історичної пам'яті, насамперед, має спрямовуватись на підтримку стабільності у суспільстві,

не допускати надмірну політизацію історичних подій, а повинна збалансовувати бачення історичного минулого окремих регіонів з загальнонаціональним баченням. Українство, незважаючи на інформаційні війни та жорстку війну за мізки й душі українців, повинно зберігати на підґрунті історичної пам'яті свою культуру, мову, територію.

Література:

1. Ідентичність громадян України в нових умовах: стан, тенденції, регіональні особливості (інформаційно-аналітичні матеріали за результатами першого етапу проекту Центру Разумкова «Ідентичність громадян України: тенденції змін, виклики та перспективи для національної єдності») // Національна безпека і оборона. – 2016. – №3-4 (161-162). – С. 3 – 57.
2. Луцишин Г. І. Державна політика історичної пам'яті як чинник консолідації українського суспільства / Г. І. Луцишин // Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. – Дніпропетровськ, 2015. – №8(124). – С. 33 – 38.
3. Нагорна Лариса. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. – К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2012. – 328 с.
4. Процес формування спільної загальнонаціональної ідентичності громадян України: стан і чинники впливу (експертне опитування) // Національна безпека і оборона. – 2017. – №1-2 (169-170). – С. 77 – 88.

HISTORICAL FUTURE

Maksiuta O. I.

Student Kharkiv National University of Radioelectronics

Keywords: architecture, building, restoration, construction, historic

Restoration is the process of returning a building to its former state. Historic England define this state as being «...a known earlier state, on the basis of compelling evidence, without conjecture» [1].

One of the most recent definitions of restoration is put forward: «By restoration, therefore, is meant any intervention that has the aim of conserving and transmitting to the future works of historical, artistic and environmental interest, facilitating the reading of them while not erasing the traces of the passage of time this is based on a respect for ancient material land the authentic documentation that such works constitute and, moreover, is to be seen as a critical act of interpretation that is not verbal but expressed concretely in the work carried out. Or, more precisely, it is a critical hypothesis and a proposition that is always modifiable, without it ever altering irreversibly the original» [2].

Restoration work is most commonly undertaken on historic buildings; accurately recreating its form, features and character as it appeared at a particular time, while protecting its heritage value. Decay or alterations made to the building can be reversed as part of restoration works.

Restoration aims to achieve a high level of authenticity, replicating materials

and techniques as closely as possible. Where necessary, modern works, such as replacing outdated utilities, or installing climate controls, alarm systems, and so on, are undertaken in a concealed manner where they will not compromise historic character.

Criteria that might be used to assess whether restoration works are acceptable include:

- The effect of restoration work on the overall heritage value of the building.
- The weight of evidence for need for the work.
- Whether the work respects the previous forms of the building.
- The implications of the work in terms of ongoing maintenance requirements.
- The basic principles that should be taken into consideration, particularly for structural restoration:
  - Having sufficient respect for the original materials.
  - Respecting the valid contributions of all periods on the building.
  - Replacement of missing parts must integrate harmoniously with the whole.
  - Additions should not detract from the building, its setting or relation with surroundings.
  - Use of traditional techniques and materials.

- Modern techniques and materials are admissible where traditional alternatives are not feasible.

Restoration techniques can be classified as either reversible or irreversible. Reversible actions may be preferable as they can be subsequently replaced without damage to the original fabric, for example if further restoration is required, or if better techniques or materials are developed in the future. Typical examples of reversible techniques include:

- External buttresses.
- Ties at arch springings.
- Rings at the base of domes.
- Prestressed unbonded stitches.
- Anastylis of stone or marble monuments with dry joints.
- External ties.
- Improvement of the strength, stiffness and ductility of existing diaphragms.

However, it may not be possible to use reversible methods for interventions, and some interventions cannot be easily undone without causing damage to the existing structure. Typical examples of irreversible techniques include:

- Groutings.
- Bonding-in of new bricks across cracks after grouting and cutting out to each side.
- Deep rejoinings.
- Rebuilding of part of the facings of walls.
- Stitching of walls with prestressed re-bars.
- Reinforcement of masonry with steel bars.
- Connection of marble or stone parts with bonded dowels.

- Skins of reinforced concrete on masonry.

The compatibility and durability of the replacement materials should be considered carefully. They should be compatible with the existing building in terms of chemical, mineralogical, physical and mechanical properties, as well as being aesthetically harmonious. Other points to consider are the strength, stiffness, bonding, thermal expansion, and permeability as well as problems such as efflorescence.

Common types of non-metallic materials for irreversible interventions are as follows:

- Stone and marble.
- Brick.
- Concrete.
- Mortar and grouts (Portland cement, lime-cement, pozzolanic, epoxy resin).

Where high tensile strength or prestressing forces are required, steel is often used, as well as fibre composite cables.

Paintwork and renderings can degrade due to air pollution, acid rain, UV radiation, and so on. Historic paint analysis of old paint layers can determine the original pigmentation and enable a chemical recipe to be reproduced. Often, modern substitutes have to be used, as some paints were originally manufactured using harmful materials such as arsenic and lead [1].

Study and design methods and skills

Every restoration job must be based on an earlier, in-depth knowledge of a monument; before any proposed job, a monument must be fully studied, and the strength of any such study lies in direct

surveys and an analysis of its constructions and walls. This also applies to the assessment of the level of decay, the analysis of its cracks, solving some diagnostic ambiguities or uncertainties, the characterisation of its materials and their finishes.

Graphics and a detailed rendering of the damaged frameworks may be a helpful outcome of such surveys, but in the area of conservation its main goal will be to act as a special pre-diagnostic tool, a system to analyse and monitor the working process.

Criticism and technique in restoration

What we have been saying so far suggests that studies on restoration, especially architectural ones that have been most extensively addressed by this paper, cannot do without the help of other specific lessons, in addition to strictly historical-critical ones: drawing, topography and surveying techniques; architectural technology, artificial and natural building materials and the reasons for their deterioration; building science, building technique and building consolidation; environmental technical physics and plant engineering; fitting out and museography; architectural design and composition; city planning and district planning; archaeology, at least its principles; landscape gardening and gardening art; building, urban and listed-buildings legislation; cataloguing and inventorying; building and urban estimates. This is a group of skills, which already belong, even if in different proportions, to architectural studies in the broadest sense [2].

To sum up, there are three main thoroughfares: (1) history of architecture and theory of restoration; (2) surveying, analytical, diagnostic techniques, and techniques for working on materials and constructions; (3) legal and regulatory, socio-economic, cataloguing aspects, etc. Such a wide domain cannot be fully or specifically monitored by one single person, so cross-disciplinary relations need to be set up. Nor can one claim that every single implication of a discipline is worth as much as another, which may be critically more significant: efforts must be made to methodically bring points (2) and (3) back to the first and fundamental one; namely, looking at techniques not as such, but historically, shedding light on the need for unity of criticism and technique in restoration. A unity that applies to all of the cultural heritage (paintings, sculptures, architectures, 'minor' arts, manuscripts, jewels, etc.), which are no different in terms of principles (usually applicable, even if they must be understood and substantiated on a case-by-case basis) but rather in terms of materials, working technology and attendant working techniques.

Links to web pages:

[1] Restoration [Electronic resource] // IHBC. – Access mode: <https://www.designing-buildings.co.uk/wiki/Restoration> (Application date: 21.10.2018).

[2] An Italian contribution to architectural restoration [Electronic resource] // ScienceDirect. – Access mode: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2095263512000088> Application date: 22.10.2018).

BUILDING MATERIALS THAT CHANGED THE WORLD

Maksiuta O. I.

Student Kharkiv National University of Radioelectronics

Keywords: architecture, building, technologies, construction, materials

It's no secret that technology is revolutionising literally every aspect of modern day life. The construction industry, continually being updated and upgraded with the latest technology, is one such example of this. Technology in construction comes with devising innovative new ways of constructing and whilst the changing future of construction is largely unknown, there are some construction technology trends that are paving the way for certain futuristic construction technology. So, what can we definitely expect the future to hold for construction? [1]

I've made a list of modern materials technologies and construction.

Green-mix concrete

Developing new building materials is not just about making them stronger or lighter, but also about making them more environmentally friendly. A team from Universiti Teknologi MARA in Malaysia has been able to create something that achieves this, with their invention of what they call 'green-mix concrete'.

This uses conventional ingredients for concrete mixed with suitable waste and recycled materials to create an economical and eco-friendly substitute that still performs as well as the original. Some of the materials used include fly ash, recycled concrete aggregates and aluminium can fibres.

Improved wood

Research from the Universities of Warwick and Cambridge has led to new understanding of the molecular structure of wood. This could lead to new uses for plants in construction, as well as an improved version of one of the most common building materials in the world.

The scientists found that the xylan polymer – which makes up about a third of wood's structure – has an unusual shape. This enabled them to study how molecules and cells within plant walls are arranged.

Professor Paul Dupree of the University of Cambridge said: "This major step forward in understanding the molecular architecture of plant cell walls will impact the use of plants for renewable materials, energy and for building construction" [2].

Self-healing concrete

Millions of pounds are invested in maintaining, fixing and restoring roads, buildings, tunnels and bridges annually. This is because all concrete eventually cracks and needs to be restored. Self healing concrete would add years to a building's life and be an enormous help time-wise and financially. The science behind this technological marvel shows itself when water enters a crack. This reactivates the bacteria that was mixed

in during the mixing process. When the bacteria is activated, it excretes calcite which then heals the crack.

3D printed houses

3D printed houses are a glimpse into the future of construction. 3D printing homes will involve creating parts off-site and constructing the building on another occasion. It was pioneered by Apis Cor and based on San Francisco recently proved that they can 3D-print walls out of concrete in a relatively short space of time. The 'printer', which is similar in look to a small-scale crane, sets layers of concrete mixtures. 3D printed homes could be a great solution for quickly covering the housing needs of people who have been affected by physical disasters such as tsunamis, hurricanes and earthquakes or for those in poverty.

Aerogel insulation

Sometimes known as 'frozen smoke', aerogel is semi-transparent and is produced by removing the liquid from a gel, leaving behind the silica structure which is 90% air. Despite being almost weightless, aerogel holds its shape and can be used to create thin sheets of aerogel fabric. Aerogel fabric is beginning to be used within the construction industry, due to its incredible insulation properties. Aerogel insulation makes it extremely difficult for heat or cold to pass through and has up to four times the power of fibreglass or foam insulation.

Transparent aluminium

Transparent aluminium is a bullet-

proof new state of matter that is almost as strong as steel. Despite its herculean strength, it looks like glass which is four times weaker and shatters easily. Transparent aluminium is a new material and a see-through metal that is just breaking through the construction industry and adds a futuristic feel to buildings. This new material is such advanced construction technology that it is made out of aluminium oxynitride (AION) and is created through the use of laser technology.

Synthetic spider silk

Spider silk is one of the natural world's most impressive materials, with extremely high strength for its relatively low density that makes it stronger than steel, gram-for-gram. Researchers have long wanted to create a synthetic version, but the secret to its properties has been a mystery until now.

A team from the Massachusetts Institute of Technology has used 3D printing techniques to generate fake spiderwebs in order to learn more about their structure. They believe this is the next step towards a synthetic version. "We are on the way to quantifying the mechanism that makes the spider's web so strong," said research scientist Zhao Qin.

Bioplastics

Finally, research continues to bring us closer to tomorrow's plastic. Scientists at Harvard University's Wyss Institute for Biologically Inspired Engineering have developed a new bioplastic made from discarded shrimp shells. Using the remarkably tough yet flexible natural chitin, or insect cuticle, Wyss founding director Don

Ingber and postdoctoral fellow Javier Fernandez have created thin films with the same structure and composition as chitin. Made using the processed derivative chitosan from shrimp shells, the new plastic matches aluminum in strength at only half the weight. It is also biocompatible, biodegradable, inexpensive, and may be molded to a variety of 3D shapes. The researchers are optimistic about the material's ability to replace fossil fuel-based plastics in consumer and medical applications. This is critical given the proliferation of non-biodegradable plastic waste discarded every year, much of which is polluting the world's oceans. "There is an urgent need in many industries for sustainable materials that can be mass produced," Ingber said in a press release. He and Fernandez are currently refining the bioplastic manufacturing methods in order to scale up to commercial production [3].

Other examples of innovative new building materials include:

- Foam insulation pumped into roofs and walls
- Liquid granite (same load bearing capacity as cement, but with only one third the cement)
- Vinyl window frames
- Fibre-reinforced bendable concrete (500 times more resistant to cracking)
- Richlite benchtops (recycled paper treated with resin and baked into solid sheets)
- Translucent concrete (cement mixed with glass-fibre strands).

Modern building materials are becoming more lightweight, cost-effective, durable, energy-efficient and resistant to

extreme weather and termites.

This is largely the reason for the resurgence in the popularity of kit homes. Victoria and most other states and territories now have manufacturers who can help you design a kit home using the very latest building materials on the market.

While the overall trend in modern building materials is towards environmental sustainability, the new innovations also offer new opportunities in design. As materials evolve, so will the look and feel of our living spaces; something which is quite exciting to contemplate.

Construction technology trends will always follow a typical pattern – how to build quicker and smarter, how to be more environmentally friendly and how to house people in different ways. Construction inventions and construction materials will always advance – who knows what the future holds?

Links to web pages:

[1] 10 futuristic technologies that are changing construction [Electronic resource] // Genie-Belt. – Access mode: <https://geniebelt.com/blog/10-futuristic-technologies-that-are-changing-construction> (Application date: 15.10.2018).

[2] New building materials for the future of construction [Electronic resource] // World Built 365. – Access mode: <https://www.worldbuilt365.com/news/iet0guhii/building-architecture/new-building-materials-for-the-future-of-construction> (Application date: 17.10.2018).

[3] Five Cutting-Edge Building Materials [Electronic resource] // ARCHITECT. Access mode: https://www.architectmagazine.com/technology/five-cutting-edge-architectural-materials-to-watch-in-2016_o (Application date: 20.10.2018).

МІНЕРАЛЬНИЙ ВМІСТ ЯЄЦЬ ЗА ДІЇ ПРОБІОТИКА

Чудак Р.А.

доктор с.-г. наук, професор

Побережець Ю. М.

кандидат с.-г. наук, доцент

Лиманчук А. О.

магістрант

Вінницький національний аграрний університет

Ключові слова: курки-несучки, годівля, жива маса, яечна продуктивність, пробіотик.

Keywords: chicken-bearers, feeding, live weight, egg production, probiotic.

Останнім часом підвищення якості яєць стало актуальною проблемою. Це обумовлено тим, що донедавна першочерговим завданням у яєчному птахівництві було підвищення несучості, особливо в гібридних несучок, і мало приділялось уваги підвищенню якості яєць. Куряче яйце містить у середньому 66% води і 34% сухих речовин, до складу яких входять протеїни, жири, вуглеводи, пігменти, макро- і мікроелементи.

Нині зусилля багатьох вчених та практиків зосереджені на застосуванні до-

бавок, які не накопичуються у тканинах та продукції тваринництва і безпечні для харчування людини [1, 2, 5].

Таким чином, метою досліджень було вивчити яєчну продуктивність та мінеральний склад яєць за згодовування пробіотичної добавки «Пробіол».

Методика досліджень. Для досліду було відібрано за методом груп-аналогів дві групи курок-несучок породи «Ломан Браун» по 20 голів у кожній згідно схеми досліду (табл. 1). У формуванні груп враховували живу масу тварин, вік, стать, породу, продуктивність а також загальний розвиток птиці тощо [3].

Зрівняльний період досліду тривав 10 днів, а основний – 180 днів. Птицю утримували у групових клітках одного ярусу з дотриманням зоогігієнічних вимог.

Контрольна група споживала основний раціон (ОР) – повнораціонний комбікорм. Дослідній – додатково до ОР згодовували пробіотик «Субалін».

Цифровий матеріал обробляли біометрично за Плохинським Н. А. [4] за допомогою ПОЕМ. При цьому використовувались значення критерію вірогідності за Стюdentом-Фішером при трьох рівнях ймовірності: *P < 0,05; **P < 0,01; ***P < 0,001.

Таблиця 1

Схема науково-господарського дослідіду

Група	Тривалість періоду, днів		Кількість, гол.	Особливості годівлі
	зрівняльного	основного		
1-контрольна	10	180	20	ОР (повнораціонний комбікорм)
2-дослідна	10	180	20	ОР + пробіотик «Субалін» 2 г/20 гол.

Таблиця 2

Яєчна продуктивність курок-несучок, $M \pm n$, $n=20$

Група	Валовий збір яєць, шт.	Несучість за період дослідіду на початкову несучку, шт.	Несучість на середню несучку за дослідіду, шт.	Інтенсивність несучості, %
1 – контрольна	2228	111,4 $\pm$ 42,62	116,0 $\pm$ 32,56	64,4 $\pm$ 25,24
2 – дослідна	2286	114,3 $\pm$ 38,11	116,6 $\pm$ 44,63	64,7 $\pm$ 22,35

Таблиця 3

Маса та морфологічний склад яйця, $M \pm n$, $n=10$ (у натуральній речовині)

Показник	Група	
	1 – контрольна	2 – дослідна
Маса яйця, г	58,2 $\pm$ 1,65	59,4 $\pm$ 1,42
Маса білка, г	34,9 $\pm$ 0,58	35,2 $\pm$ 0,74
Маса жовтка, г	15,7 $\pm$ 0,24	16,3 $\pm$ 0,35
Маса шкаралупи, г	7,6 $\pm$ 0,42	7,9 $\pm$ 0,36

Результати досліджень. Під час дослідіду вивчали яєчну продуктивність курок-несучок за використання у їх годівлі пробіотичної добавки (табл. 2).

Встановлено, що за згодовування пробіотичної добавки у годівлі курок-несучок збільшує валовий збір яєць на 58 штуки або на 2,6 % порівняно з контрольною групою.

Виявлено, що додаткове споживання з комбікормом пробіотика «Пробіол» дає змогу збільшити несучість за період дослідіду на початкову несучку на 2,6%, несучість на середню несучку за дослідіду на 0,5 % та інтенсивність несучості на 0,3%, порівняно з контрольними ровесниками.

Особливу роль у поліпшенні якості яєць відіграє збалансована годівля за

усіма необхідними поживними і біологічно-активними речовинами. Додаткове використання пробіотика у годівлі курок-несучок має позитивний вплив на якісні показники яєць (табл. 3).

За згодовування кормової добавки у курок-несучок спостерігається тенденція до збільшення маси шкаралупи у натуральній речовині на 2,0%, білка на 0,8 %, жовтка на 3,8 % та шкаралупи на 3,9%, однак вірогідної різниці не виявлено.

У ході досліджень виявлено позитивний вплив на мінеральний вміст яєць курок-несучок за дії пробіотика (табл. 4).

За дії кормової добавки відзначається тенденція до підвищення рівня

Таблиця 4Вміст макро- та мікроелементів у яйці, $M \pm n$, $n=10$

Мінеральний елемент	Група	
	1 – контрольна	2 – дослідна
Кальцію, г/кг	375,1 ± 17,28	418,2 ± 32,25
Фосфору, г/кг	2,5 ± 0,26	2,6 ± 0,18
Магнію, г/кг	7,2 ± 0,34	7,5 ± 0,14
Заліза, мг/г	161,4 ± 4,38	165,8 ± 7,21
Цинк, мг/г	152,6 ± 7,12	169,5 ± 2,91*
Марганцю, мг/г	25,7 ± 0,63	24,6 ± 0,82
Міді, мг/г	9,8 ± 0,52	9,5 ± 0,65

Таблиця 5Мінеральний вміст білка яйця, $M \pm n$, $n=10$

Мінеральний елемент	Група	
	1 – контрольна	2 – дослідна
Магнію, г/кг	0,32 ± 0,004	0,33 ± 0,005
Заліза, мг/г	25,4 ± 0,42	27,8 ± 0,62**
Цинк, мг/г	32,4 ± 3,74	46,5 ± 1,24**
Марганцю, мг/г	2,6 ± 0,14	2,7 ± 0,12
Міді, мг/г	1,1 ± 0,17	1,2 ± 0,16

кальцію, фосфору, магнію та заліза у яйці, проте вірогідної різниці з контролем не зафіксовано.

Встановлено, що згодовування досліджуваного пробіотика куркам-несучкам з кормом підвищує вміст цинку у яйці на 11,2% ($P < 0,05$) порівняно з контрольною групою.

У ході досліджень вивчали мінеральний вмісту білка яєць (табл. 5).

Встановлено, що додаткове уведення досліджуваної добавки збільшує вміст заліза у білку яєць птиці 2-ї групи на 9,4% ($P < 0,01$), порівняно з контрольною групою.

Водночас, під впливом пробіотичної добавки підвищується концентрація цинку в білку яйця курок-несучок 2-ї дослідної групи на 43,5% ($P < 0,01$), відносно контролю.

Висновки:

Встановлено, що за використання пробіотичної добавки «Пробіол» у годівлі курок-несучок збільшується валовий збір яєць на 2,6 %, несучість на середню несучку за дослід на 0,5 % та інтенсивність несучості на 0,3%, порівняно з контрольною групою.

Під впливом пробіотичної добавки у курок-несучок спостерігається тенденція до збільшення маси шкаралупи у натуральній речовині на 2,0%, білка на 0,8 %, жовтка на 3,8 % та шкаралупи на 3,9%, однак вірогідної різниці не виявлено.

Виявлено, що згодовування досліджуваного пробіотика куркам-несучкам з кормом підвищує вміст цинку у яйці на 11,2% ($P < 0,05$) порівняно з контрольною групою. Крім того, споживання кормо-

вої добавки збільшує вміст заліза у білку яєць птиці 2-ї групи на 9,4% ($P < 0,01$) та цинку на 43,5% ($P < 0,01$), порівняно з контрольною групою.

Список літератури

1. Ібатулін І. І., Нечай Н.М., Дейнеко Р.М., Отченашко В.В. Ефективність застосування підкислювачів та пробіотика за вирощування молодняку перепелів. *Animal Biology*, т.18. №1. С.33 – 39.
2. Кирилів Б.Я., Гунчак А.В., Сірко Я.М. Продуктивність та якість продукції перепелівництва за впливу біологічно активних добавок. *Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького*, 2017, т 19, № 74. С. 229 – 234.
3. Кононенко В. К., Ібатулін І. І., Патров. В. С. Практикум з основ наукових досліджень у тваринництві. Київ, 2000. С. 38 – 40.
4. Плохинский Н А. Руководство по биометрии для зоотехников. М.: Колос. 1969. – 256 с.
5. Подолян Ю. Н. Химический и минеральный состав мышц перепелов. *Зоотехническая наука Беларуси, Жодино*, Том 51, Ч.2, 2016. С. 217 – 222.

ON US TWIPLOMACY WITH DIGITAL DIPLOMACY 2.0.

Zubchuk Anastasiia,

graduate student, Oles Honchar Dnipro National University

The special features of using Twitter as a effective tool in the US digital diplomacy are studied here in the context of promoting the US external policy preferences and interests, which leads diplomacy beyond the informational propaganda and encourages ICT-users to produce their own content.

Keywords: digital diplomacy 2.0, soft diplomacy, the US Department of State, the Bureau of International Information Programs, Twitter, Twiplomacy.

The contemporary information and communication technologies greatly not only influence common people's everyday activities, their interests, preferences and work, but also at the global level they impact the significant changes in the political and social and other spheres of our life. Olubukola S. A. says, that "ICTs are offering even less developed countries a window of opportunities to leap from the industrialization stage and transform their economics into high value-added information economies that can compete with the advanced economics on the global market". She encourages the well-supported idea that "technological innovation has contributed to globalization by supplying infrastructure for trans-world connections and countries of the world cannot afford to miss out on the opportunities these technologies are creating". [7, P. 2]

At the contemporary stage of using ICT tools, digital diplomacy gets to the level of so-called "digital diplomacy 2.0.", which is focused not only on the way how

we use ICTs to receive information but also how we produce information, which, being organized with some technologies, can influence the global processes.

Diplomatic bodies, ministries of external affairs, embassies, heads of states and the leaders of missions to UN institutions as well as other organizations, deeply involved in diplomatic relations, have recently started to use social networking sites, mostly including Twitter and Facebook. in a practice that is generally referred to as digital diplomacy. [3, P. 13]

McNutt K. says that "a government's ability to adapt to the digital age depends on the organizational willingness to shift public engagement activities from the web 1.0 'broadcast paradigm' to the web 2.0 'communicative paradigm.'" [6, P. 50] Together with P. Henman, they develop the term "Government 2.0" related to the process of embracing the so-called "web 2.0 ethos". Due to McNutt K., new "web 2.0. communicative paradigm" includes to categories of "transparency, participatory opportunities (such as crowd-sourc-

ing), co-production, collaboration and openness” [4, P. 1398]

Under such circumstances, the main channels of digital diplomacy (mainly, Twitter and Facebook, etc.) became not only the tools for transferring information to a wider audience (both active young leaders and even non-active users) worldwide but also these channels of digital diplomacy transfer into the field of producing a new information contact. In this aspect Twitter and Facebook can be evaluated on the dialogic principles but also how their social net users can produce and promote new informational messages, new information product to online public audience.

In this reference, Twitter is a very successful tool for producing new information content. Thus, Twitter, Inc is a microblogging service, headquartered in the USA. It was created by Jack Dorsey in 2006, and in January 2014 there were already at least 560 million registered users who created 340 million interactions per day and more than 1.6 billion search queries per day. [12, P. 157]

Twitter allows its users to send short text messages, up to 140 characters, so-called “tweets”, which are displayed on the user’s home page. Users can follow each other with being subscribed to other users’ tweets. “Twitter” messages are initially public and may be distributed easily while being posted only to those, who are the followers. Twitter users can tweet using a web service, external official applications or sms service. A huge number of twitter users show that Twitter is one of the leaders in producing a short informa-

tion content (so-called “microblogging”). Thus, nowadays Twitter is the best digital tool, used to comment on events that broadcast live, or re-transmit/re-post/re-tweets conversations, while being an effective way of exchanging information.

Viloria E. believes that Twitter has already become a rather fashionable tool for destabilizing the political/social/economic situation in the informational and psychological war” [9]. According to her opinion, Twitter completely differs from other communication channels which political leaders use in order to be in direct contact with audience, voters and support the informal ways of communication.

In the “soft” diplomacy sector the US government uses a number of agencies and companies, whose field of activity is connected to the Internet. Even in January 2010, the founders of such corporations as Google, Facebook, Twitter, Howcast, and others gave a promise to support government initiatives that involve the US involvement in social networks. They were tasked with mobilizing those who have the potential of leadership, negative attitude to extremism and authoritarianism, and ready to implement their ideas with US financial support.[11] In 2014 it is E-diplomacy Hub (initiated and developed by Agence France Presse), which activity was focused on visualizing, analyzing and assessing the presence and influence of diplomats in Twitter in “live” regime. Their developed algorithm allows constantly updating the rating of states and individuals, as well as observing e-diplomacy in action. Their databases contain thousands of Twitter accounts, rang-

ing from country leaders, ministers, diplomats, experts, activists and politically motivated hackers. [10]

The 2016 presidential election demonstrated how Trump mainly used the cell phone and social network Twitter as a platform for promoting his messages. His “Twitter” activity substituted his official visits and brought digital diplomacy to a new level – from conceptual digital diplomacy to its practical level. He fully managed to use Twitter’s potential, about which while being the Secretary of State H. Clinton issued a decree, according to which US diplomats have to create accounts on Facebook and Twitter network in order to create a positive image among their users, which should be the main instrument of public diplomacy in the digital society.

While the focus of US digital diplomacy, provided by D. Trump’s administration, is aimed at the government officials, who repeatedly, due to their reports in social networks, became the subject of negative statements, made by D. Trump himself. However, even such changes of the object of US digital diplomacy could not significantly affect the efficiency and low cost of this type of e-diplomacy. Twitter, as a tool of US digital diplomacy in the context of its universality on a wider level with other regions and countries allows not only reducing the costs for some political campaigns, but also coordinating financial flows in order to solve the internal problems of the state.

“Digital Communications Center” Project has a 10 member team who are responsible for supporting a number of

US Department of State social networking platforms, which are intended to be as platforms for debates at the formal level. Among them are the DipNote blog (<https://blogs.state.gov/>), the official Twitter site @StateDept (<https://twitter.com/StateDept>), and the official US Department of State website on Facebook (<https://www.facebook.com/usdos>). The staff of this project provides support for official Twitter channels in Arabic, Chinese, Farsi, French, Hindi, Portuguese, Russian, Spanish, Turkish, and Urdu. However, representatives of US diplomatic missions in different countries provide support for their Twitter channels in the language of the country where they are located. Taking into account the official nature of these sites, their information content is preconditioned in case of necessity of informing the Twitter users about the US Department of State’s position on a particular issue or providing references to the public expressions from briefings or official debates.

Thus, as the analysis of US diplomatic agencies on Twitter demonstrates that Twitter transmitted from the field of e-diplomacy into its sufficient and effective tool, which functions variously in diplomatic relations and relations between countries. Twitter became the factor, as well as an indicator, which shows the close connection between politicians, political leaders and social net users stemmed from the nature of social nets but also resulted in promoting these social nets. The use of social nets in connecting Twitter users and politicians, including world leaders, has become a new

way of interacting for joint policy building, changing traditional diplomatic relations and promoting US political and economic interests. That's why US policy makers around the world are becoming more active on Twitter which encourages Twitter users to create their own content on the previously posted information. The development of Twitter and other social networks can coordinate the format and standards of interaction that can provide effective services for the current digital diplomacy, where the phenomenon of Twiplomacy is a bright example how contemporary ICTs can be implemented in the field of embedding the external policy.

References:

1. Abbasov A. Digital Diplomacy: Embedding Information and Communication Technologies in the Department of Foreign Affairs and Trade. [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.academia.edu/1058526/>
2. Babb C. Is 'Twiplomacy' Replacing Traditional Diplomacy? 2015, November, 1. [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.voanews.com/content/twitter-diplomacy-social-media/1452891.html>.
3. Craig H. Social Media at State: Power, Practice and Conceptual Limits for US Public Diplomacy? // *Global Media Journal*. American Edition. – 2012. – Vol. 11. – № 21. – P. 1-15.
4. Henman P. Governmentalities of Gov 2.0 // *Information, Communication & Society*. – 2013. – Vol. 16. – №. 9. – P. 1397-1418.
5. Kampf R., Manor I. Digital Diplomacy 2.0? A Cross-national Comparison of Public Engagement in Facebook and Twitter // *The Hague Journal of Diplomacy*. – 2015. – № 10. – P. 331-362.
6. McNutt E. Public Engagement in the Web 2.0 Era // *Information, Communication & Society*. – 2013. – Vol. 16. – №. 9. – P. 50-62.
7. Olubukola S. A. Foreign Policy in an Era of Digital Diplomacy // *Cogent Social Sciences*. – 2017. – № 3 (1297175). – P. 1-13. [Electronic resource]. – Access mode: <http://dx.doi.org/10.1080/23311886.2017.1297175>
8. Ross A. Twitter. [Electronic resource]. – Access mode: <http://twitter.com/#!/AlecJRoss>
9. Viloría E. La guerra mediática a través de Twitter. 2014, August, 12. [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.aporrea.org/medios/a196347.html>.
10. Кулик С. А. Электронная дипломатия. [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.ifap.ru/library/book532.pdf>.
11. Сурма И. В. Цифровая дипломатия в мировой политике. [Electronic resource]. – Access mode: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=41&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwid2emjvdbTAhWLIywKHey_A684KBAWCCAA&url=http%3A%2F%2Fukros.ru%2Fwp-content%2Fuploads%2F2015%2F06%2F%25D0%25A1%25D1%2583%25D1%2580%25D0%25BC%25D0%25B0.doc&usq=AFQjCNGfDFUq5qG0j10Tn1l8WnrE0Kvb9Q&sig2=amz-eKNWZ-MDvaXiSZQxw
12. Торреальба А. А. Твиттплатия: влияние социальной сети Твиттер на дипломатию // *Вестник РУДН. Серия Междун. отношения*. – 2015, сентябрь. – Т.15. – № 3. – С. 152-166.

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО АГЕНТСТВА УКРІНФОРМ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

Титаренко Н. В.

студентка II курсу магістратури Національний університет «Одеська юридична академія»

Ключові слова: інформаційне агентство, Укрінформ, національне інформаційне агентство

Keywords: news agency, Ukrinform, national news agency

Сьогодні в інформаційному просторі світу найважливішу роль відіграють шість інформаційних агентств: Associated Press (США), Reuter (Великобританія), ТАСС (Росія), Fransse Press (Франція), Kyodo (Японія), Сінхуа (Xinhuashè, Китай). [2]

Дані агентства є абсолютними лідерами у сфері медіа – вони подають ексклюзивну інформацію найшвидше, найоперативніше, постійно вдосконалюють свою технічну базу, шукають нові та покращують існуючі методи роботи з матеріалами. [3]

Характерною рисою світових агентств є практично повна унікальність матеріалу, тому посилання на новини інших агентств є дуже рідким явищем. Ставши першими свідками резонансних подій, журналісти агентств шляхом оперативного інформування людей чинять потужний вплив на суспільну думку, що може вести до серйозних наслідків економічного, політичного чи культурного характеру.

Будь-яка інформація, а, особливо, міжнародні новини, проходить ретель-

ну перевірку перед тим, як потрапити у стрічку новин. Великі інформаційні агентства дуже високо цінують власний імідж в очах аудиторії, і тому цей етап є необхідним для запобігання помилок та появи фейкових повідомлень. [3]

Для того, щоб оцінити ефективність роботи інформагентства, достатньо звернути увагу на його сайт. Світові агентства мають дуже зручні у користуванні, привабливі, цікаво оформлені сайти з високою активністю користувачів. Відвідуваність сайту може деякою мірою слугувати маркером продуктивності інформаційного агентства.

Крім того, міжнародні агентства здійснюють свою діяльність також і у сфері телебачення. Наприклад, Reuter має у своєму складі також Reuters Television – агентство телевізійних новин. Тим не менш, далеко не всі крупні інформагентства випускають велике різноманіття мультимедійних продуктів – сьогодні це доступно тільки найбільш оснащеним та сучасним з них. [3].

На відміну від міжнародних, національні інформаційні агентства зазвичай більше сконцентровані на внутрішній інформаційний ринок. Це є логічним, оскільки у межах своїх країн місцеві агентства краще знайомі зі специфікою регіонів і мають більше можливостей отримати доступ до найактуальнішої інформації, ніж співробітники великого міжнародного агентства. Це яскраво помітно під час гучних резонансних подій, особливо на початку їх зародження. У таких випадках національні інформаційні агентства зазвичай діють дуже оперативно.

Слід відмітити, що багато національних чи навіть регіональних агентств працюють на дуже високому рівні і можуть одночасно бути світовими. Такі агентства мають велику мережу власних кореспондентів по всьому світу, що збирають та продають міжнародну інформацію на рівні з місцевими медіа.

Однією з головних цілей національних інформаційних агентств є підвищення попиту на власну інформацію на міжнародному медіа-ринку. З цією метою агентства укладають угоди між собою або з іншими медіа для більш ефективної спільної роботи та обміну матеріалами. З появою та стрімким розвитком інтернету сьогодні фактично не існує перешкод для будь-якого національного інформагентства стати агентством світового рівня. [3]

В Україні одним з агентств, що претендує на титул міжнародного, є державне інформаційне агентство Укрінформ. У 2018 році агентство відсвятку-

вало сторіччя від дня створення, і нині випускає щоденно приблизно 500 інформаційних повідомлень сімома мовами. Укрінформ успішно співпрацює із зарубіжними медіа на основі двосторонніх угод, але основна робота агентства зосереджена на внутрішніх новинах країни. [1]

Укрінформ, тим не менш, прагне стати вагомим фігурою у міжнародному інформаційному просторі, розширюючи свою кореспондентську мережу у різних країнах. Через нестачу фінансів це розширення відбувається досить повільно, але уже сьогодні агентство має 13 корпунктів за кордоном – як у країнах Європи, так і в Північній Америці і на Близькому Сході [1].

Завдяки поступовому проникненню на світову інформаційну арену Укрінформ знаходиться на стадії визнання міжнародним інформаційним співтовариством.

На жаль, загальні тенденції щодо роботи українських інформаційних агентств на міжнародному рівні на сьогодні не є позитивними. На даний момент досі немає чіткої державної політики щодо підтримки іміджу України у світі, а більшість агентств є у тій чи іншій мірі залежними від джерел власного фінансування, і тому не можуть працювати за високими міжнародними стандартами. [4]

Глобалізаційному розвитку агентства Укрінформ також заважає нестатність коштів, що є основною перешкодою на шляху до міжнародного ринку. У свою чергу, недержавним агентствам, навіть із великим фінансуванням,

заважає тиск з боку власників чи зацікавлених осіб, а також проблеми з технічним оснащенням та творчими можливостями команди.

Але навіть Укрінформ, будучи державним агентством, дуже сильно потерпав від упередженості та заангажованості протягом свого історичного шляху. Створене під час революції, агентство від самого початку було вимушене підкорятися інтересам влади, а тому інформація подавалася саме такою, якою її хотіла бачити пануюча верхівка. І, як відомо, в Україні за останні сто років влада змінювалася неодноразово, і далеко не всі її представники поважали міжнародні принципи роботи інформаційних агентств. Тому даний факт надовго сповільнив вихід українських інформагентств на світову арену. [1]

І навіть сьогодні, існуючи як державне агентство, Укрінформ не може поступатися державними інтересами. Робота за бюджетні кошти змушує агентство бути більш стриманим до позицій коаліції і з обережністю висвітлювати дії опозиційних політичних сил. [4]

Окрім того, діяльність Укрінформу за кордоном є досить слабкою у сенсі оперативності та точності. Нерідко відбувається так, що навіть про важливі події в Україні першими дізнаються кореспонденти Reuter, а не співробітники національних агентств. Це

свідчить про те, що українські новинні агентства на сьогодні не володіють тим інструментарієм, що є доступним для іноземних колег. Через це матеріали українських інформагентств майже ніколи не стають першоджерелами інформації на міжнародному ринку. Додатковою причиною цьому є імідж України як бідної корумпованої держави, а тому іноземні ЗМІ обирають в якості інформаторів надійні відомі агентства зі світовим ім'ям. [1]

Вірогідно, рішенням даної проблеми може стати налагодження стабільних відносин та обмін досвідом з найбільшими інформаційними агентствами світу, що у майбутньому буде позитивно впливати на імідж українських інформагентств на міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Наукові дослідження українського медійного контенту: соціальний вимір. – К.: Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка. – №2. – 2015. – 102 с.
2. Коломієць В.Ф. Міжнародні інфо. системи: Підручник/ За ред. Гондюна В.П.-Київ.: ВПЦ «Київський університет», 2001. –485 с.
3. Кульшманов К. А. Современные ИА: типология, функции, мировые тенденции развития автореферат диссертации на получения ученой степени доктора философии. – Астана. 2014.- 36 с.
4. Литвиненко О. Діяльність Укрінформу в міжнародних організаціях у контексті інформаційної безпеки України // Українознавство. 2014 -,Т.1, №17. С. 69-71.

ЭКСПЕРИМЕНТЫ МОЛОДЫХ АРТИСТОВ В ЖАНРЕ ПАРНОГО РУЧНОГО ЭКВИЛИБРА В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ УКРАИНСКОГО ПРОЕКТА «RAW ЦИРК»

Романенкова Ю.В.,

доктор искусствоведения, профессор,

Игнатов А.,

магистрант,

Ганзюк В.,

магистрант,

Киевская муниципальная академия эстрадного и циркового искусств

Ключевые слова: raw цирк, альтернативный цирк, пост-цирк, жанр «эквилибристика», ручной парный эквилибр

Key words: raw circus, post-circus, the genre of «balancing act», hand-pair equilibrium

В обширном и богатом массиве современного циркового искусства давно перестало поражать воображение многообразие жанров. Цирк – искусство зрелищное, рассчитанное на массовое восприятие, поэтому результат труда артиста всегда оценивает широкая публика. А она очень разношерстна, тем более, что в течение многих лет сложилась традиция, согласно которой цирковое представление предназначено прежде всего для аудитории определенного возрастного ценза, т.е. в первую очередь – для детей. И серьезная проблема для циркового искусства сегодня (и не только в Украине) – это шаблонность восприятия, взаимодействие между артистом и публикой. Украинская цирковая школа в современной культуре – одна из самых прославленных и сильных в мире, что подтверждается многими факторами:

наградами ее представителей на международных конкурсах, приглашением на работу в ведущие цирки мира, прежде всего – в канадский Цирк du Soleil, в составе которого много украинцев. Традиции советского цирка, уникальность которого не подлежит оспариванию, продолжают локальные школы постсоветского пространства, среди которых одной из наиболее крепких и сильных является украинская. Но исторически сложилось так, что цирковое представление, состоящее из номеров самых разных жанров, как основных, так и неосновных, призвано прежде всего развлекать публику, вызывать улыбку удовольствия, смех, восторг, отдохновение, т.е. продукт циркового искусства, результат труда артиста цирка прежде всего нацелен на то, чтобы расслабить зрителя и вызвать в нем умиление от красоты и

фееричности шоу. И это тоже одна из причин, почему цирковое искусство имеет такой успех у детской аудитории. Смысловой штамп, гнездящийся с детства в подсознании, предполагает отсутствие напряженности, усилий и сложности при восприятии циркового номера, чему способствует прежде всего жанр «клоунада», удачны для достижения такой цели пантомима, дрессура, жонглирование, но все – в классической трактовке каждого жанра, с традиционным инструментарием режиссуры построения номеров. Зрелищность, массовость, фееричность – стандартный перечень характеристик циркового представления.

Это лишь одна сторона медали. Но есть и иная. Самая большая проблема при оценке циркового представления публикой состоит в том, что зритель воспринимает лишь парадную сторону процесса, эгоистически оставляя за кулисами своего понимания то, что за праздничностью, блеском и легкостью, которые становятся венцом представления, каждого номера в отдельности, стоят каторжный труд, постоянный риск для жизни, нередкие травмы, иногда – гибель артистов, которые, не смотря на это, фанатично любят свою работу. Это рутинный труд, многочасовые ежедневные тренировки, репетиции, плотный гастрольный график, и, чаще всего, анонимность при общении с публикой. Зритель же в подавляющем большинстве имеет весьма ложное, упрощенное представление о цирковом искусстве.

Неблагодарность труда цирковых артистов и в том, что их крайне редко

зрители знают поименно. Клоуны Ю.Никулин, Карандаш с собачкой Кляксой, Ириска, Олег Попов, мим Марсель Марсо, цирковые династии дрессировщиков Дуровых, Запашных – редкие исключения из этого жестокого правила. В остальном зритель в лучшем случае знает номер, но ни о личностях его режиссеров, ни о самих артистах он не имеет понятия. Трагичность ситуации состоит в том, что артист цирка в подавляющем большинстве случаев для зрителя не имеет лица, это некий собирательный образ «мистера Икс», который поражает своим мастерством, но остается неизвестным.

Для усиления эффектов праздничности, легкости, блеска и фееричности, которые присущи зрелищным искусствам, обычно используется стандартный набор компонентов, создающих в комплексе нужное впечатление: свет, сценография, костюмы, реквизит, грим. Однако на сегодня есть и феномен, который имеет своей целью открыть зрителю иной цирк, альтернативный, лишенный поверхностного блеска, не использующий праздничную мишуру и обращающийся к иному комплексу методов воздействия. В начале 2010-х гг. в киевском арт-пространстве появился проект, вышедший из мастерских единственного учебного заведения Украины, где можно получить квалификацию артиста цирка, – Киевской муниципальной академии эстрадного и циркового искусств (КМАЭЦИ). В стране на сегодняшний день, к сожалению, почти нет

учебных заведений, в которых готовили бы профессиональных артистов цирка, поэтому приходится ограничиваться спортивными школами, кружками, секциями, где дают общую спортивную подготовку и начальные навыки, и только в стенах академии можно подвести под все это профессиональную основу. Поэтому КМАЭ-ЦИ и называют «кузней циркачей», тем самым обращаясь к еще одному некорректному штампу, на сей раз – терминологическому. Сленговое «циркач» не применяется в профессиональном кругу, где бытует только термин «цирковой», лишенный того оттенка поверхностности, который присущ привычному понятию «циркач», и демонстрирующее надлежащее уважение к категории.

В мастерских академии, благодаря цирковой династии и зародился проект, ставящий целью показать зрителю иной ли цирка, заставить уважать его как полноценный, самостоятельный вид искусства. Создатель проекта, имеющего известность пока в большей степени за пределами Украины и проходящий становление в своей стране, – Тарас Поздняков, режиссер, представитель цирковой семьи, всю жизнь посвятившей искусству манежа и воспитанию молодых артистов цирка. Презентация проекта состоялась в 2011 г. в Киеве. Это то явление, которое сами создатели и участники проекта называют «цирком эпохи постмодерна», «альтернативным цирком», «пост-цирком», но чаще «Raw цирком». Задача номером,

которые представляют участники проекта, не в том, чтобы развлечь и вызвать улыбку. Здесь все гораздо сложнее. Это философия цирка, некая реабилитация его выхолощенного культурного кода, упрощенной программы. Хотя и в данном случае основой каждого номера любого жанра с технической точки зрения является трюк, это, пожалуй, единственная общая черта с традиционным цирком. Ответственность любого артиста, выступающего в рамках такого проекта, колоссальна: если обычно любая неточность, ошибка, допущенная артистом на манеже, вряд ли будет замечена зрителем благодаря эффектам музыки, броскости грима, многообразию реквизита, нарядности и блеску костюмов, то в данном случае все, как на ладони. Номера представителей «raw цирка» лишены наносной яркости и праздничности, в их выступлениях все минимизировано, грим, костюмы предельно аскетичны, они не отвлекают внимание зрителя, подобно нити Ариадны, направляя его туда, куда нужно режиссеру, – на отточенное мастерство артиста. Цирковое искусство всегда лежало в дискуссионной плоскости – его нельзя классифицировать однозначно как искусство или как спорт, оно лежит на стыке этих двух категорий. Но в данном случае появляется еще один пласт – философский. Каждый номер представителей «альтернативного цирка» имеет в основе определенную концепцию, призван заставить зрителя не только проявлять эмоции, т.е. смеяться

ся и радоваться, но и думать, размышлять. «Искусство» не для всех, лишнее блеск и фанфар, уже давно вошло и в сценическое пространство, и в экранное, т. е. внедрилось и в театр, и в кинематограф, есть оно и в музыке. А в цирк только начинает проникать. Это своего рода вызов, борьба за право цирка на роль искусства, сопряженно с философией, мыслью, где артист выигрывает признание зрителя не благодаря нарядности костюма или простоте музыкального сопровождения, а исключительно концепцией номера, техническим мастерством трюка. Это черно-белая идеология, где торжествует вкус, идеология молчания, где главенствует мысль. Шумной суеты здесь нет, как нет и царства смеха. В такой цирк идут те, кто хочет не только развлечься, но и получить пищу для размышлений, кто хочет держать в постоянном тоне свою мысль. Немало молодых артистов, прежде всего – выпускников и студентов академии, участвуют в проекте. Это площадка для эксперимента, своего рода андерграунд современного цирка, где состояние поиска является перманентным. Среди «проб пера», экспериментов в этой плоскости – номера артистов жанра «эквилибристика», в частности – довольно редкие номера в парном ручном эквilibре. Молодые артисты, работающие в этом жанре, чаще всего проходят свое профессиональное становление под руководством Н. Поздняковой, Т. Позднякова. Если традиционные номера эквилибристов, в частности – партерных, не являются

особой редкостью, хотя и удивляют профессионализмом исполнителей, то концептуально наполненные номера в парном ручном эквilibре на сегодняшний день встречаются все еще редко (номер «Ignatov/Gandzyuk» А. Игнатова и В. Гандзюка). Но все же они уже проходят апробацию не только на площадках Киева, но и за пределами Украины (номер был представлен на суд зрителя в Германии, г. Ганновер, Швейцарии, где принимал участие в фестивале «Basel Young Stage 10th»). Риск продемонстрировать технические ошибки очень велик – ведь внимание зрителя не переадресовано на алые складки бархата кулис, парчу и блески костюмов и кричащий грим, а сфокусировано на движениях артистов, каждый трюк которых требует максимальной отточенности, особенно с учетом сложностей парной работы, необходимость идеальной слаженности. Это ода техническому мастерству, смысловой поднаготной и режиссерской идее. Это альтернатива цветному цирку, черно-белый лик вместо цветного, немота против шумной суеты, минимализм атрибутики против сверкающего фейерверка. Это не попытка подвергнуть сомнению эффективность традиционного арсенала средств воздействия на зрителя, но демонстрация возможности перевести цирк на другой понятийный уровень, обнажение его истинного ценностного ядра, очищенного от всего наносного и искусственного. В нем в представлении наличествуют не только попытки синтеза разных ви-

дов сценического искусства (вкрапление аппарата хореографии, музыки, театрального искусства давно стало нормой), но и идеологическая составляющая. Это обнаженная суть, с которой сдули блески, суть, не рискующая переступить грань пошлости и бесвкусицы. Однако риск таких представлений в другом – к «raw цирку» далеко не всегла готов зритель. Это искусство не для всех, и всегда существует три сценария развития событий. При первом представлении найдет своего зрителя. При втором, довольно мягком, но досадном в силу того, что идея не достигает цели и не реализуется, зритель воспримет только набор трюков с точки зрения спортивных навыков, не постигнув режиссерский замысел. А при третьем представлении не находит отклика у широкой публики. Поэтому «raw цирк» и можно отнести к категории элитарного искусства, «искусства не для всех», для постижения которого нужен определенный интеллектуальный уровень и интеллигентность зрителя. Альтернативный цирк рассчитан не на толпу, он избирателен, можно сказать, что не только зритель выбирает себе это зре-

лице, но и сам цирк выбирает себе зрителя, воспитывает его и учит не только любить, но и понимать, уважать цирк, приподнимая в знак уважения шляпу, но не похлопывая снисходительно по плечу. К таким зрелищам зритель должен быть готов, поэтому происходит процесс взаимного формирования артиста и зрителя, а достижение такой цели можно назвать пределом устремлений любого тандема артиста и режиссера.

Источники:

1. Резник С. В цирке больше не смеются. [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
2. <http://www.weekend.com.ua/lica/v-tsirke> (Дата обращения: 19.10.2018)
3. bolshe-ne-smejutsja_arhiv_art.htm
4. Романенкова Ю. Цирковое искусство как культурный маркер современной Украины/Материалы научн.практ. конф. [Science, research, development], г. Берлин, 2018, с.30-33.
5. Цирк эпохи постмодерн: презентация raw art на Γ uve terrace. Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.fashionblog.com.ua/cirkus-raw-art-luve-terrace/> (Дата обращения: 19.10.2018)
6. Цирковой проект [Raw Art]. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <https://red-lemur.livejournal.com/118352.html> (Дата обращения: 19.10.2018)

УДК: 78.071.1 (477)

**ДМИТРИЙ ГНАТЮК В ПРЕОДОЛЕНИИ
ПРОСТРАНСТВЕННО-ИСПОЛНИТЕЛЬСКОЙ ДИСТАНЦИИ
ОПЕРНОГО ИСПОЛНИТЕЛЯ 1955 – 1957 ГОДЫ**

Бондарчук В.А.кандидат искусствоведения, доцент НМАУ имени П.И. Чайковского

Тема исследования освещает важную составляющую в формировании личности Д.Гнатюка – формирование исполнительского опыта с вступлением ассоциативных представлений с их координацией в исполнительском аспекте. На примере освоения различной исполнительской техники – от итальянского бельканто к патетически определенной стилиевой манеры украинского пения и сложной коммуникативно-организованной техники в творчестве С.Прокофьева имеем возможность последовать исполнительскую адаптации актёра в контексте поле стилиевой и поле жанровой координации.

Ключевые слова: механизмы сценического воплощения, героико-патриотический импульс, структура оперы, смысловую нагрузку музыкальной ткани, жанровая организация произведения.

Постановка проблемы. Сущность личности формируется в мощном социальном и художественном диалоге, четко очерчивая контуры взаимообусловленности и взаимоопределенности. Этническая детерминация рельефно конструирует семантические основы индивидуальности каждого из нас, монтируя в фон эстетические основы мировоззренческой модели. В противостоянии времени, на пересечении динамических изменений социальной организации, творческая личность становится эпицентром кристаллизации ориентиров многозначного пространства, формирует его смысловые координаты и жизненные ориентиры. Статья посвящается известному артисту украинского оперного исполнительства Д.М. Гнатюку. Анализ послед-

них исследований, связанных с изучением творческой биографии Д.М. Гнатюка, стимулирует к перманентному переосмыслению научного инструментария, раскрывая новые возможности изучения данной проблематики. Исследования Ю.Станишевского, В.Туркевича, В.Рожка, Г.Титовой раскрывают новые страницы не только биографии артиста, но и заполняют исторические пробелы украинской музыкальной культуры. Цель работы заключается в изучении биографических страниц выдающейся фигуры XX – начала XXI века Д.М. Гнатюка. Сущность исследования сформирована на необходимости структурирования творческих продвижений художника в контексте динамической коммуникации середины 50-х годов XX века. Ис-

пользование различных методов в исследовании – исторического, сравнительного, биографического, культурологического откроет возможность анализа творческой биографии художника в проекции междисциплинарного подхода к проблеме, обуславливая сохранения объективности и не заангажированности в освещении проблемы. Научная новизна обусловлена недостаточным освещением проблемы в пространстве искусствоведения, культурологии и истории. Формируя существенные основы исследования на векторах предыдущих аналитических проекций, мы имеем возможность выявить эстетические ориентиры Д.М. Гнатюка в контексте социокультурной динамики середины XX века, расширить графическое пространство проблемы, заполняя пробелы как творческой биографии художника, так и жанровых сдвигов оперного исполнительства Украины.

Изложение основного материала. 1955 год стал для Д.М. Гнатюка знаменательным – решением художественного совета театра был назначен на исполнение партии Остапа из оперы Н. Лысенка «Тарас Бульба». Для Дмитрия Михайловича исполнение партии Остапа стало определяющей жизненным событием, поскольку жажда сценического воплощения образа, потребность экзистенциального проявления, эстетическая идентификация как оперного исполнителя сформировалась у актера еще во времена учебы в консерватории под руководством И.С. Паторжинского.

Работа Д.Гнатюка над партией проходила в творческом симбиозе с выдающимися артистами оперного жанра такими как: О.Кривченя, М.Роменский, Л.Руденко, Н.Гончаренко, В.Лутченко, В.Борищенко, В.Козерацкий, Е.Чавдар, Г.Шолина [8]. В частности, авторитет и творческое кредо О.Кривчени позволяло Дмитрию Гнатюку возможность личностной реализации, воспроизведение профессиональной мобильности и гибкости в работе. Молодой и энергичный Остап формировал яркую визуальную картину рядом с потенциальным социальным лидером – Тарасом. Дмитрий Михайлович воспринимал образ Тараса Бульбы не только как главного героя спектакля, а как личностную модель всего украинского народа. Премьера спектакля состоялась на высоком профессионально-сценической уровне, о чем свидетельствуют записи периодических изданий того времени [8]. Исполнением партии Остапа в опере Н.Лысенка «Тарас Бульба» происходило его профессиональное становление, формирование актерского амплуа, жизненное кредо обозначило свою четкую концептуально-взвешенную структуру. И.С. Паторжинский считал эту роль Дмитрия Михайловича совершением актера, его триумфом на оперной сцене.

В начале 1956 года В.Скляренко приглашает ученика В.Мейерхольда, выдающегося режиссера, эрудированного музыканта Л.Варпаховского к совместной постановки оперы Дж.Верди «Бал-маскарад». К участию в работе

над постановкой оперы был включен и Дмитрий Михайлович. Под режиссерским руководством Л.Варпаховского и дирижерской трактовкой В.Тольбы, Д.Гнатюк начинает работу над освоением сценического образа Ренато. Выдающийся дирижер, работавший с Дмитрием Гнатюком не один год, убедительно воплотил в исполнении артиста практическое знание синтетического единства вокального материала с лексикой актерской практики. Все вокальные эпизоды были доведены до филигранной утонченности а широкий баритоновый диапазон исполнителя позволял вполне передать и почувствовать всю силу субъективного переживания артиста не отвлекаясь на сложные вокально-технические моменты музыкального материала.

Одновременно, с большим увлечением и интересом Дмитрий Михайлович работает над оперой С.Прокофьева «Война и мир», где он исполнил партию генерала Раевского. Героико-патриотическая структура спектакля с высоким уровнем эмоциональной силы открыла для актера образ фундаментального воплощение проблемы бытия, где широко представлен один из аспектов субъективного проявления человека. Современные средства музыкальной выразительности, новаторская вокальная лексика сформировали новые стандарты оперного жанра для Дмитрия Михайловича. Артист сумел глубоко переосмыслить проблему бытия, раскрыть многозначность образной сферы героя, идентифицировать его драматургию в контексте

многочисленных смысловых измерений, заложенных композитором. Методы сценического воплощения, сформированные на экспериментальных поисках постановочного отдела, позволяли актерской интерпретации ролей как результата рефлексии их на драматургическую концепцию спектакля. Работая над воплощением нового образа, над формированием практики в освоении новых стиливых признаков, Дмитрий Михайлович держал в сознании слова своего учителя И.С. Паторжинского: «Мастерство певца шлифуется на различных вокальных стилях, на непохожих партиях и композиторских почерках» [10, С. 69]. Артист нарабатывал систему устойчивых признаков стиливой концепции С.Прокофьева, особых приемов вокального интонирования гибких композиторских речитативов, олицетворявших в себе основы современной разговорной интонации с эмоциональной насыщенностью слова. Вся труппа солистов театра, задействована в постановке спектакля, сумела раскрыть вокальность мелодическо-сложного музыкального языка композитора. Детерминирована систематической работой артиста над совершенствованием исполнительского мастерства результативность, нашла свое отражение в осмыслении Д.Гнатюком понятие пластичности образов персонажей – которые представлены перманентным континуум как эпических развернутых сценах, так и обобщенных-конкретных мизансценах [11, С. 245].

Среди таких новаторских и социально-обусловленных оперных поисков данного периода было участие Дмитрия Михайловича в героико-революционной опере Ю.Мейтуса «Северные зори», в которой он исполнил партию Андрея Латкина. Дмитрий Михайлович, который уже имел сложившийся опыт практической деятельности в спектаклях Ю.Мейтуса, сознательно определил для себя механизмы сценической координации для воплощения образа героя. Д.Гнатюк активно включается в работу над постановкой и занимает активную позицию по интерпретации партии Андрея. Интенция актера к воспроизведению внутреннего мира героя, его экзистенциальных порывов и поисков наполняют драматургию спектакля уровнем высокого напряжения и переживаний. Диаметральная противоположность образной сферы героя – от уверенного в себе разведчика, которая имеет четко определенные жизненные стереотипы, к лирическому с патетической внутренней тоски, легко подчиняется актерскому мастерству актера и указывает на его мобильность и исполнительскую концентрированность. Ощущение ансамблевой слаженности, паритетности дуэтных номеров Андрея и Любы позволяют полной реализации актерской техники на сцене театра. Д.Гнатюк чувствует сквозную драматургию развития представления, его динамика актерского напряжения сознательно рассчитана во времени и контексте развития событий, он формирует понятие балансовой паритет-

ности солиста в работе над ансамблевыми номерами как с партнерами так и с хоровыми сценами [1С. 46].

Следующим шагом художника к совершению на оперном олимпе стало участие в постановке оперы П.Масканы «Сельская честь», в которой артист исполнил партию зажиточного крестьянина Альфио. Режиссурой спектакля занимался Л.Варпаховский, концепция которой акцентировала внимание не столько на общем социально-бытовом контексте спектакля, сколько на детализации образа, ее веса в разрезе сценического воплощения героем. Воспроизведение психологического напряжения роли, ее переживаний, формирование модели внутренней печали личности в реалиях общественно-идеологических парадигм – это то, над чем трудился актер во время работы над спектаклем.

Особое внимание в раскрытии образа героя заслуживает во время исполнения арии с хором «Кони безумно летят». На фоне хоровой сцены, убежденный в себе Альфио демонстрирует мощное доминирование личности, реалистичный и дерзкий проявление собственного «Его». Мимика актера, направленная на воссоздание все черты героя спектакля, демонстрирует патетику внутреннего восприятия актером своей роли, его движения, жесты, манера поведения в мизансценах демонстрирует четкие стилизованные признаки реалистической актерской лексики. Все ансамблевые сцены с участием Дмитрия Михайловича убеждают мощной энергетикой актерского мастерства артиста. [2]

Одновременно артист работает над воплощением образа Сильвио в опере Р.Леонкавалло «Паяцы». Выполнение небольших эпизодических ролей в спектаклях формировала у Дмитрия Михайловича умение быстрого изменения образной драматургии, переосмысление режиссерской концепции и мобильного реагирования на дирижерскую систему сценической проекции представления. Изменение концертных костюмов, грима, реквизита – это лишь одна составляющая в работе над различными образами одновременно. Сложным является осознание внутреннего состояния каждого из героев, формирования его индивидуальной стилистики, манеры пения, актерского воплощения за счет моделирования исполнительской техники. Над этими задачами Д.Гнатюк работал все свои творческую жизнь. Его актерское кредо формировалось на больших словах И.Паторжинского: «Мастерство певца шлифуется на различных вокальных стилях, на непохожих партиях и композиторских почерк» [10, С. 69]. Поэтому артист убедительно и внутренне осмысленно формирует театральный образ молодого крестьянина Сильвио, который любит Недду. В глубоко трогательном исполнении партии, актер демонстрирует сакральные и открытые чувства к героине. Вместе с тем исполняет монолог Таддео «Простите за смелость», в котором прослеживается динамика развития образной модели героя – от лирического, полного свет-

лых чувств образа к драматическому напряжению, патетике внутреннего состояния, уход от лирики и формирования элементов критического реализма на сцене.

Такая динамика изменения стилистических тенденций в актерской лексике, технике вокального пения, изменении драматургии образов указывает на мощные, профессионально обусловленные критерии развития личности Дмитрия Михайловича. Его исполнение различных партий в опере с сохранением общей драматургии спектакля, сохранением и реалистичным воспроизведением жанрово-стилевых аспектов жанра указывает на кропотливую, системную и последовательно-выстроенную концепцию в формировании актерского мастерства, мобильности театральной практики и общественно-обусловленной потребности творческой реализации.

Кроме европейской классики, Дмитрий Михайлович с большим интересом и энтузиазмом работает над постановкой оперы Н.Аркаса «Екатерина» по поэме Т. Шевченка, где исполнил партию поручика Ивана. Ощущение внутреннего переживания за культивирование национальных традиций в искусстве всегда проходили константой всего творческого пути Д.Гнатюка. [4]. Близка внутренней сущности актера бытовая тематика, простая структура мелодического изложения оперного материала «Екатерины», ощущение интонационной близости произведения создали оптимальные условия для раскрытия дра-

матургии произведения актером. Мелодически-стилевая структура Н.Аркаса стала близкой Д.Гнатюку, поскольку эмпирические наработки вокальной техники, полученные еще во время учебы в консерватории, сформировали у артиста ощущение стилевой, интонационной и генетической сущности тематики Т.Шевченка в проекции ее на творчество многих композиторов украинского школы, в частности Н.Лысенка. Работая в тесном творческом ансамбле с выдающимися личностями оперного жанра XX века такими как: О.Жила, В.Борищенко, В.Любимова, М.Частий, оперу было представлено на высоком художественно-исполнительском уровне. Культивирования национальных традиций Украинской композиторами и выработки отечественных канонов в оперном жанре найдут свое отражение в постановке оперы Г.Майбороды «Милана», которая состоялась в 1957 году. Дмитрий Гнатюк исполнял партию молодого коммуниста Мартына – мужественного сельского юноши, этнически детерминированная сущность которого впитала стилевые особенности вокального материала, интонационную структуру декламационной техники западного региона Украины его колорит и манеру коммуникации.

Д.Гнатюк получил возможность проявления собственных внутренних основ верного национальным традициям представителя украинского социума. Образ, заложенный Г.Майбородой в спектакле, отображал сущность

Дмитрия Михайловича – любовь к народной песни, патриотизме.

Ритмично интонационный комплекс и действия спектакля освещает всю сущность убежденного в себе героя. Изменение драматургически-обусловленных образов оперы максимально осветят волевою позицию Мартына, которая нашла свое сценическое воплощение в мизансценах Дмитрия Михайловича. Главная идея образа – борьба против социального угнетения, стала не только результатом кропотливой работы актера над механизмами сценической реализации, это внутренняя проблема исполнителя, которая сформирована его жизненными принципами, его жизненным кредо. Вокальная партия, построенная на элементах народного мелоса со словами «Прийди, прийди, вожденный день! Прийдите, братья из-за Днепра» отражает элементы социальной активности в процессе борьбы, получении общественной паритетности и выработке народного символа свободы.

Полигранность сценической сущности актера, в свою очередь, демонстрирует мощную исполнительскую гибкость Д.Гнатюка. Рядом с потенциальным социальным лидером происходит проявление внутреннего сожаления и любви к своему краю. Проникновенное исполнение номера «Моя земля встречает в печали и эту весну» демонстрирует уровень мощной смысловой организации актера, патетику внутренних ощущений и перманентность величия отечественной оперной школы.

Передача подлинности социально-бытовых картин в спектакле достигается различными средствами музыкальной выразительности и механизмами сценического воплощения. Работая вместе с автором оперы Г.Майбородой, постановщики пытались выдержать социально-реалистичную концепцию произведения. Для усиления ощущения национального элемента в спектакле было введено несколько танцевальных номеров. Дмитрий Михайлович продемонстрировал высокий уровень владения техникой традиционного танцевального стиля Западной Украины, возглавив танцевальные номера, в том числе «Аркан» [10, С.72].

Роль социального героя Мартына является олицетворением общественных взглядов середины XX века. Дмитрий Михайлович полностью донес до зрителя драматургическую концепцию, заложенную в спектакле. Социальный анастазис, детерминированный общественной парадигмой советской власти, представил сложившуюся модель мощной культурно-художественной реалии в виде наследия, как в оперном жанре так и в других исполнительских формах. Дмитрий Гнатюк, в роли Мартына, сформировал семантическую сущность всего отечественного общества, структурировал его социально-идеологические стандарты и определил векторы дальнейшего выработки украинского оперного исполнительства. Подводя итог 1957 года Е. Зонина на страницах «Правды Украины» констатирует значительные достижения в исполнительском про-

странстве киевского театра оперы и балета. Рецензент укажет о значительных шагах в формировании мощных режиссерских и исполнительских традиций, сущность которых очерчена заметным продвижением в приобретении европейского опыта постановок и интерпретации, классических образцов оперного жанра. «Отрадно то, что спектакли все меньше напоминают концерты в костюмах и декорациях. Они становятся представлениями в полном смысле слова – иногда драматично взволнованными и напряженными, иногда острыми и комедийными, жизнерадостными» [5].

Такие тенденции указывают на мощные шаги развития отечественного оперного искусства и закрепления в плоскости культурно-художественной коммуникации важного элемента украинской восхождение, в контексте исполнительских поисков, – оперного исполнительства, с его сущностной основой и механизмами практического воплощения на театральных площадках страны.

Вывод. Дмитрий Михайлович проник в сущность оперно-художественных продвижений времени и впитал те константы жанровых ориентиров, которые вписали в историю отечественного пространства непревзойденные полотна достижений не только европейской, но и украинского наследия. Художник динамично вошел и дополнил необъятные горизонты национального наследия не только в контексте жанровых координат оперного исполнительства, но и в свете различных

исполнительских практик, таких как народное вокально-инструментальное творчество, камерная академическая исполнительская культура и др. Личность Д.М. Гнатюка периода 1955-1957 годов стала образцом национального возрождения и активного реанимации исполнительских традиций в условиях творческих поисков, апробаций и художественных свершений.

Литература:

1. Архимович Л., Мамчур И. Юлий Мейтус: очерк жизни и творчества. – М.: Сов. Композитор, 1983. – 136 с.
2. Бабуцька Г. «Сільська честь» та «Паяцци» на сцені Київського оперного театру. – Київ. – Радянська культура. – 9.05.1995 р.
3. Білейчук Богдан. Спів для народу. Журнал Україна. – № 6. – 1985 р. – С.6-7. Майбурова К. Шевченківські образи на сцені. – Вечірній Київ. – №36. – 12.02.1957 р.
4. Гнатюк Д.М. Шевченкове слово в моєму житті. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.kulturamovy.org.ua/KM/pdfs/Magazine37-16.pdf
5. Зонина Е. Искания и находки. – правда Украины. – 27.10.1957 г.
6. Кривохижина І. Перебування у Києві делегації китайської молоді. – Вечірній Київ. -18.04.1955 р.
7. Майбурова К. «Тарас Бульба». – Вечірній Київ. – №85. – 11.04.1955 р.
8. РАТАУ. Нова постановка опери «Тарас Бульба» на сцені Київського театру опери та балету імені Т.Г. Шевченка. – Радянська Україна. – 30.03.1955 р.
9. Рожок В.І. Музичний театр Миколи Лисенка. [Електронний ресурс]. Режим доступу: knmau.com.ua/chasopys/15_NBUV/docs/09_Rozhok.pdf
10. Станішевський Ю. О. Дмитро Гнатюк / Ю. О. Станішевський. – К.: Муз. Україна. 1991. – 167 с.
11. Станішевський Ю.О. Національна опера України 2001-2011. / Станішевський. – К.: Муз. Україна, 2012. – 304 с.

THE OLDEST CHRISTIAN CULTURAL MONUMENTS OF GEORGIA IN FOREIGN COUNTRIES

“There is one small paradise called Georgia and in that small paradise lives one small nation who’s heart beats for success, kindness and happiness of the population,” wrote the great Georgian educator, writer and public figure Ilia Chavchavadze. Georgian culture is one of the biggest contributions of world civilizations and is also as old as the population itself. The Georgian language is beautiful, flexible and precise, of the original structure,” wrote a French linguist, Rene Lafoni. (Turnava S. 1969, Tb). No culture of the country exists independently; there will always be a mutual influence between cultural nations.

A country full of mystery – Kolkheti and Iberia – were one of the wonders of the civilized world. In the ancient Greek mythologies, it is described as the birthplace of Aieti and Medea, where the Argonauts in the leadership of Iasoni arrived to search for gold.

In the life of the Georgian people, the adoption of Christianity was a tremendous phenomenon. This phenomenon ruled the cultural life of Georgians, determined a new vision of nations. Georgia was originally a country located at the crossroads of cultures, so the country respected both the cultural value of Eastern countries and Western countries. A large role in the development of Georgian culture in foreign countries was invested by Georgian abbeys. More extensive was the network of centers of these abbeys. Georgians had close cultural

contact with the Byzantine world, Christian Palestine and Syria. Georgian educated society firmly knew everything new and fundamental that was created in the Christian world of Byzantium and the Middle East. (The oldest monuments of Georgian writings, 1967).

The centers of an important and large foreign Georgian culture should be: a monastery in the desert of Judah, a monastery of Iveria (Ivioni) on the Athenian mountain in Greece, Black ie. Wonderful mountain (in Antioch, Syria), Jvari Monastery in Jerusalem (Palestine), Cyprus and

In Palestine – in Jerusalem, in the desert of Judah, near Bethlehem, in the vicinity of Bir Elkuti, a monastery located in the north-west of Khirbet Siyar Al-Gamani was built by Peter Imer in about 444. This monastery in the oldest sources is mentioned by various names – “the monastery of Georgians”, “the monastery of Iberians” (today it is also called the monastery of Bethlemy). Peter Iberi and Ioane Corbo worked here. In 1952, the Italian archeologist Virgilio Corbo found the ruins of the monastery. In 1955, he himself published a book “Excavations and monasteries of the neighborhoods of Siyar Al-Gamani (follower of the shepherd) (P. Virgilio Corbo. 1955)

As a result of the excavations, three mosaic manuscripts were found, one of them was not damaged, the second and third were in the form of fragments. According to scientists, the first inscription

dates from 532 – 552 years, the second and third are old enough and should be performed in approximately 440s (Chachanidze V. 1974, 35).

Inscriptions of Palestine are more valuable documents of grammar. The oldest sources show that Georgians had up to 20 abbeys in Palestine.

In the west of the Arabian Peninsula, in the southern sector of the Sini Peninsula, was located the Georgian Monastery named after St. Catherine. Even at the beginning of the 6th century, very few Georgians lived on Mount Sini. In the 10th century, Georgian satvismo was established, which Georgian leaders soon left infringed upon in Palestine with the help of the Arabs in the 10th century. Mount Sini, as an impassable corner, was comparatively protected from attacks of enemies and wars, therefore dated or undated many Georgian manuscripts are protected and preserved here. Famous scholars, poets, calligraphs gathered in the monastery of St. Catherine. These were: Ioane Manchhi, Makari Leteleli, Ioane-Zosima and others. Their single activity created a very rich book contribution, which vividly expressed the diverse literary interests of Georgians. The monastery had a library, a reading room and special catalogs. In the history of Georgian culture, the importance of the monastery of Mount Sini is very large, because there is preserved most of the oldest manuscripts. Many of them are still preserved on Mount Sini, some have been saved in different countries of the world: in the libraries of Prague, Graces, St. Petersburg and the USA. In the leadership of the

The ancient Georgian inscription of Palestine

Georgian kings, the abbey of Mount Sini for a long time continued its monastic life and literary activity, but since the 15th century all activity has decelerated sensibly since the political situation has become tense between the Georgian and Ottoman Imeria and the salvation of Georgian abbeys has become impossible.

Among Georgian educational and cultural centers, the Petroni Monastery, which was built by Grigol Bakuriani in 1083 in historical Macedonia, in the village of Petroni (today's Bulgaria), is especially important abroad. The monastery was named in accordance with this village.

In the stories of Byzantium, Grigol Bakuriani was a fairly well-known per-

sonality. Formed, energetic, and intelligent at the flats of the emperor, Byzantine quickly became known and became the leader of the Byzantine troops. For combat success the emperor gave a great wealth and possession of the Petritso. It was in this homeland that the monastery was built. The main church of the monastery bore the name of the Virgin, and the other two churches were named Ioane Natlitstsemli and Mtavamotsame Giorgi. (Samushia J., 2011).

Petritsoni Monastery was not subordinate to any church and national government. Consisted of 50 monks. It is important to note that the monastic centers abroad of this period only at the Petritsoni Monastery was a seminary, where Georgian children were trained for the monastery. At the seminaries taught Georgian figures who came out of the

mangan of Constantinople. Georgian figures in the Petritsoni Monastery translated the philosophical books and commenting helped the development of Georgian philosophical thinking, the creation of philosophical terminology.

Literature

1. Ancient Monuments of Georgian Script, 1967, Tb., P. 21.
2. Chachanidze V., Petre Iberieli and Archaeological Excavations of Georgian Monastery in Jerusalem 1974, 35.
3. Lortkipanidze G., Chikovani N., History of Georgian Culture 1977. Tb., P. 23-24).
4. P. Virgilio Corbo. Gli scavi di Kh. Siyar el-Ghanam (Campo clei Pastori) e i monasteri dei dintorni. Pubblicazioni dello Studium Biblicum Franciscanum, №11, Gerusalemme, 1955)
5. Samushia J., Grigol Bakuriani – Didni Sakmeni – 2011., Tb., 140-141.
6. Turnava S. Rene Laphoni and Georgia, 1969, Tb. P. 31.

ДОНБАС: КОЛИ ІСТОРІЯ ПОВТОРЮЄТЬСЯ В ДОЛЯХ ЛЮДЕЙ

Поплавський О.О.

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Левін О.Л.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

У статті проаналізовано історичні паралелі між сьгоднішніми подіями на Донбасі і сторінками його минулого сторічної давнини, коли цей регіон опинився в центрі запеклої боротьби між різними політичними силами, соціальними верствами, ворогуючими групами. На прикладі особистих долі людей, яких революційні події так чи інакше зробили лідерами регіональних сепаратистських рухів або маріонетками в руках зовнішніх ляхководів, нагадується про неприпустимість ігнорування закономірностей історичного розвитку.

ДОНБАСС: КОГДА ИСТОРИЯ ПОВТОРЯЕТСЯ В СУДЬБАХ ЛЮДЕЙ

В статье проанализированы исторические параллели между сегодняшними событиями на Донбассе и страницами его прошлого столетней давности, когда этот регион оказался в центре ожесточённой борьбы между разными политическими силами, социальными слоями, враждебными группами. На примере личных судеб людей, которых революционные события так или иначе сделали лидерами региональных сепаратистских движений или марионетками в руках внешних кукловодов, напоминает о недопустимости игнорирования закономерностей исторического развития.

DONBASS: WHEN HISTORY REPEATS ITSELF IN PEOPLE`S FATES

The article analyzes historical parallels between the current events in the Donbas and the pages of its past from hundreds of years ago, when this region was at the center of a fierce struggle between various political forces, social strata and rival groups. On the example of the personal destinies of people who were somehow forced to lead regional separatist movements or become puppets in the hands of mainstream puppeteers, the inadmissibility of ignoring the laws of historical development is reminded for us.

Ключові слова: Донбас, Донецько-Криворізька радянська республіка, регіон, революція, сепаратизм, уроки історії

Ключевые слова: Донбасс, Донецко-Криворожская советская республика, регион, революция, сепаратизм, уроки истории.

Key words: Donbass, Donetsk-Krivoy Rog soviet republic, region, revolution, separatism, history lessons/

Постановка проблеми. Неспроможне економічним, політико-дипломатичним шляхами здійснювати глобальну конкуренцію у світі, російське керівництво відкрито встало на шлях руйнування світового порядку, порушило фундаментальні принципи міжнародного права. Першими кроками на цьому шляху мала стати реінтеграція пострадянського простору та цілковите поглинання його Росією. В умовах, коли Україна слідом за Грузією, відмовилась від реінтеграційних проєктів й взяла курс на входження в європейські та євроатлантичні інститути, силовий сценарій став для Кремля єдиним шляхом реалізації таких кроків. Збройна агресія Росії проти Грузії, а сьогодні України, стали логічним завершенням геостратегії реваншу, яку взяла на озброєння Москва. Все це призвело до жахливих наслідків для нашої держави. Знову, як і сто років тому Донбас став ареною кровопролитної війни, некерованого хаосу, значних людських жертв, нищення економічного потенціалу. Сьогоднішня реальність на Донбасі виглядає своєрідним дежавю бурхливим подіям часів української національно-демократичної революції 1917 – 1921 рр.

Аналіз останніх джерел та публікацій. В української та зарубіжної літературі проблемі регіонального руху на Донбасі, використанням різними політичними силами у різні історичні періоди його особливого проросійського статусу і пов'язаною з цим

специфіки присвячена велика кількість дослідних робіт. В Україні дослі-

дженнями цього феномену займалися і займаються В.С. Гвоздик, С.Ф. Кульчицький, І.Ф. Курас, П.І. Лаврів, В.С. Семененко, В.А. Смолій, В.Ф. Солдатенко, Ф.Г. Турченко, Г.Ф. Турченко, Л.Д. Якубова та ін. Свій внесок у вивчення особливостей політичної історії регіону внесли зарубіжні дослідники і представники української діаспори Г. Куромія, О.В. Старух, М.Д. Стахів, О. Юрченко.

Метою даної статті є спроба проаналізувати деякі аспекти проблеми історичної аналогії між сучасними подіями на Донбасі та спробою створення Донецько-Криворізької радянської республіки у 1918 р.

Актуальність даної теми є безумовною, оскільки навіть нині Україна продовжує відстоювати власне право на незалежність, і тому необхідно вивчати досвід української визвольної боротьби й аналізувати уроки, що випливають з трагічних помилок і прорахунків лідерів українських визвольних змагань початку ХХ століття.

Виклад основного матеріалу. Революція Гідності, відсторонення від влади В. Януковича та його оточення спричинило ескалацію суспільно-політичної напруженості в Україні наприкінці 2013 – початку 2014 рр. У квітні 2014 р. після захоплення Криму підрозділи російських диверсантів вторглися на територію Донбасу. В умовах вакууму влади, параліча регіональних державних інститутів, розпаду органів правопорядку, російської збройної агресії проти України за допомогою місцевих сепаратистських та

екстремістських сил відбулося усунення української юрисдикції у двох обласних центрах. Поспіхом були проголошені так звані Донецька і Луганська «народні республіки» а російські штурмові загони захопили Слов'янськ У травні 2014 р. на захоплених територіях були проведені псевдореферендуми про «державний суверенітет ЛДНР». З початком антитерористичної операції і в контексті низької соціальної підтримки дій сепаратистів з боку населення дії міліарних об'єднань «ЛДНР» почали криміналізуватися та перетворилися на фактичний терор, а за учасниками цих об'єднань закріпилося визначення «терористи». Участь у цих об'єднаннях найманців з Росії та інших країн, місцевих кримінальних та маргінальних елементів перетворили ці утворення на бандформування. Незабаром з'являються перші звістки про загибель керівників як так званих «народних республік» так й бандформувань.

Низка вбивств ватажків бойовиків, причетних до російської окупації Донбасу почалася ще у 2014 році в луганському Антрациті з ліквідації так званих козацьких отаманів – «військового коменданта міста» В. Пінежаніна і «начальника штабу» М. Ковалю. З початку бойових дій на Донбасі у самопроголошених «ЛДНР» загинуло чимало сепаратистів і серед них було багато таких, обставини загибелі котрих заставляли думати, що вони стали жертвами регулярних зачисток непотрібних свідків російських злочинів у цьому регіоні. Найбільш одіозні представники банд-

формувань раптово помирили нібито своєю смертю або, за дивними обставинами, закінчували життя самогубством. Більшість знищених терористів було вбито шляхом закладання вибухівки у тих місцях, де вони часто бували або під час нападу невідомих осіб. Подібним чином закінчили своє життя у 2015 р. ватажки бандформувань О. Беднов, Є. Іщенко, О. Мозговий, П. Дрьомов, Р. Возник, у 2016 р. – А. Павлов, у 2017 – М. Толстих. У вересні 2016 р. в підмосковному селищі Горки 2 був вбитий лідер терористичної організації «Оплот» Є. Жилін. У цьому ж місяці «органами внутрішніх справ ЛНР» за спробу «здійснення державного перевороту» був заарештований «Голова Ради міністрів ЛНР» Г. Ципкалов, який через кілька днів був знайдений повішеним в камері слідчого ізолятора м. Луганська. Наприкінці 2016 р. від інфаркту раптово помер так званий «віце-прем'єр з питань сільського господарства та продовольства ЛНР» С. Литвин. У 2017 р. від серцевого нападу в Москві помер колишній «Голова ЛНР» В. Болотов, у Донецьку – так званий «спікер парламенту ДНР» В. Макович. В останній день літа 2018 р. в наслідок вибуху в ресторані «Сепар» у Донецьку загинув ватажок «ДНР» О. Захарченко.

Кажуть що історія має здатність повторюватися. Події, які були колись, часто відбуваються знову. При цьому, німецький філософ К. Маркс якось написав, перефразовуючи Г. Гегеля, що кожен історичний факт повторюється двічі: перший раз у вигляді трагедії,

другий – у вигляді фарсу [8, с.15]. На жаль, у суспільстві також існує широко відомий афоризм – «історія нас вчить тому, що вона нічому не вчить». Мається на увазі, що найбільший урок історії полягає в тому, що люди не беруть в неї ніяких уроків. Можна привести тисячі прикладів зі світової або вітчизняної історії, які підтверджують цю істину. Іноді достатньо просто переглянути стрічку останніх новин.

Але історія нічому не вчить не через власні хиби, а через небажання людини визнавати вплив минулого на теперішнє та майбутнє. На думку російського історика В. Ключевського, історія нічому не вчить, але суворо карає за незнання уроків. Історія гостро засуджує й карає тих, хто нехтує закони розвитку суспільства або не знає їх, і тих, хто бере на себе непосильні завдання обійти ці закони. Незважаючи на те, що історія засуджує тих, що не рахувалися з нею, однак не перевелися й, напевно, не переведуться люди, які на це не реагують. Вони вважають, що її закони стосуються тільки минулого, й забувають, що сучасність повсякчас перетворюється в історію. І тоді вже сучасники в таких випадках стають відповідальними перед нею. Нерідко трапляється так, що, такі люди, бажаючи отримати ті чи інші одномоментні дивіденди, витягають з історичного забуття небезпечні гасла та приклади минулого. Ними роздмухують, них популяризують. А потім складаються безкінечні некрологи. Все те, що сьогодні трапилось на Донбасі вже було у вітчизняної історії.

Якщо шукати в історії паралелі і аналогії сьгоднішніх трагічних подій в регіоні то слід згадати подібні явища сторічної давнини. Сучасні прибічники дезінтеграції Донбасу лише повторюють невдалий шлях своїх попередників – творців так званої «Донецько-Криворізької радянської республіки». І закінчують своє земне життя практично також або набагато гірше ніж донецько-луганські більшовики зразка 1918 року. Сьогодні питання стоїть – чи пам'ятаємо ми всі уроки нашої вітчизняної історії? А якщо пам'ятаємо – чи не повторюємо помилок історії. Але погляд в історію – це ще й погляд вперед. Давайте разом згадаємо буреломні роки української національно-демократичної революції 1917 – 1921 рр., коли Донбас стає ареною кровопролитних подій, пов'язаних зі сплеском регіональних рухів.

Саме в цей час повалення самодержавства, розв'язана більшовиками братовбивча громадянська війна призвели до критичного зростання відцентрових настроїв, що проявилось у проголошенні на території сходу УНР квазідержавного утворення – Донецько-Криворізької радянської республіки зі столицею в Харкові Ключовою причиною її створення було те, що національний рух в Україні після Лютневої революції був сильним і являв реальну загрозу для далекосяжних планів більшовиків по відтворенню імперії і тому приєднання до України стратегічно важливих Донецького вугільного та Криворізького металургійного басейнів, південноукраїнських

портів категорично заперечувалося. Керівники ЦК РСДРП(б)-РКП(б) не мали намірів допустити навіть у перспективі втрати цих стратегічних територій. Тому шляхом створення плацдармів своєї влади у вигляді подібних «радянських республік» більшовицьке керівництво приборкувало небезпечну для себе українську національно-визвольну ідею. Як зазначили сучасні дослідники С. Кульчицький, В. Смолій, Л. Якубова «...Скороминущим рішенням про створення Донецько-Криворізької радянської республіки з центром у Харкові український більшовицький загін намагався створити умови розгортання більшовицького проекту. Типова більшовицька квазідержавна здійснювала типову більшовицьку політику: проголосила націоналізацію вугільної промисловості, муніципалізацію міських будинків, введення робітничого контролю над виробництвом, формування військових робітничих загонів.» [10, с.69]. На нашу думку, щось яскраво нагадує з сьогодення.

Автори ідеї відокремлення Донецько-Криворізького вугільно-металургійного басейну від України, а це, в першу чергу, В. Ленін, Ф. Сергєєв (Артем) та ін., чудово розуміли особливості українських порубіжних територій, про які писав японський історик Куромія Гіроакі. Головною специфікою території Донбасу автор вважав певну політичну свободу від центрів, як від Києва, так і від Москви [7, с.19 – 20]. Враховуючи це, більшовицька верхівка вміло використовувала гасло про

право нації на самовизначення як тактичний засіб з метою забезпечення конкретних інтересів радянської Росії. Крім того, шляхом використання буферних радянських республік на півдні України РСФРР вирішувала певною мірою завдання формальної неучасті у збройній боротьбі з військами УНР та Четверного Союзу. Але невідзначений державно-правовий статус, слабка соціальна підтримка самої ідеї створення ДКРР та шляхів її становлення з боку населення та політичних сил, не підтримуючих більшовиків, наступ військ УНР та німецько-австрійських дивізій навесні 1918 р. призвели до того, що проіснувавши неповних два місяці, ця «республіка» відійшла в історію. Але історична пам'ять про ДКРР стала одним з наріжних каменів в фундаменті сьогоденного так званого «донбаського патріотизму». Вона існувала на протязі усього радянського періоду і активно використовувалася й використовується сьогодні ідеологами сепаратизму як в Україні так й за її межами. До речі, на початку лютого 2015 р. депутати так званої «Народної ради» самопроголошеної «Донецької народної республіки» заявили що вона виступає спадкоємницею Донецько-Криворізької радянської республіки.

Цей єдиний невдалий історичний експеримент щодо створення державності на Донбасі породив серед населення краю міф про більшовицького ватажка Ф. Сергєєва (Артема), який відіграв ключову роль у проголошенні Донецько-Криворізької радянської республіки, обіймав посаду голови

уряду ДКРР, а після припинення її функціонування – очолив рух щодо об'єднання в єдине ціле вугільних районів басейну та створення на цій базі окремої адміністративної одиниці. Але у цей час московський більшовицький центр, будуючи жорстку вертикаль управління економікою і армією, починає боротьбу з «червоною отаманщиною» і регіональним сепаратизмом. Автори ідеї відокремлення Донбасу на чолі з Артемом були усунені від відповідальних посад в регіоні, переміщені подалі від української території – на ділянки роботи в РСФРР і навіть в міжнародні організації.

Але саме цікаве у долях цих людей починається далі. Розглянемо як закінчили своє життя ідеологи і засновники Донецько-Криворізької радянської республіки. Як відомо, перший склад уряду новоствореної республіки – так званої Ради народних комісарів, був затверджений 14 лютого 1918 р. на засіданні обласного виконкому Донецького і Криворізького басейнів. До його складу входили – Артем (Ф.А. Сергєєв), С.П. Васильченко, В.І. Межлаук, Б.Й. Магідов, М.П. Жаків, В.Г. Філов, М.Л. Рухимович. У березні 1918 р. до складу уряду були кооптовані І.С. Кожевніков та Й.М. Варейкис. 9 квітня 1918 р. після евакуації уряду ДКРР в Луганськ його склад був реорганізований за рахунок включення більшовиків Луганщини – Ю.Х. Лутовинова, І.І. Алексеєва, І. К. Якимовича, Я.А. Істоміна, О.І. Черв'якова, А. Осиповича та Котова. З відкритих джерел достатньо легко можна

з'ясувати як закінчили своє життя «народні комісари».

Артем (партійний псевдонім Сергєєва Федора Андрійовича) (1883 – 1921). У 1918 р. під час існування Донецько-Криворізької республіки виконував обов'язки Голови Раднаркома і народного комісара народного господарства ДКРР. 24 липня 1921 р. загинув «при загадкових обставинах» біля станції Серпухов під час випробувань аеровагону. Похований в братській могилі на Червоній площі м. Москви [1, с.133].

Лутовинов Юрій (Іван) Хрисанфович (1887 – 1924). У квітні 1918 р. займав посаду заступника голови уряду республіки. 7 травня 1924 р. покінчив життя самогубством у зв'язку з тим, що не зміг погодитися з «повільним розвитком соціалістичного будівництва», нової економічної політикою та бюрократизацією партії [2, с.519].

Кожевніков Інокентій Серафимович (1879 – 1931). У складі уряду ДКРР виконував обов'язки народного комісара пошт і телеграфів. 21 січня 1926 року був заарештований органами ОДПУ і відправлений на Соловки де будучи ув'язненим виконував обов'язки начальника «виправно-трудової колонії для правопорушників молодших віків від 25 років» У 1931 р. втік з табору проголосивши себе «Соловецьким імператором Інокентієм І». Незабаром був спійманий, перевезений до Москви. 10 квітня 1931 р. засуджений колегією ОДПУ за втечу і контрреволюційну діяльність до розстрілу. Розстріляний 15 квітня 1931 р.,

таємно похований на Ваганьковському кладовищі м. Москви [6].

Жаков Михайло Петрович (1893 – 1936). Народний комісар у справах освіти Донецько-Криворізької радянської республіки. У жовтні 1923 р. був одним з тих, хто підписав так званий «Лист 46-ті», автором якого був Л.Д. Троцький. У 1928 р. був виключений з лав ВКП(б) за «троцькизм», але у 1929 р. після особистого прийому Й.В. Сталіним був поновлений в лавах партії. У 1936 р. був розстріляний як «завзятий троцькист» та «терорист» [3].

Васильченко Семен Пилипович (1884 – 1937). Народний комісар у справах управління ДКРР. У жовтні 1923 р. був одним з тих хто підписав так званий «Лист 46-ті», автором якого був Л.Д. Троцький. 28 березня 1936 р. заарештований органами НКВС, звинувачений у створенні троцькистської організації серед колишніх політкаторжан. За контрреволюційну діяльність був засуджений Военною колегією Верховного Суду до розстрілу. Розстріляний у 1937 р. [5].

Каменський Абрам Захарович (1885 – 1938). Народний комісар державного контролю республіки. У 1937 р. був звинувачений в антирадянській діяльності. 6 листопада 1937 р. був заарештований. 9 лютого 1938 р. засуджений Военною Колегією Верховного Суду СРСР за статтю 58 Карного Кодексу РРФСР до розстрілу за участь в контрреволюційній терористичній організації. 10 лютого 1938 р. був розстріляний на розстрільному полігоні Комунарка Московської області [9].

Варейкіс Йосип (Юозас) Михайлович (1894 – 1938). Народний комісар народної опіки ДКРР. У 1937 р. був звинувачений в антирадянській діяльності. 10 жовтня 1938 р. був заарештований. 29 липня 1938 р. був засуджений Военною колегією Верховного Суду СРСР за статтю 58 Карного Кодексу РРФСР до розстрілу за участь контрреволюційної терористичної організації. 29 липня 1938 р. був розстріляний на розстрільному полігоні Комунарка Московської області [9].

Межлаук Валерій Іванович (Мартин Іоганович) (1893 – 1938). В уряді ДКРР виконував обов'язки народного комісара фінансів. У 1937 р. був звинувачений в антирадянській діяльності. Заарештований 1 грудня 1937 р. 28 липня 1938 р засуджений Военною колегією Верховного Суду СРСР за статтю 58 Карного Кодексу РРФСР до розстрілу за участь в контрреволюційній терористичній організації. 29 липня 1938 р. був розстріляний на розстрільному полігоні Комунарка Московської області [9].

Рухимович Моїсей Львович (1889 – 1938). Народний комісар військових справ в уряді ДКРР. У 1937 р. був звинувачений в антирадянській діяльності. 18 жовтня 1937 р. був заарештований. 28 липня 1938 р. засуджений Военною колегією Верховного Суду СРСР за статтю 58 Карного Кодексу РРФСР до розстрілу за участь в контрреволюційній терористичній організації. 2 липня 1938 р. був розстріляний на розстрільному полігоні Комунарка Московської області [9].

Філов Віктор Григорович (1896 – 1938). Народний комісар у судових справах ДКРР. У 1937 р. був звинувачений в антирадянській діяльності. 14 серпня 1937 р. був заарештований. 23 жовтня 1938 р. засуджений виїзною сесією Воєнної колегії Верховного Суду СРСР в Воронежі за статтею 58 Карного Кодексу РРФСР до розстрілу за участь контрреволюційної терористичної організації. Того ж дня був розстріляний [11].

Якимович Іван Костянтинович (1890 – 1938). У квітні 1918 р. виконував обов'язки народного комісара внутрішнього управління республіки. У 1937 р. був звинувачений в антирадянській діяльності. 19 серпня 1937 р. заарештований. 25 квітня 1938 р. був засуджений Воєнною колегією Верховного Суду СРСР за статтею 58 Карного Кодексу РРФСР за «шпіонаж та участь у військовому заколоті». В той же день був розстріляний на розстрільному полігоні Комунарка Московської області [9].

Істомін Яків Олексійович (1887 – 1939). У квітні 1918 виконував обов'язки народного комісара народної освіти ДКРР. У 1937 році був звинувачений в антирадянській діяльності. 18 серпня 1937 р. був заарештований. 21 січня 1938 р. був засуджений Воєнною колегією Верховного Суду СРСР за статтею 58 Карного Кодексу РРФСР до 10 років таборів і 5 років поразки у політичних правах. Загинув у 1939 р. у таборі. Місце поховання невідомо [4].

Цей мартиролог можна продовжувати безкінечно довго. Точну кількість

жертв тих часів й досі визначити неможливо. Величезна трагедія народів фактично відновленої більшовиками Російської імперії, небачені жертви від вищого партійного керівництва до безмежно далеких від політики селян і робітників, які були принесені комуністичному Молоху задля фактично піррової перемоги – такою стала ціна за безглузді соціальні експерименти будівельників світлого майбутнього. Тих, кому «пощастило» не загинути в роки розв'язаної більшовиками громадянської війни, у 1930-ті роки чекали тюрми, табори, каторги, заслання або найчастіше розстрільні полігони НКВС.

Вищевикладене дозволяє зробити наступний висновок: досвід давно минулих і недавніх часів показує, що ігнорування закономірностей історичного розвитку завжди кінчалось трагічно для тих, хто намагався це зробити. Суд історії діє не стільки в інтересах минулого, скільки в інтересах сучасності й майбутнього. Він однаково суворий і до живих, і до мертвих. Сьогоднішній збройний конфлікт на Донбасі став результатом складної взаємодії різного роду причин. При цьому було б дуже легковажно звинувачувати у всіх бідах Росію. Спроба сучасних реконструкторів безглуздих більшовицьких проектів має суттєві внутрішні передумови. При їх відсутності зовнішні впливи, сприятливіші зародженню збройного сепаратизму, не змогли б привести до виникнення достатньо життєздатного та широко-масштабного повстанського руху. Ті,

хто зараз намагається очолити цей рух, усього лише використовують давно існуючі ідеї та гасла, обіперлись на історичну пам'ять, колективні уявлення мешканців регіону. Але сьогоднішнім послідовникам справи «Артема і К» які вирішили примусити всю Україну «почути Донбас» за допомогою російських ГРАДів треба було почати з малого – вивчити сторінки історії регіону, поцікавиться особистою долею попередників. На нашу думку, у багатьох реаніматорів нездійснених раніше намірів зразу б зникло бажання відкривати чергову скриньку Пандори. До речі, 27 жовтня 2018 р. на колишньому розстрільному полігоні НКВС «Комунарка» під Москвою був відкритий меморіал «Стіна пам'яті», присвячений тисячам вбитих на цьому місці в роки сталінських репресій. На стендах меморіалу 6609 прізвищ, встановлених за розстрільними актами Центрального архіву ФСБ Росії. Є на цих стендах багато цікавих імен тих, хто намагався її відкрити 100 років тому.

Список використаних джерел та літератури:

1. Абрамов А.С. У Кремлёвской стены / А.С. Абрамов. – Изд. 2-е, доп. – М.: Политиздат, 1978. – 399с. с ил.
2. Деятели СССР и революционного движения России: Энциклопедический словарь Гранат. – Репринтное изд. – М.: Сов. Энциклопедия, 1989. – 832 с. с ил.
3. Жаков Михайло Петрович; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрану.
4. Истомин Яков Алексеевич; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ural.ru/spec/ency/encyxlopedia-9-830-istomin-yakov-alekseevich.html. – Назва з

екрану.

5. Кислицин С. Жизнь «літературного Чапая» оборвала пуля палача из НКВД (революционер Семён Васильченко) / С. Кислицин // Вечерний Ростов. – 2018. – 12 января.
6. Кожевников Иннокентий Серафимович; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрану.
7. Куромія Гіроакі. Свобода і терор у Донбасі. Українсько-російське прикордоння. 1870 – 1990-ті роки / Гіроакі Куромія: пер. з англ. Г. Кіурьян, В. Агеев, передм. Г. Немирі. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. – 510 с.
8. Маркс К. Восемнадцатое брюмера Луи Бонапарта / К. Маркс и. Енгельс // Сочинения. – М.: Политиздат, 1957. – Т.8. – 689 с.
9. Меморіал: расстрельные списки Коммунарки; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: old.memo.ru/memogu/communarka/index.htm. – Назва з екрану.
10. Смолій В., Кульчицький С., Якубова Л. Донбас і Крим в економічному, суспільно-політичному та етнокультурному просторі України: історичний досвід, модерні виклики, перспективи. Аналітична доповідь / Відп. ред. Г. Боряк. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2016. – 616 с.
11. Філов Віктор Григорьевич; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрану.

Відомості про автора:

Поплавський Олег Олександрович, кандидат історичних наук / доктор філософії, доцент кафедри філософії, соціології та історії Дніпровського державного аграрно-економічного університету.

Контактні телефони: (097) 3604001; (095) 7601488.

E-mail: poplavich@i.ua

ПРОВЕДЕНИЕ КАМПАНИИ ПО ИЗЪЯТИЮ ЦЕРКОВНЫХ ЦЕННОСТЕЙ СОВЕТСКОЙ ВЛАСТЬЮ (ПО МАТЕРИАЛАМ ПЕНЗЕНСКОЙ И САРАТОВСКОЙ ГУБЕРНИЙ)

Садырова М.Ю.

кандидат исторических наук,
ФГБОУ ВО «Пензенский государственный университет архитектуры и строительства», кафедра «Кадастр недвижимости и право»

***Аннотация.** В статье используются материалы фондов губисполкомов РКП (б), сводок ВЧК, в которых содержится информация о реакции населения на политику советского государства в отношении церкви в 1918–1929 гг.*

Ключевые слова: церковь, церковные ценности, изъятие

Keywords: church, church values, withdrawal

Народное бедствие – голод, разразившийся в начале 20-х гг. в 34 губерниях России и унёсший жизни около миллиона человек, было использовано советской властью для борьбы с церковью. 26 февраля 1922 г. ВЦИК принял постановление № 46 о насильственном изъятии церковных ценностей. В губкомы направлялись положения и тексты для ведения митингов и бесед об изъятии церковных ценностей в пользу голодающих. В частности, в Саратовский губисполком поступили тезисы следующего содержания: «Церковь сейчас имеет массу ценностей, серебра, золота, драгоценных камней, которые в настоящий момент освещают своим блеском мученья и страдания и смерть голодающим, не лучше ли эти блестящие вещи отдать для голодающих, которые за этот блеск купят хлеба и будут спасены от голодной ужасной смерти и от тех муче-

ний, которые приходится переживать», «Народное – народу, ибо народ собрал эти драгоценности и ему они должны быть отданы в тяжёлую годину» [1, 3]; «Трудящиеся должны помнить, что «золото – это тлен, металл звенящий, а жизнь даже одного крестьянина – землераба бесконечно дороже всех богатств мира» [1, 47]; «Подсчитано, что если собрать все драгоценности только православных церквей, так ими будет занят поезд, растянувшийся на 7 вёрст. На эти богатства можно приобрести столько хлеба, сколько нужно для прокормления голодающих Поволжья и всего голодного района в течение двух лет и, кроме того, можно открыть 1500 земледельческих школ, приобрести 3 тысячи тракторов...» [2, 1]. В воззваниях к населению звучали лозунги: «Церковь должна отдать своё золото, серебро, драгоценные камни голодно-

му, чтобы накормить его!», «Пусть же теперь, в трудную годину голодовки церковь на деле докажет свою любовь к ближнему!», «Когда голодают, нужно действовать, а не говорить. Промедление смерти подобно!», «Богу не нужен блеск церквей, роскошь убранства, блаженство богатых!», «Пусть церковь отдаст своё золото, серебро, камни голодным и накормит их!» [2, 1]. Тем не менее, несмотря на такие призывы духовенство Саратовской губернии, как следует из информационных сводок ВЧК за 1922 г., «к изъятию церковных ценностей относится враждебно» [3, 593]. В сводках также имеется сообщение о деятельности духовенства Пензенской губернии, направленной против изъятия: «Духовенство и сельское учительство распространяют провокационные слухи о том, что декрет об изъятии ценностей противоречит декретам Советской власти об отделении церкви от государства» [3, 601]. Местные партийные органы в отчётах и приказах также отмечали активность духовенства. В частности, отдел управления Саратовского губисполкома в приказе от 18 мая 1922 г. сообщал: «Замечено, что служители религиозных культов ходят по домам с предложениями к гражданам вносить золото и серебро на выкуп изъятых церковных ценностей, причём указанные предложения нередко носят характер вымогательства». В связи с этим приказом предписывалось «немедленное извещение данного отдела о всех случаях принудительного сбора для предания виновных суду за

вымогательство» [4, 12]. В докладе Пензенского губисполкома секретарю губкома и ГИКу о состоянии и движении духовенства за 1922 г. отмечал: «В первый период изъятия ценностей атмосфера была сгущенная и успех изъятия был сомнителен. Но после Губотделом ГПУ были произведены аресты более влиятельного (в смысле реакционном) духовенства, и ценности с незначительным затруднением были изъяты» [5, 137].

В Пензенской губернии кампания по изъятию церковных ценностей получила настолько широкий размах, что сюда пришло письмо под грифом «секретно» за подписями Калинина и Енукидзе о недопустимости нарушений в хранении и принятии на учёт церковных ценностей, так как «некоторые советские учреждения и отдельные их органы ложно истолковывают экономическую политику» и «приступают к обмену, распродаже и распылению всякого рода ценностей», принятых Советами на учёт. И уже после этого письма губисполком всё равно принимает решение «ввиду того, что изъятие (церковных ценностей) на местах проходило механически... провести контрольную проверку во всех церквях губернии; причём... весьма тщательно обращая внимание на склады, кладовые... особенно в монастырях» [6, 2].

В информационных сводках ВЧК по Саратовской губернии указывается: «Работа комиссии по изъятию церковных ценностей протекает нормально. Недовольства населения не

наблюдается нигде» [3, 593], «Изъятие церковных ценностей проходит спокойно. В Кузнецком уезде на не сочувственное отношение духовенства, верующие сдают ценности» [3, 631]. По данным Н.А. Кривовой, изучившей многочисленные архивные источники, в Поволжье и ряде прилегающих к нему губерний изъятие удалось провести относительно спокойно. Это объяснялось, во-первых, заинтересованностью голодающих в оказании им помощи «любой ценой». Определённую роль сыграла пропаганда и голодающие, очевидно, наивно верили в желание властей использовать церковное золото для их спасения. Во-вторых, слабостью населения этих губерний, ведь вымирали целыми волостями. Кроме того, массовым стало бегство населения из голодающих районов. Поэтому конфликтов не наблюдалось,

а небольшие собрания верующих тут же пресекались властями. После произведенных арестов духовенство агитации уже не вело.

Литература (источники)

1. Государственный архив новейшей истории Саратовской области (ГАНИСО). Ф. 27. Оп. 2. Д. 1359.
2. ГАНИСО. Ф. 27. Оп. 2. Д. 1377.
3. Советская деревня глазами ВЧК – ОГПУ – НКВД. 1918–1939. Документы и материалы. В 4-х т. / Под ред. А. Береловича, В. Данилова. М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2000. – Т. 1. 1918–1922 гг. – 864 с.
4. Государственный архив Саратовской области. Ф. Р. 456. Оп. 1. Д. 698.
5. Государственный архив Пензенской области. Ф. р – 2. Оп. 4. Д. 200.
6. Вержбовский В. «Отказаться от бога и церкви мы не можем...» (Из истории церкви в Пензенской области) // Пензенские вести. 1996. 2 октября.

МЕТОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ МИКРОФЛОРЫ МОЧЕВЫХ ПУТЕЙ У ЖЕНЩИН

Бобоев М.М.

студент лечебного факультета

Андижанский государственный медицинский институт. Узбекистан

Введение. В норме моча здорового человека стерильна. При прохождении через дистальный отдел мочевыводящего канала к ней прибавляются бактерии. Здесь регулярно находятся стафилококки и микрококки, дифтероиды, сарцины, грамотрицательные бактерии, такие как *E.coli*, *Proteus* и другие. Нередко обнаруживаются также *Neisseria*, кислотоустойчивые бактерии, микоплазмы, бактероиды, фузиформные бактерии, трипонемы и другие.

При наличии такого множества микроорганизмов на пути мочи, которые всегда попадают в нее, а многие из них легко размножаются как в питательной среде, возникает вопрос, как разграничить возбудителей уроинфекций от этих, дополнительно попавших в мочу микроорганизмов. Это можно с точностью осуществить, сочетая: правильно взяв мочу на бактериологические исследования, используя количественные методы определения микроорганизмов, знание микроорганизмов, возбудителей уроинфекций.

Мочевые инфекции являются наиболее частыми бактериальными инфекциями у взрослых женщин. Исследования последних лет дают возможность предположить, что главными факторами, предрасполагающими к рецидивирующим инфекциям мочевых путей (РИМП), являются возраст и функцио-

нальное состояние органов мочевыделительной системы. Предшествующие или перенесенные в детстве мочевые инфекции, а также инфекции мочевыводящих путей у матери способствуют возникновению РИМП у женщин репродуктивного возраста и в пременопаузе (Лоран О.Б., 1999; Adukauskienė D., Kinderytė A., Tarasevicius R., Vitkauskienė A., 2006).

С инфекциями мочевых путей (ИМП) поликлинический врач сталкивается почти ежедневно. Диагностика и лечение этого заболевания полностью относятся к компетенции врача общей практики. Недавно проведенные исследования выявили значительные различия в тактике врачей при диагностике и лечении ИМП (Дядык А.И., Колесник Н.А., 2003).

Основные заболевания и состояния, обуславливающие ИМП, можно представить следующим образом:

1. Задержка мочи в мочевых путях после мочеиспускания (стаз) вследствие:

– обструкции (ретенции), в частности при аномалиях мочевыделительной системы (МВС), беременности, камнях в мочевых путях, врожденных отклонениях и нейрогенном мочевом пузыре;

– неполного опорожнения, в частности, при синдроме ленивого мочевого пузыря, нейрогенном мочевом пузыре, цистоцеле и дивертикулах;

– обратного движения мочи в мочевых путях, в частности, при врожденной патологии, рефлюксе и стенозе.

2. Источники инфекции в мочевых путях: дивертикулы мочевого пузыря, камни мочевых путей, постоянный катетер.

3. Уменьшенная сопротивляемость – местная (в частности, после радиотерапии и иногда у женщин после менопаузы из-за атрофии мукозы или субмукозы) или общая (в частности, после лечения цитостатическими препаратами, при лейкемии и сахарном диабете, в старости), вторичные иммунодефицитные состояния.

Цель исследования. Цель нашего исследования – охарактеризовать методы применяемые для доказательства уроинфекции.

Методы исследования. При современных методах исследования необходимо брать от 3 до 5 мл первой утренней мочи в стерильный сосуд, начиная с середины мочевыделения. Утренняя моча обычно задерживается в мочевом пузыре несколько часов, что способствует увеличению количества микроорганизмов. Это скопление их учитывается при определении критической величины 10^5 бактерий в мл мочи.

Мочу не следует держать больше 1 часа до исследования, при хранении в холодильнике она годна для исследования в течении 24 часов.

В настоящее время количественные микробиологические методы исследования мочи приобрели очень широкое распространение.

Метод предметного стекла. Предметное стекло, на котором имеется слой

питательной среды, нагружают в стерильный сосуд со свежей мочой. Его сразу вынимают, сцеживают и помещают в закрытый цилиндр, размеры которого соответствуют размерам стекла, и отправляют на исследование.

Метод с применением сосуда вместимостью 30 мл. В склянку объемом 30 мл, на стенках, которой имеется питательная среда ($S = 12,5 \text{ см}^2$), наливают 3-5 мл мочи. Затем сразу выливают мочу и отцеживают склянку и посылают на исследование.

Указанные методы обладают следующими преимуществами: для проведения посева не требуется медицинская микробиологическая квалификация, он выполняется сразу после забора мочи. Ее можно сохранять при комнатной температуре до 24 часов до отправления в лабораторию.

Метод калиброванной платиновой петли. Поступившую на исследование мочу высевают на питательную среду, беря ее точно калиброванной платиновой петлей диаметром в 2 мм.

В микробиологической лаборатории подсчитывают проросшие колонии, зная, скольким колониям соответствует определенное число бактерий в 1 мл мочи.

Исследованиями Gold (1980) установлено, что в моче здоровых людей не содержится более 1000 (10^3) или 10000 (10^4) бактерий на 1 мл. Количество 100000 (10^5) бактерий и больше считаются патологическими.

Величины 10^5 КОЕ/мл и больше обозначают как клинически значимая бактериурия. При высоких величинах, как

10^6 , 10^7 , 10^8 , и правильно взятой моче, наличие уроинфекции может считаться несомненной.

Неясны пограничные случаи, например, с наличием бактериурии в количестве 10^3 или 10^4 в мл моче. В таких случаях необходимо повторить исследования, а также провести углубленное микробиологическое исследование на предмет установления высокоадгезивных вирулентных уропатогенных штаммов (Kunin С.М.)

После применения подходящего антибиотика повторное исследование выявляет стерильную мочу или понижение количества микроорганизмов, что имеет ориентировочное значение относительно эффективности антибиотика.

При проведении поисков болезнетворных микроорганизмов, которые нормально не обитают в организме (туберкулезные микобактерии, брюшнотифозные бактерии, бруцеллы, лентоспир и др.). Количественное исследование не обязательно. Обнаружение этих микроорганизмов, независимо от их числа, является показателем заболевания или бактерионосительства.

Выводы: Описанные методы применяются для доказательства уроинфек-

ций, вызываемых грамотрицательными кишечными микроорганизмами, стафилококками и энтерококками, которые являются в то же время резидентными обитателями организма. Практически они вызывают около 80-90% всех урологических инфекций.

ЛИТЕРАТУРА

1. Дядык А.И., Колесник Н.А. Инфекции почек и мочевыводящих путей. Донецк: КП «Region», 2003. – 400 с.
2. Дусчанов Б.А., Кондратова Ш.Ю., Туркин В.А. Родовая и видовая структура микрофлоры, определяемой при различных формах внебольничной инфекции //Вестник КК отделения АН РУз. 2006. – №3. С.44-48.
3. Лоран О.Б. Эпидемиологические аспекты инфекций мочевыводящих путей //Материалы международного симпозиума “Инфекции мочевыводящих путей у амбулаторных больных” Москва. – 1999. – С.5-9.
4. Перепанова Т.С., Кудрявцев Ю.В., Хазан П.Л. Неосложненная инфекция мочевых путей//Consiliummedicum. 2003. – №5. С.1.
5. Adukauskiene D., Kinderyte A., Tarasevicius R., Vitkauskiene A. Etiology, risk factors, and outcome of urinary tract infection //Medicina (Kaunas). 2006;42(10):P.805-809.
6. Kunin С.М. Urinary tract infections in females //Clin Infect Dis 1994;18:1-12.

МЕТОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ МИКРОФЛОРЫ МОЧЕВЫХ ПУТЕЙ У ЖЕНЩИН.

РЕЗЮМЕ

При прохождении через дистальный отдел на пути мочи встречаются множество микроорганизмов. Возникает проблема разграничения возбудителей уроинфекций от этих, дополнительно попавших в мочу микроорганизмов.

Это можно с точностью осуществить, сочетая: правильно взяв мочу на бактериологические исследования, используя количественные методы определения микроорганизмов, знание микроорганизмов, возбудителей уроинфекций.

METHODS OF INVESTIGATIONS OF MICROFROLAR URETHRAE AT WOMEN.

Resume.

Passing from distal section urine meeting many microorganisms.

Arising the problem of differentations pathogenes urine infections, finded in addition into urine microorganisms.

It may realized exactly, combining: correctly take urine on bacteriological investigations, using quantitative methods define of microorganisms, to know microorganisms pathogenes uroinfections.

ENDOTHELIN-1 IN THE MECHANISM OF FORMATION OF GASTROESOPHAGEAL REFLUX DISEASE IN PATIENTS WITH CORONARY HEART DISEASE

A. Oparin¹,

Professor, Head of department

A. Vnukova¹,

Master of medicine, PhD student

S. Rybchynskiy²,

Junior researcher

¹Department of Therapy, Rheumatology and Clinical Pharmacology, Kharkiv Medical Academy of Postgraduate Education, Kharkiv, Ukraine

²SI «Zaycev V.T. Institute of General and Urgent Surgery NAMS of Ukraine», Kharkiv, Ukraine

---

Keywords: coronary heart disease, gastroesophageal reflux disease, endothelial dysfunction, endothelin-1.

Introduction

Coronary heart disease (CHD) continues to be one of the most common diseases worldwide¹⁻². In recent years, there has been a trend towards increase in incidence of the disease in younger people and in clinical comorbidity. One of the leading places among the comorbid pathology belongs to gastroesophageal reflux disease (GERD)^{1,3}. Research data suggest that more than one third of patients with coronary heart disease is suffering from reflux esophagitis of varying severity while more than 60% of non-cardiac chest pain episodes in patients with CHD are associated with GERD³⁻⁴. Concurrent presence of these diseases modifies symptoms, aggravates clinical presentation and jeopardizes the timeliness of the correct diagnosis²⁻³. A number of factors and mechanisms contributes to the development of such comorbidity. Substantial re-

search data suggest that endothelial dysfunction is a leading mechanism in the pathogenesis of CHD. With regard to the esophagus, endothelial dysfunction affects regional blood circulation causing tissue hypoxia, thus decreasing esophageal tissue resistance and its ability to withstand acidic refluxate⁵⁻⁶.

Based on this, the purpose of the present study was to investigate the role of endothelin-1 in the mechanisms of development of GERD in patients with CHD.

Subjects and Methods

The present study was conducted with a total of 105 adult participants in three groups. The first group (group I) included 45 adults (30 women and 15 men) aged 35 to 65 years with angina pectoris I-II functional class comorbid with non- erosive form of GERD. The diagnosis of coronary heart disease was

based on ICD-10 classification, diagnosis of GERD was based on ICD-10 and the recommendations of the Montreal Consensus (2006). Patients with other co-morbidities such as obesity, insulin resistance, diabetes, chronic obstructive pulmonary disease, and coronary syndrome were not included in the study group. The second group (group II) consisted of 40 adults (26 women and 14 men) aged 37 to 64 years with CHD without comorbidity. The control group consisted of 20 healthy individuals (both sexes) aged 36 to 58 years. The study was conducted at clinical sites of the Department of Therapy, Rheumatology and Clinical Pharmacology of the Kharkiv Medical Academy of Postgraduate Education. The study was approved by the Institutional Ethics Committee of the Kharkiv Medical Academy of Postgraduate Education and by administrations of the clinical sites. Written informed consent was obtained from all study participants.

Levels of endothelin-1 was measured using commercially available Endothelin-1 ELISA SYSTEM kit, according to the manufacturer's protocol (Amersham Pharmacia Biotech, UK).

Statistical data processing was carried out by methods of variation and parametric statistics for biomedical research using EXEL for Windows and "Statistika 6.0" software.

Results and discussion

The mean values of endothelin-1 levels were: in group I patients (CHD+GERD) 8.3 ± 0.57 pmol/L and in group II patients

(CHD) 4.1 ± 0.23 pmol/L, indicating significant increase in comparison with normal values of 1.92 ± 0.23 pmol/L. The levels of endothelin-1 in control group patients were within normal limits.

The study results suggest that endothelial dysfunction plays one of the leading roles in the development of GERD in CHD patients. Endothelial dysfunction is evidenced by a significant increase in levels of endothelin-1. The results demonstrate the need for a differentiated approach to the treatment based on the specific role endothelial dysfunction plays in pathophysiology of both diseases.

Conclusions

The results show that endothelial dysfunction is among the most important elements in development of motor-evacuation disorders. Endothelial dysfunction manifests itself as an increase in endothelin-1 levels. These changes lead to poorer measurements of regional blood flow, causing hypoxia, reduced peristalsis and reduced thoracic oesophageal tonus, and increased hydrochloric acid production. From the data we can say that endothelial dysfunction is one of the leading mechanisms of GERD development in people with CHD with concomitant GERD. The evidence shows that different approach in treatment of these groups of patients is necessary, taking into account characteristics and role of endothelial dysfunction.

References

1. Frieling T, Bergdoldt G, Allescher HD, Riemann JF. Chest pain – not always the heart! Clinical impact of gastrointesti-

- nal diseases in non-cardiac chest pain. *Z Gastroenterol.* – 2015; 53(2): 120 – 124.
2. Frieling T. Differential diagnosis “non-cardiac chest pain”. *Dtsch Med Wochenschr.* 2015; 140(15): 1166 – 1172.
  3. Gesualdo M, Scicchitano P, Carbonara S. The association between cardiac and gastrointestinal disorders: causal or casual link? *Cardiac and gastrointestinal disorders.* 2016; 00: 1 – 9.
  4. Philip O. Katz, Lauren B. Gerson and Marcelo F. Vela. Diagnosis and Management of Gastroesophageal Reflux Disease. *Am J Gastroenterol.* 2013; 108: 308–328.
  5. Akyüz F, Uyan?oglu A, Ermis F. Gastroesophageal reflux in asymptomatic obese subjects: An esophageal impedance-pH study. *World J Gastroenterol.* 2015; 21(10): 3030 – 3034.
  6. Yepuri G. et al. Endothelial dysfunction, a major event in atherosclerosis: PPIs impair endothelial function through activation of PAI-1. *Atherosclerosis.* 2015; 241(1): e5.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СУВЕРЕННИХ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Педоренко Валентина Миколаївна,

асистент кафедри психології та соціальної роботи
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Процес особистісного та морально-го становлення молоді відбувається в умовах складної трансформації ідеалів і цінностей переважної більшості громадян України. Непроста соціальна ситуація розвитку спонукає молодь до пошуків власних засобів та умов самореалізації, що часто супроводжується зниженням моральності і духовності як суспільно й особистісно значущих феноменів. Викликає занепокоєння в суспільстві значне поширення впливу західноєвропейської ментальності та розповсюдження серед молоді гедоністичної філософії життя з її культом насолоди, задоволення власних потреб як сенсом життя, що може мати серйозні негативні наслідки у майбутньому.

В юнацькому віці особистість прагне отримати уявлення про систему цінностей однолітків і суспільства загалом, а також активно працює над створенням власної системи моральних цінностей, якою буде керуватися у подальшому житті. Від того, як організована підготовка майбутніх фахівців у закладі вищої освіти (ЗВО), значною мірою залежать їх спрямованість на

майбутню професійну діяльність, моральні цінності особистості.

Методологічні аспекти дослідження проблеми формування моральних цінностей особистості висвітлено в наукових працях багатьох філософів, соціологів (А. Шопенгауер, М. Шеллер, Е. Гартман, Ж.-П. Сартр, Г. С. Сковорода), педагогів (В. О. Сухомлинський, С. Ф. Русова, Я.-А. Коменський, К. Д. Ушинський та ін.) психологів (Л. С. Виготський, В. М. Мясіщев, С. Л. Рубінштейн, Д. О. Леонтьєв, Б. Г. Ананьєв, Л. І. Божович, Г. С. Костюк, Б. Й. Боришевський, М. В. Савчин, І. Д. Бех, Н. І. Жигайло, Р. В. Каламаж, І. С. Булах та ін.). Воднораз проблема суверенності особистості як психологічної незалежності, самостійності, її ознак, психодіагностичний інструментарій її виявлення є недостатньо дослідженими: психологічна суверенність вивчалась у контексті суб'єктності (І.О. Котик, А.В. Марічева та ін.), самодетермінації та саморегуляції особистості (Г.О. Балл, І. Д. Бех, І.С. Булах, Н.Ф. Каліна, Д.О. Леонтьєв, З.С. Карпенко, Т.С. Яценко, В.А. Петровський, В.М. Чернобрівкін, Ж.П. Вірна), особис-

тісної ідентичності юнаків і юнок (Л.В. Ключек, О.І. Лановенко та ін.).

Аналіз наукових праць засвідчив, що у психологічних дослідженнях розглядаються лише окремі аспекти прояву суверенних моральних цінностей: особистісні цінності як мотиваційна структура особистості (Д.О. Леонтьєв [3; 4, с.18]), як окрема стадія розвитку особистості (Е. Еріксон [2]), як особистісні ціннісно-сміслові утворення (В. Франкл [7]), як етап розвитку моральності (Л. Колберг [6, с. 179]), як стадія формування суверенності особистості (С.К. Нартова-Бочавер [5]), як найвищі життєві вартості, які зумовлюють решту цінностей суспільства (І.Д. Бех [1, с.10]) та ін. Однак, суверенні моральні цінності як стійкі, індивідуальні, особистісно значущі утворення, науковцями до цього часу не виокремлювались як предмет психологічного дослідження.

Враховуючи особливості соціально-економічного розвитку країни, військовий конфлікт на Сході України, попит на висококваліфікованих фахівців-психологів щоразу зростає, а тому одним із основних завдань ЗВО є підготовка компетентних психологів, здатних проявляти довіру до людей, проникливість, саморозуміння, поважати цінності іншої особистості, демонструвати неупередженість, свідоме ставлення до виконання професійного обов'язку. А при прийнятті самостійних, обґрунтованих фахових рішень важливим є наявність морального стрижня, який дасть можливість брати на себе відповідальність, зберігаючи при цьому право на авто-

номність, свою професійну незалежність, честь і совість.

Суверенні моральні цінності психолога розглядаються нами як стійкі, автономні, особистісно значущі, індивідуальні смисложиттєві моральні утворення (взірці, поняття, установки), що дають можливість людині: самооцінювати власне життя та життя інших; проявляти готовність відстоювати власні незалежні моральні позиції, здатність до розуміння сенсу професійної діяльності в контексті життєдіяльності, діяти по совісті незалежно від зовнішніх обставин; демонструвати відповідальність за життя іншої людини, чуйність, толерантність, доброзичливість до клієнта, спроможність добирати морально обґрунтовані способи і методи корекційної роботи; відстоювати власну честь, гідність, чітко розуміти свої громадянські права, свободи і обов'язки, переконання, ідеї та ін.

На основі аналізу наукових досліджень нами виокремлено компоненти особистісних моральних цінностей майбутніх психологів: мотиваційно-потребовий, когнітивний, поведінковий, рефлексивний. Мотиваційно-потребовий компонент включає потребу в розвитку себе як професіонала, прагнення до самореалізації, самоактуалізації, до постійного самовдосконалення, до ідентичності, до пізнання себе і світу загалом; когнітивний компонент включає усвідомлення загальносуспільних та власних моральних цінностей на основі моральних знань, переконань, власного ідеалу розуміння їх значення для професійної діяльності;

поведінковий компонент передбачає прояв автономності, креативності, спонтанності, саморозуміння, ауто-симпатії, гнучкості у спілкуванні, контактності, розуміння екзистенційної цінності життя «тут і тепер»; рефлексивний компонент відображає здатність майбутніх психологів до збереження внутрішнього вільного простору, вміння відійти на дистанцію стосовно себе, до об'єктивного аналізу власних моральних цінностей, незважаючи на емоції, бажання, наміри.

За результатами узагальнення наукових досліджень з проблеми формування особистісних моральних цінностей психологів, аналізу основних компонентів суверенних моральних цінностей психолога нами виділено такі їх типи:

1) суверенні моральні цінності, які відображають екзистенційну спрямованість психолога на пошук сенсу життя (здатність до розуміння сенсу професійної діяльності в контексті життєдіяльності, до прийняття нестандартних рішень в рамках суспільної моралі, свобода у прийнятті високодуховних рішень, здатність діяти по совісті незалежно від зовнішніх обставин та ін. На нашу думку, суверенні моральні цінності даного типу є основними, базовими, оскільки передбачають здатність психолога розуміти сенс власної професійної діяльності);

2) суверенні моральні цінності, які характеризують спрямованість психолога на професійну діяльність, її результативність. Професійну спрямованість складають мотиви вибору профе-

сії на основі певних зовнішніх атрибутів професії, окремих сторін змісту професійної діяльності. За певних умов значущими для людини можуть стати мотиви, що пов'язані з певною творчою реалізацією, перспективами професійного зростання, престижністю професії, її суспільною значущістю та ін.;

3) суверенні моральні цінності, які описують спрямованість психолога на реалізацію себе як особистості (мотивація самовдосконалення, збагачення «Я – концепції», розкриття власної індивідуальності);

4) суверенні моральні цінності, які відображають спрямованість психолога на розвиток себе як професіонала (мотивація до професійного зростання, розширення спектру цілей і мотивів професійної діяльності, самовдосконалення, самоосвіти);

5) суверенні моральні цінності, які представляють спрямованість психолога на клієнта (незважаючи на свій професійний і життєвий досвід, психолог повинен з повагою ставитись до думки клієнта, його переконань, світогляду тощо).

На основі теоретичного аналізу встановлено, що основою формування суверенних моральних цінностей психологів є потреба у самоактуалізації: прагнення до якнайповнішого виявлення і розвитку своїх особистісних можливостей.

На основі аналізу досліджень багатьох науковців М.Й. Боришеский, Д.О. Леонтьев, В.Франкл, Н.І. Жигайло, О.В. Матласевич, З.С. Карпенко, М.В. Савчин, М.І. Томчук,

Д.В. Чернілевський та ін.) нами встановлено, що стійкі особистісні моральні цінності психолога розвиваються під впливом загальносоціальних зовнішніх чинників: сім'я, ЗВО, референтна, релігійна група, мистецтво та внутрішні: спрямованість особистості, активність, соціальна зрілість, переконання, прагнення до самоактуалізації, свободи, креативності.

З метою вивчення особливостей ціннісної сфери було проведено експериментальне дослідження впродовж 2015-2018 років на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського та КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти». Загальна кількість досліджуваних становила 235 студентів-психологів та 98 успішних практикуючих психологів.

Основними критеріями, показниками сформованості суверенних моральних цінностей у студентів-психологів є наявність у них прагнень до формування власної стійкої автономної ціннісної системи, до самоактуалізації, самореалізації, вдосконалення себе як професіонала, здатність автономно приймати власне професійне рішення, уявляти себе та інших як унікальних, неповторних особистостей з власним особистісним потенціалом, розуміння індивідуальних і загальносоціальних моральних цінностей, здатність до аналізу, переосмислення їх значущості у контексті професійної підготовки.

На основі результатів проведеного констатувального дослідження з ви-

вчення динаміки розвитку складових компонентів суверенних моральних цінностей у майбутніх психологів встановлено, що:

а) мотиваційно-потребовий компонент стійких особистісних моральних цінностей у більшості майбутніх психологів має високий та середній рівні розвитку, що свідчить про прагнення досліджуваних до самоактуалізації, самовдосконалення, реалізації власного потенціалу у професійній діяльності. Водночас, більш ніж кожен п'ятий студент (21,6%) має низький рівень розвитку даного компоненту, що означає недостатню вираженість потреби у самоактуалізації. Натомість вираженими є інші види потреб, що не пов'язані напряму із майбутньою професійною діяльністю (у спілкуванні, в афіліації, в досягненні матеріального благополуччя);

б) когнітивний компонент суверенних моральних цінностей у досліджуваних розвинений також на достатньому рівні: більша половина майбутніх психологів має середній та високий рівень його розвитку. Майбутнім психологам властиве розуміння більшості моральних понять, сформованість моральних принципів, усвідомлення загальносоціальних моральних цінностей, їх значення для виконання психологом професійної діяльності. Разом з тим, значна частина майбутніх психологів (28,0%) має низький рівень розвитку когнітивного компоненту: у них спостерігається розмитість образу власного морального ідеалу, їм складно розмежувати власні моральні цін-

ності від загальносупільних. Варто відмітити також, що зазначені досліджувані серед власних моральних цінностей називають ті, які не пов'язані з обраною професією: щастя, здоров'я, матеріальний добробут, сім'я. Цей факт ми пояснюємо в першу чергу віковими особливостями досліджуваних;

в) поведінковий компонент суверенних моральних цінностей у майбутніх психологів розвинений досить слабо: для 41,0% досліджуваних характерний низький рівень його сформованості. Майбутні психологи мають низькі показники прояву у поведінці автономності, спонтанності, креативності; характеризуються низькою пізнавальною активністю, часто демонструють стереотипність, негнучкість, нездатність відійти від взірця, еталона у вирішенні певних проблем, проявляють недовіру до людей, схильність ними маніпулювати, невпевненість у собі, тривожність, нездатність відстоювати власні переконання, вони залежні від думки оточуючих про них;

г) рефлексивний компонент суверенних моральних цінностей, порівняно з іншими компонентами, розвинений найслабше (низький рівень мають 48,6% студентів-психологів). Більшість студентів характеризується нездатністю встановити дистанцію стосовно самого себе, зосереджені, зазвичай, на самому собі, орієнтовані на досягнення результату, а не на його сенс, мають низький рівень готовності до рефлексії, аналізу, переосмислення себе і ситуації. Встановлено, що для більшості

майбутніх психологів є актуальною потреба у самоактуалізації, однак недостатній розвиток інших компонентів суверенних моральних цінностей свідчить про те, що досліджуваним складно побачити шляхи для задоволення даної потреби у контексті професійного навчання та майбутнього фаху.

Встановлено, що вибір суверенних моральних цінностей успішними практикуючими психологами і майбутніми психологами суттєво відрізняються. Зокрема, успішні практикуючі психологи надають перевагу моральним цінностям, які відображають екзистенційну потребу психолога у пошуку сенсу життя, а майбутні психологи – моральним цінностям, які відображають спрямованість психолога на клієнта. Це може бути зумовлене тим, що студенти-психологи мало знають професію психолога зсередини, а мають тільки загальне уявлення про неї, а тому вважають, що професія психолога зосереджена тільки на вирішенні проблем клієнта.

На основі отриманих експериментальних даних виділено узагальнені рівні розвитку суверенних моральних цінностей майбутніх психологів (високий, середній та низький). Зокрема, з високим рівнем розвитку стійких моральних цінностей, майбутнім психологам властивий високий рівень розвитку усіх компонентів, вираженість потреби у самоактуалізації, вибір суверенних моральних цінностей, які відображають екзистенційну потребу психолога у пошуку сенсу життя. Сту-

денти з низьким рівнем розвитку суверенних моральних цінностей надають перевагу тим цінностям, які відображають спрямованість психолога на професійну діяльність, її результативність, на реалізацію себе як особистості, схильні до неусвідомленого наслідування загальносуспільних моральних цінностей.

Отже, результати констатувального експерименту засвідчили, що під час навчання у ЗВО студенти не здатні самостійно визначити шляхи самореалізації, самовдосконалення, не схильні проявляти креативність, автономність, спонтанність, визначати основну мету, відстоювати власні переконання, цінності, а натомість орієнтуються на загальноприйняті норми, правила, цінності.

Головною метою програми формування суверенних моральних цінностей у майбутніх психологів в ЗВО є надання їм психологічної допомоги в актуалізації їх особистісних, стійких моральних цінностей, розкритті творчого особистісного потенціалу через процес самопізнання, оволодіння уміннями відстоювати власні інтереси, переконання, цінності, розуміти їх сенс, проявляти творчість, самостійність, вирішувати професійні завдання на основі власних моральних цінностей.

У процесі реалізації формувального експерименту нами апробована авторська програма «Формування суверенних моральних цінностей майбутніх психологів». Вона включала:

а) гурткову роботу «Проблема розвитку моральних цінностей майбут-

нього психолога», спрямовану на сприяння майбутнім психологам в усвідомленні ними загальносуспільних і власних моральних цінностей, ідеалів через процес самопізнання, розкритті у них творчого особистісного потенціалу, усвідомленні значущості моральних цінностей при вирішенні професійних завдань;

б) спецкурс «Суверенні моральні цінності психолога», який був спрямований на ознайомлення майбутніх психологів із змістом поняття суверенних моральних цінностей, їх типами, основними шляхами і прийомами розвитку;

в) тренінг формування суверенних моральних цінностей, метою якого було сприяти розвитку в майбутніх психологів внутрішньої рефлексії, умінь диференціювати внутрішні переживання, навичок формування суверенних моральних цінностей через аналіз, переосмислення власних моральних знань, переконань, ідеалів, а також сприяння розвитку суб'єктної позиції в межах змодельованої майбутньої професійної діяльності;

г) коучінг «Робота з цінностями», метою якого було допомогти майбутнім психологам в усвідомленні ними власних моральних цінностей, їх значущості, сенсу власної мети, відповідності між метою та особистісними моральними цінностями;

д) рекомендації щодо самостійної роботи студентів, спрямованої на регуляцію ними процесу формування власних моральних цінностей.

Реалізація програми з формування суверенних моральних цінностей у

майбутніх психологів змінила особливості прояву усіх компонентів: мотиваційно-потребового, когнітивного, поведінкового та рефлексивного. Порівняння показників двох зрізів (до та після формувального впливу) респондентів експериментальної групи засвідчило наявність достовірних відмінностей за допомогою t-критерію Ст'юдента для залежних вибірок. Зокрема, зростає кількість майбутніх психологів з високим рівнем вираженості прагнення до самоактуалізації (t емп.=4,544, при $p \leq 0,01$), реалізації свого професіоналізму, отримання задоволення від виконання складних завдань, які дають можливість особистісного розвитку, досягнення високих результатів у професійній діяльності, за показником автономності t емп.=5,936, при $p \leq 0,01$, за показником креативності t емп.=7,831 при $p \leq 0,01$, потреби в пізнанні t емп.=3,852, при $p \leq 0,01$, за показником прояву саморозуміння t емп.=5,272, при $p \leq 0,01$. За показником рефлексивності отримано t емп.=3,260, при $p \leq 0,05$. За показником вибору типів суверенних моральних цінностей майбутніми психологами t емп.=4,876, при $p \leq 0,01$. За показником цінності самореалізації, саморозвитку t емп.=3,068, при $p \leq 0,05$, за показником цінності духовного задоволення t емп.=8,893, при $p \leq 0,01$, за показником цінності збереження індивідуальності t емп.=5,822, при $p \leq 0,01$, за показником цінності автономності t емп.=8,913, при $p \leq 0,01$, цінності здоров'я t емп.=4,205, при $p \leq 0,01$. Натомість у контрольній групі достовірних відмінностей за більшістю

показників не відбулося. Означену динаміку ми розглядаємо як підтвердження ефективності запропонованої програми формування суверенних моральних цінностей у майбутніх психологів.

Отже, на основі теоретико-експериментального дослідження проблеми формування суверенних моральних цінностей майбутніх психологів в умовах ЗВО, можна зробити наступні висновки:

- запропонована програма формування суверенних моральних цінностей у майбутніх психологів складалась з етапів організації та проведення гурткової роботи, спецкурсу, тренінгу, коучінгу «Робота з цінностями» та самостійної роботи студентів, спрямованої на розвиток саморегуляції процесу формування власних моральних цінностей. Апробація запропонованої програми засвідчила, що у студентів експериментальної групи (ЕГ) у порівнянні з контрольною (КГ) зросли показники розвитку суверенних моральних цінностей. Зокрема, в ЕГ зменшилась кількість студентів-психологів з низьким рівнем вираженості потреби у самоактуалізації, відбулися позитивні якісні зміни в змісті інших компонентів: зросло осмислення власних моральних цінностей, усвідомлення морального ідеалу, здатність до рефлексії, до автономності, спонтанності, креативності тощо;

- психологічними умовами формування суверенних моральних цінностей визначено: розвиток потреби студентів у самоактуалізації, самовдосконаленні, покращення мотивації із самовдосконалення у них усіх компонентів суверенних моральних цінностей, вра-

хування рівнів їх розвитку, вікових особливостей, основних психологічних новоутворень пізньої юності, провідної діяльності даного віку та ін. Психолого-педагогічними умовами розвитку суверенних моральних цінностей у студентів-психологів є врахування у ЗВО їх індивідуальних особливостей прояву переконань, ідеалів, цінностей, організації самостійної роботи та ін.

Перспективами подальших досліджень даної проблеми вважаємо вивчення впливу особливостей соціально-економічної, політичної ситуації в країні, на формування суверенності особистості та розвиток суверенних моральних цінностей, які відображають екзистенційну спрямованість студентів-психологів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Духовні цінності як надбання особистості / І.Д. Бех // Рідна школа. – 2012. – №1-2. – С. 9-12.
2. Эриксон Э. Психологический кризис развития в отрочестве и юности / Э. Эриксон // Подросток и семья: хрестоматия. – М. – 2002. – 656 с.
3. Леонтьев Д. А. Деятельность и потребность / Д.А. Леонтьев // Деятельностный подход в психологии: проблемы и перспективы. – М. – 1990. – 340 с.
4. Леонтьев Д. А. Духовность, саморегуляция и ценности / Д.А. Леонтьев // Гуманитарные проблемы современной психологии. – Изд-во Таганрогского гос. радиотехн. ун-та. – 2005. – №7. – С.16-21.
5. Нартова-Бочавер С. К. Человек суверенный: психологическое исследование субъекта в его бытии / С.К. Нартова-Бочавер. – СПб.: Питер. – 2008. – 400 с.
6. Пауер Ф., Хиггинс Э., Кольберг Л. Подход Лоуренса Кольберга к нравственному воспитанию / Ф. Пауер, Э. Хиггинс, Л. Кольберг // Психологический журнал. –1992. –Т.13, №3. –С.175-182.
7. Франкл В. (1990) В поисках смысла / В.Франкл. – М.: Прогресс. – 1990. – 367 с.

OMAR KHAYYAM'S BIOGRAPHY AND POETRY

Huliiev N. B.

Student of Kharkiv National University of Radio Electronics

Keywords: Omar Khayyam, philosopher, rubai, hedonist.

Omar Khayyam is a legendary scientist and philosopher, famous for his incredibly productive activities in such areas as history, mathematics, astronomy, literature and even cooking. He became a symbolic figure in the history of Iran and the whole East. Among the general persecutions (analogue of the Inquisition), oppression for the slightest free-thinking, there lived and worked such a great man, whose free spirit inspires descendants hundreds of years later. Enlightening people, motivating them, helping them find meaning in life – Omar Khayyam did all this for his people for many years, becoming one of the creators of cultural, social and scientific life in Samarkand.

Born presumably in the family of an artisan (“Khayyam” translated from Persian – tent craftsman). He graduated from the madrasa in Nishapur, continued his studies in Balkh and Samarkand. He studied the exact, natural and human sciences; He knew in Arabic translations the works of ancient Greek thinkers of Archimedes, Euclid, Aristotle, Ptolemy and others.

His life was so multifaceted, and his outstanding achievements were in completely opposite spheres of activity that there is a version that Omar Khayyam never existed.

There is a second thought – that under this name there are several people, mathematicians, scientists, philosophers and

poets. Of course, historically accurate tracking of the activities of a person who lived a thousand years ago is not easy. However, there is evidence that Omar Khayyam is not a myth, but a real person with outstanding abilities, who lived hundreds of years ago.

His biography is also known – although, of course, it is not possible to confirm its accuracy.

He learned to read very early, by the age of eight he had completely read and studied the holy book of Muslims – the Koran. Omar received a good education for that time, became a master of words and successfully developed his oratorical abilities. Khayyam was well versed in Muslim law, he knew philosophy. From a young age, he became a famous Koran expert in Iran, so they turned to him for help in interpreting some particularly difficult situations and lines.

In his youth, Khayyam loses his father and mother, independently goes on further education in mathematics and philosophical sciences, having sold the house and workshop of his parents. He is called to the court of the ruler, gets a job in the palace and for many years conducts research and develops creatively under the supervision of the main man in Isfahan.

The work of Omar Khayyam is an amazing phenomenon in the history of the culture of the peoples of Central Asia

and Iran, of all humanity. His discoveries in the field of physics, mathematics, astronomy are translated into many languages of the world and have historical significance. His poems “stinging like a snake” still conquer with their ultimate capacity, conciseness, imagery, simplicity of visual means and flexible rhythm.

Omar Khayyam is not for nothing called a unique scientist. He wrote a number of scientific papers on completely different topics. He conducted astronomical studies, as a result of which he compiled the most accurate calendar in the world. He developed an astrology system related to astronomy data, which he used to create nutritional recommendations for representatives of various zodiac signs, and even wrote a book of amazingly tasty and healthy recipes.

Khayyam was very interested in mathematics, his interest resulted in the analysis of the theory of Euclid, as well as the creation of the author’s system of calculations for square and cubic equations. He successfully proved theorems, conducted calculations, created a classification of equations. The mathematical treatise on evidence of the problems of algebra and alukabbala, written in Samarkand in the 1060s, brought Omar Khayyam the glory of a scientist. His scientific works on algebra and geometry are still highly valued in the scientific professional society. In 1074 he was invited to Isfahan as a court astrologer Sultan Melik Shah Seljukid.

He headed the Isfahan Observatory, developed a new calendar, compiled astronomical tables based on the results of long-term observations of the heavenly

bodies. The developed calendar is valid in Iran.

He entered the history of literature as the author of Rubai. In the works of Omar Khayyam, the form of folk poetry, which was previously used in love songs and urban satirical “choruses”, turned into a genre of philosophical lyricism. Initially, Omar Khayyam designed rubai and a narrow circle of students and friends in order to draw their attention to a philosophical problem.

Quartet of Omar Khayyam, affecting the themes of predestination and free will, sin and retribution, material and spiritual beginnings in man, justice of the divine world order, righteousness and others, received a wide oral walk and caused a lot of imitations, so the selection of authentic texts is difficult. He also performed with sharp epigrams that mocked the hypocrisy of the clergy and officials.

In the biographies of Omar Khayyam, included in the medieval “books about sages”, his poems are interpreted as contradicting the Islam’s regulations due to theomachistic motives and pronounced hedonism. There is, however, the tradition of the Sufi allegorical interpretation of the rubai of Omar Khayyam. World fame came to Omar Khayyam after E. Fitzgerald (1859) transcribed his quatrains into English.

The main difference in their writing is the presence of the author’s “I” – a lyrical hero who is a mere mortal, we will not do anything heroic, but reflecting on life and fate. Before Khayyam, literary works were written exclusively about kings and heroes, and not about ordinary people.

Also, the writer uses unusual literature – in verses there are no fanciful expressions, traditional multi-layered images of the East and allegorical.

On the contrary, the author writes in simple and accessible language, constructs thoughts in meaningful sentences, not overloaded with syntax or additional constructions. Conciseness and clarity – these are the main stylistic features of Khayyam, which distinguish his poems.

Rubai Omar Khayyam is a classic of medieval Oriental poetry, which to this day attracts all lovers of the wise word to itself.

The position of Khayyam in relation to the fundamental concepts of medieval Eastern society was sharply different from the generally accepted at that time. Being a famous pundit, he didn't know much about social trends and didn't pay attention to the changes and trends that were taking place around him, which greatly undermined him in the last years of his life.

Theology was very interested in Khayyam – he boldly expressed his unconventional thoughts, glorified the value of an ordinary person and the importance of his desires and needs. However, the author beautifully separated God and faith from religious institutions. He believed that God is in every person in the soul, he will not leave him, and often wrote on this topic.

In his philosophical writings he acted as a follower of Ibn Sina: "A Treatise on Being and Needing" (1080), etc. After the death of Melik Shah (1092), he was forced to return to his native Nishapur.

The philosophy of Omar Khayyam brings him closer to the humanists of the Renaissance ("The goal of the creator and the top of creation – we"). He hated and denounced the existing order, religious dogma and vices that prevailed in society. However, Khayyam often fell into pessimism and fanaticism, which was widespread in the Middle Ages and especially in the East. This world was considered temporary and transitory. Theologians and philosophers of the time were of the opinion that eternal life and bliss can only be found after death. All this could not but find its reflection in the works of Omar Khayyam. However, the poet also loved real life, protested against her imperfections and appealed to enjoy her every moment, despite the fact that existing morals and the Inquisition did not share and pursued similar views on life.

Love was the second important concept in the works of the great writer. His remarks about this strong feeling were sometimes polar, he rushed from admiration for this feeling and his object – a woman – to the crush that so often love breaks lives. The author always spoke of women exclusively in a positive way, according to him, a woman should be loved and appreciated, make her happy, because for a man a beloved woman is the highest value.

Omar Khayyam is a famous hedonist. Contrary to the religious concept of renouncing earthly blessings for the sake of heavenly grace, the philosopher was convinced that the purpose of life is to consume and enjoy. By this he angered the public, but he delighted the rulers

and representatives of the higher strata of society.

Speaking about the meaning of life, Omar Khayyam came to the conclusion that each person is only a temporary guest of this beautiful world, and therefore it is important to enjoy every passing moment, appreciate small pleasures and treat life as a great gift. The wisdom of life, according to Khayyam, consists in accepting all the events taking place and the ability to find positive moments in them.

Bibliography

1. Омар Хайям и лучшие рубаи: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://rifmoved.ru/omar_haiyam.htm.
2. Омар Хайям: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://24smi.org/celebrity/4241-omar-khaiyam.html>.
3. Розенфельд Б. А., Юшкевич А. П. Омар Хайям. М., 1965; Лэмб Г. Омар Хайям. Гений, поэт, ученый. М., 2005; Султанов Ш. З. Омар Хайям. М., 2007; Бутромеев В. П. Омар Хайям и персидские поэты X–XVI вв. М., 2012.

BEGINNING THE PHILOSOPHY OF BUDDHISM

Saichyshyna N

Student Kharkiv National University of Radio Electronics

This paper examines one of the most common philosophical and religious teachings today - Buddhism. The time of origin of the teachings and the territory of South-east Asia and the biography, factual study of the founder of Buddhism are analyzed. The causes of the emergence of currents, features of the basic principles of Buddhism and their history were identified.

Keywords: Buddha, Buddhism, culture, doctrine, East, enlightenment, founder, India, middle path, origin, philosophy, religion, world.

The philosophical and religious teachings of Buddhism arose in 1 thousand BC. er on the territory of modern India. Today, this teaching is considered a world religion because Buddhism has spread throughout the world to people of completely different nations, traditions and culture. Buddhism crossed the borders of states and became one of the most widespread religions today. About 500 million people in Southeast Asia adhere to the teachings of Buddhism [1].

Today, this philosophical and religious teaching extends from Sri Lanka to Japan, while having many followers on all continents. The development of Buddhism brought the peoples of Tibet literary language, writing and the fundamental principles of civilization.

It is obvious that it is impossible to realize and come closer to an understanding of Eastern culture without becoming familiar with the basic principles and rules of Buddhism, since this trend is rooted and had a great influence on the

events that were developing at that time.

Consider the history of the origin of this phenomenon, known to our days. The founder of the teachings is Sidhartha Gautama, who later received the name Buddha Shakyamuni. In order to understand what inspired him to make the most important decisions, it is necessary to familiarize himself with the early years of his life.

Since the biographies of that time covered in greater measure the philosophical aspects of his work and did not specify the chronology, facts and biography, there is little known about the founder of Buddhism. However, we know that he grew up a prince in the walls of the palace, in abundance and prosperity. Like any extreme phenomenon, it had its drawbacks. He was locked up from the outside world in such a way that he did not see such crucial and important events as aging, illness and death. He also had no idea about spiritual teachers and mentors.

For the first time in the thirtieth

year of life, having left his home, Siddhartha realized that all this time he was looking at life values from one side only. He realized that a man is born, then he grows up, then he gets sick, suffers, grows old, then death occurs. However, after this, the endless cycle of torment, known as the Wheel of Samsara, begins again. The future founder of the doctrine has opened its mission - to find a way to get out of the cycle of endless rebirths and train people around them [2].

Therefore, Siddhartha Gautama makes the most important decision to leave his home forever and go in search of his path. First of all, he begins to learn the teaching that was widespread at that time - Brahmanism. At the same time it plunges into a strictly ascetic lifestyle.

Also, the Vedic religion of rituals and sacrifices was in a state of acute crisis, which was expressed in the emergence of new ascetic movements of the so-called shramans, ascetics, devotees, itinerant philosophers who rejected the influence of the Brahmins and sacred Vedas. They set out to independently reach the truth by means of the study of philosophy, yoga and meditation.

Because of this lifestyle, Siddhartha has the first followers. However, they soon become frustrated and leave him, as the future founder of Buddhism ceases to have an ascetic existence. This is due to the fact that at that moment one of the basic truths of Buddhism is born - the truth about the Middle Way. Siddhartha realized that the extremes, which were expressed in an ascetic way of life, and earlier in abundance and excessiveness

(in the early years of his life), destroy a person equally. Therefore, the right way to achieve harmony and balance between soul and body is to find the middle among the extremes. It means humility, generosity, mercy, refraining from violence, self-control and refusal from extreme states. He learns that if you eliminate desire, you can get rid of suffering. The desire to possess is the road to frustration and suffering [3].

Adherence to the principles of the Middle Way is a state in which there is no ignorance, greed, hatred and delusion. This is the path that will allow you to go beyond Samsara - an endless cycle of rebirth. And the path to enlightenment begins from concentrating the mind and following several commandments: morality, meditation, and wisdom.

After that, Siddhartha finds a tree in the forest and takes a vow that will not leave his shadow until he reaches enlightenment. On the forty-ninth day of his uninterrupted meditation, on his birthday he gains enlightenment and realizes the basic truths of this world. He achieves an understanding of the harmony of nature, the mind of man and knows the way to end the endless torment that consists in rebirth. After this, the concept of the Eightfold Path appears, the essence of which lies in the eight most important truths.

The symbol of Buddhism has become a beautiful lotus flower, which, as you know, grows out of the mud, but despite this, it always remains clean, bright and fragrant. Here you can draw an analogy with human consciousness, which,

like this flower, can also open up and achieve enlightenment, thanks to its efforts.

The Bodhi tree is also considered a symbol of Buddhism, under which, it is believed, the Buddha attained enlightenment. The tree has become the main symbol for all currents of Buddhism and today is a place of pilgrimage.

Summing up, after the death of Siddhartha Gautama, Buddhism massively spread with the help of India's king Ashok and a greater measure to wandering monks. They kept this teaching and taught people of completely different status and position. In order to preserve the scriptures, the council was assembled, and thus, the sacred texts partially survived to our days in their original form.

Literature

1. Альбедиль М. Ф. Буддизм: религия без бога. — М.: Вектор, 2013. — 272 с. — (Особый взгляд).
2. Конзе Э. Буддизм: сущность и развитие. — СПб.: Наука, 2003. — 288 с.
3. Лысенко В. Г. Опыт введения в буддизм: Ранняя буддийская философия. — М.: Наука, 1994. — 159 с.

ГАРМОНІЯ: ЗАХІДНИЙ ТА СХІДНИЙ КОНТЕКСТИ

Муляр Володимир Ілліч

доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри гуманітарних і соціальних наук Житомирський державний технологічний університет

Насамперед потрібно зазначити, що гармонія і як світоглядний принцип, і як поняття присутні з найдавніших часів і в західній (європейській), і східній (індійській, китайській) культурах. Зокрема, в західній гармонія присутня вже в міфології Гомера, до того ж навіть в пантеоні давньогрецьких богів є Гармонія як богиня згоди і щасливого шлюбу. Те саме ми бачимо і на Сході, хоча східний варіант культури не передбачає такого чіткого, як у давній Греції, розмежування міфології та філософії.

По-друге, гармонія як феномен і поняття займали дуже високе місце в стародавній культурі, навіть одне з найвищих. Фактично гармонія як у західному варіанті культури, так і східному – це засадний принцип буття, усього Всесвіту. І стародавні греки, і стародавні індійці з китайцями виходили з уявлення про гармонію як раз і назавжди даний стан усього існуючого: як на рівні його тотальності, так і на рівні одиниць. При цьому в обох культурах гармонія одиничних людських життів уявлялась як потенційно можлива за певних умов, дотримання яких з боку людського індивіда відкривало йому шлях до гармонії тотального. Таким чином, можна стверджувати, що як на Заході, так і на

Сході на перших, найдавніших етапах їхньої історії гармонія сприймалася як наперед встановлена, апріорна, дана від природи.

Наступна теза зачіпає вже основи буття окремої людини. Тут ми бачимо також спільність Заходу і Сходу. І там, і там світоглядне бачення призначення, покликання людини є однаковим – досягнення гармонії буття, прикладання максимуму зусиль для того, щоб виконати себе, повною мірою втілити свої людські сили, як тілесні, так і духовні. Як сказав, що в давній культурі і Заходу, і Сходу не тільки гармонія виступає засадним принципом функціонування світу як такого, але й прагнення гармонійного буття окремою людиною виступає як найважливіший принцип буття людини, як принцип її самореалізації. Звичайно, такого терміну (самореалізація) в стародавні часи не було, він з'явився лише в середині минулого століття. Однак потреба і мета найбільш повної змістовної та світоглядної реалізації сутнісних сил людини в процесі власної життєдіяльності, безсумнівно, мали місце. Як і саме явище самореалізації особистості. Ось чому я переконаний, що вже в стародавніх культурах, в тому числі і в таких, як грецькій, китайській чи індійській природне, об'єктивно неми-

нуче прагнення окремим індивідом стану гармонії зумовлювало втілення принципу самореалізації усіх його людських сил як обов'язкової умови досягнення вказаної гармонії. Тому чітка кореляція гармонії та самореалізації людини – важлива спільна риса уявлення про гармонію як західної, так і східної культур від перших епох їх розгортання.

Однак, на цьому спільне між Заходом і Сходом в контексті гармонії закінчується, а починаються відмінності. Перша з них, безумовно, проглядається у часовому вимірі. Становлення і розгортання феномену гармонії в західному варіанті має дві, хоч і пов'язані, але все ж якісно різні концепції: піфагорійську і гераклітівську. Перша тлумачить гармонію як узгодження, примирення, рівновагу різноманітностей, а тому як згоду, мир, стабільність, друга – навпаки, як суперечливий процес, як єдність і боротьбу протилежностей, як взаємодію контрастів, а тому як постійно нерівноважний процес. Відповідно до цих концепцій в західноєвропейській історії склалися два періоди культивування феномену гармонії: аполонівський і фаустівський. Перший ґрунтувався на концепції Піфагора і був характерний для західноєвропейської культури від найдавніших її часів і до кінця середніх віків, другий – від часів Відродження і до сьогодні. Перший домінував у світоглядному просторі Європи тоді, коли характерними рисами його вважалися вічність, сталість, відсутність історії як постійної зміни тощо. Другий домінував у світо-

глядному просторі Європи тоді, коли на арену історії вийшли цінності індивідуальності, свободи, енергії, динаміки, вічної боротьби, конкуренції тощо.

Що стосується гармонії у східному її варіанті, то таких періодів, які б суттєво відрізняли концепції гармонії, ми не знаходимо. Це не означає, що скажімо, індійська чи китайська культури не мали епох, які б не відрізнялися одна від одної. Більше того, було б дивно, якби історія Сходу та його культури в цілому, філософії зокрема, які налічують не одне тисячоліття, не мали б певних відрізків, де світоглядний простір не змінювався. Звичайно були. Однак фундаментальною особливістю Сходу в контексті нашої теми є те, що якісним чином ці періоди не відрізнялися. Пояснення цьому факту, очевидно, знаходиться в глибокому укоріненні східної культури в основах релігійного світогляду – такої системи цінностей, яка існує якщо не вічно, то дуже тривалий час. На Сході релігійні традиції майже вічні. І навіть той факт, що, наприклад, ранній буддизм і його пізні форми дещо відрізняються, не порушив головних цінностей, які зберігаються і до сьогодні.

Друга відмінність між світоглядними засадами європейської і східної моделей гармонії стосується вже не часових рамок, а самого змісту. Тут варто зазначити, що певні відмінності ми бачимо вже в аполонівську епоху, а саме в контексті світосприйняття. Якщо на Сході таке світосприйняття базується на чуттєвості, то на Заході – на раціональності, яка характеризує

навіть давньогрецьке суспільство. Однак суттєві відмінності гармонії Заходу і Сходу починають проявлятися саме в епоху західноєвропейського Відродження. Очевидно, цьому сприяла низка відчутних, якісних змін у світогляді європейців, пов'язаних з початками капіталізму і модернізацією християнської релігії, особливо з виокремленням протестантизму. Внаслідок цих та інших чинників у Західній Європі почалося культивування ідеалу гармонії, який значно відрізнявся від ідеалу гармонії на Сході. Серед таких відмінностей – індивідуалізм західняків у порівнянні з колективізмом східняків, переважно раціональне світосприйняття європейців і переважно чуттєве світосприйняття людини Сходу, індивідуальна активність західноєвропейської людини і культ пасивізму, недіяння, невтручання в наперед заданий світопорядок у людини Сходу, динамізм життя європейця і прагнен-

ня до стабільності, сталості, вічності людини Сходу.

Таким чином, західноєвропейську модель гармонії можна інтерпретувати як гармонію суперечностей, різноманіття, контрастів, вічної боротьби. Тоді як модель гармонії на Сході можна кваліфікувати як наперед встановлену, престабільну гармонію.

Література

1. Мещеряков В. Т. Развитие представлений о гармонии в домарксистский и марксистско-ленинской философии. Л.: Наука, 1981. –204 с.
2. Муляр В. І. Феномен гармонії: концептуальні моделі Піфагора і Геракліта // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць. Вип. №65/ Під ред. В. Г. Воронкової. Запоріжжя: ЗДІА, 2016. С. 117-126.
3. Муляр В. І. Феномен гармонії в культурі Сходу: традиція індуїзму// Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць/ Гол. Ред. В. М. Вашкевич. К.: Видавництво «Гілея», 2017. Вип. 122(7). С. 163-168.

ТЕМА ГАРМОНІЇ У ФІЛОСОФІЇ БУДДИЗМУ

Муляр Володимир Ілліч

доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри гуманітарних і соціальних наук
Житомирський державний технологічний університет

Буддистське тлумачення гармонії є дещо відмінним від класичної індійської концепції цього надзвичайного важливого феномену людського буття. Це видно навіть по тому, що в буддизмі відсутній термін, який би позначав стан гармонії. З певним допуском можна говорити про нірвану як феномен, близький до гармонії. В контексті заявленої теми кидається в вічі відсутність в концепції буддизму певного вищого начала. Якщо в даосизмі і конфуціанстві таким є Дао, в індуїзмі культивується Брахман, то в буддизмі немає нічого, крім порожнечі (шуньята). Російська дослідниця проблеми соціальної гармонії в китайській філософії О. Бальчіндоржієва, висвітлюючи буддійську її концепцію, наводить думку великого індійського філософа II ст. н.е. Нагарджуні: «Природа явищ, – зауважує той, – це взаємозалежність, тоді як самі вони порожні» [2, 61]. А це означає, що ніщо в світі не володіє своєбуттям, тобто немає жодної сутності, яка б існувала сама по собі, в силу власної природи. Логічно з цього випливає, що в буддизмі немає ідеї Бога-Творця, а є ідея тотальної взаємозалежності усього суцього, а тому взаємної толерантності, поваги, старання не нанести шкоди оточуючо-

му, бо така шкода бумерангом повертається до того, хто її скоїв. Звідси – і відповідна безособленість світу, несприйняття як власного «Я», так і «Я» інших. О. Розенберг, аналізуючи філософське вчення буддизму, пише: «Будда ж постійно вчив, що такого самостійного «Я» немає, що немає і обособленого від нього світу, немає самостійних «предметів», немає обособленого «життя»; все це нерозривні кореляти, віддільні один від одного тільки в абстракції» [2, 61]. Найвищим смыслом життя окремого індивіда і, очевидно, станом гармонії є нірвана (санскр. «згасання, припинення, нехвилювання») – стан повного звільнення від страждань, які властиві буттю в сансарі. В нірвані втрачається індивідуальне «Я», яке в звичайному житті могло мати для індивіда якусь значення хоча б на рівні емоцій, почуттів тощо. Відтак в нірвані відбувається справжнє ототожнення з іншими, розчинення у вічному спокої, недіянні і незворушності. Однак, щоб здійснитися в нірвані, людина мусить пройти складний і тривалий шлях, повний випробувань і використання усіх своїх вольових сил. В «Дхаммападі» сказано: «Важко стати людиною; важке життя смертного; важко чути істинну дхам-

му; важке народження просвітленого» [3, 90].

Як стверджує буддизм, життя людського індивіда до нірвани або поза нею сповнене постійних страждань. Це зумовлено тим, що індивід має власне «Я», яким керується в житті. При цьому він вважає своє життя правильним, а насправді знаходиться в стані самообману, тому що в дійсності, відчуваючи власну самотність, він такою не володіє. Якщо людський індивід в своєму житті керується лише власними бажаннями з метою свого задоволення, тоді він такими діями спричиняє шкоду і біль іншим людям. Він не знає поваги, любові і страждання, а значить породжує негативні наслідки власних вчинків і рано чи пізно сам зазнає страждань. Єдиним виходом з такого стану може бути відмова від свого егоїзму, бажання служити іншим, допомагати їм.

Буддизм висуває концепцію чотирьох «благородних істин» – основи для подолання індивідом страждань. Перша з них – «життя є страждання» – стверджує, що все в житті є стражданням. «Народження – страждання, старість – страждання, хвороба – страждання, смерть – страждання, з'єднання з неприємним – страждання, розлука з приємним – страждання, неотримання чогось бажаного – страждання» [1, 118]. Друга говорить про причину страждань, стверджуючи, що нею є жадоба життя. «Люди, яких гонять бажання, бігають кругом, як бігає переляканий заєць. Пов'язані путами і ланцюгами, вони знову і знову протягом тривалого

часу повертаються до страждань» [3, 117]. Третя істина тлумачить, що якщо є причина страждань, то її можна знищити, можливо повне і безслідне знищення цієї жаги життя, відмова від неї, відкидання, звільнення, залишення її. Нарешті, четверта каже про «шлях», який веде до звільнення від страждань, так званий «восьмеричний шлях». На ньому людина має подолати жагу до життя: правильно розуміти «благородні істини», проявити правильну рішучість (волю перетворювати своє життя у відповідності до освоєних істин), правильну мову (утримання від обману, грубих слів, наклепу тощо), правильну дію (нескоєння зла живому), правильний спосіб життя (звичку жити чесною працею), правильне зусилля (боротьбу із звабленнями і дурними думками), правильний напрямок думки (розуміння минучості всього і зреченості від усього, що закликає людину до життя і насолоди в ньому), правильну концентрацію (чотири ступені думки: від чистого розуму, через віру, а також звільнення від радості тіла до повної незворушності і байдужості). Цей стан Будда і назвав нірваною. Саме в цьому стані відбувається повне очищення свідомості від непотрібних і шкідливих думок, обмеження, а фактично, знищення власного егоїзму, який був присутній в «Я» людини, викорінення агресії і, навпаки, культивування в собі та інших ненасильства, толерантності, поваги і любові до усього оточуючого.

Фактично стан нірвани, як його тлумачать буддисти, і є той момент, коли настає гармонія. Тому що в тако-

му стані індивід стає рівний самому собі, без шкідливих думок. Цей стан оснований на принципі недіяння – такій життєдіяльності людини, коли нею свідомо знищені усі мотиви і прагнення, крім тих, реалізація яких сприяє всезагальній ідилії, гармонії, нірвані. В цьому контексті доречно нагадати слова Будди, який казав, що якщо хочеш бути досконалим, то погаси в собі дію буття і хотіння.

Буддистський ідеал гармонії включає також низку вимог до людини, яких потрібно дотримуватись все життя. Перша говорить про те, що думки матеріальні, тому потрібно поповнювати свою свідомість тільки хорошими думками. Друга («починай з малого») пропонує все в житті робити поступово, починаючи з найпростішого і закінчуючи складним і великим. Як зазначають послідовники Будди, глечик наповнюється поступово, крапля за краплею. Третя («прощайте») закликає ставитись до інших поблажливо, не тримати на них образи, навчатись прощати швидше. Четверта («ваші вчинки мають значення») проголошує наполегливість у

будь-якій справі, усвідомлення того, що ніщо в житті не дається легко. П'ята («старайтесь зрозуміти») передбачає обов'язково зрозуміти спочатку іншого, а лише після того прагнути, щоб зрозуміли тебе. Шоста («перемогти себе») говорить про те, що краще перемогти себе, ніж виграти тисячу битв. Перемога над собою – найкраща перемога, яка може бути взагалі. Сьома («будьте вдячні») закликає дякувати тому, що є. Завжди є за що дякувати. Восьма («живіть в гармонії») означає досягати згоди, насамперед, з самим собою. Завжди бути собою, не варто гармонію шукати ззовні, бо гармонія – це мир в душі, а він починається з себе.

Література

1. Антология мировой философии. В четырёх томах. – Т.1. Философия древности и средневековья. Ч.1. М.: Мысль, 1969. – 576 с.
2. Бальчиндоржиева О. Б. Социальная гармония в китайской философии // Вестник Томского государственного университета. 2015. № 391. С. 58–63.
3. Дхаммапада / Пер. с пали. введ. и комм. В. Н. Топорова, отв. ред. Ю. Н. Рерих. М: Изд-во восточной литературы, 1960. – 425 с.

РОЛЬ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ФОРМУВАННІ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ТУРИЗМУ

Жумбей М.М.

доцент кафедри іноземних мов і країнознавства, кандидат педагогічних наук, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Анотація: У статті розкрито суть поняття «ключова компетентність», проаналізовано бачення українських науковців щодо ключових компетентностей особистості і досліджено роль ключових компетентностей у формуванні загальнокультурної компетентності майбутніх фахівців сфери туризму.

Ключові слова: компетентність, ключова компетентність, загальнокультурна компетентність, майбутні менеджери туризму.

Annotation: The article defines the essence of the concept «key competence», analyzes the viewpoints of Ukrainian scientists on key competences of the individual, and examines the role of key competences in formation of the general cultural competence of future experts in the sphere of tourism.

Key words: competence, key competence, general cultural competence, future managers of tourism.

У нинішніх умовах модернізації освіти для побудови нового прогресивного типу суспільства необхідно в будівничих цього суспільства, якими, за своєю суттю, і є майбутні фахівці туризму, формувати загальнолюдську культуру через засвоєння знань про досягнення культури та розуміння й сприйняття загальнолюдських цінностей, що в сучасному світі є неможливим без опанування новими засобами накопичення, трансформації та трансляції культурного надбання.

У змісті роботи з формування загальнокультурної компетентності майбутнього фахівця необхідно урахувати такі компоненти, як знання про

досягнення науки, традиції, вірування, тенденції мистецтва, дотримання норм етики, моралі, законів, уміння користуватися аудіовізуальними, комп'ютерними, телевізійними засобами для накопичення, трансформації та трансляції досягнень культури для застосування їх у своїй професійній діяльності.

Науковці розкрили ідеальне бачення культури, натомість у всесвітній системі господарювання панують ідеї ринкової культури, елементами якої є товарно-грошові відносини, формальні форми спілкування, ціннісна абсолютизація грошей, гіпертрофований речовий світ сучасної людини, конку-

ренція, розширення сфери індивідуальної свободи дій, знецінення традиційних основ культури. Сучасні суспільствознавці (В. Багацький, Л. Кормич, Л. Матвеева, Є. Подольська, Л. Сандюк та ін.) по-різному оцінюють такі трансформації у світі, але однак стають в думці щодо кризи гуманізму в постіндустріальному суспільстві, сутність якої полягає в тому, що науково-технічний прогрес, позбавлений гуманістичного виміру, не врівноважений прогресом моральним і духовним, тобто культурним, несе загрозу людству.

Сьогодні на сторінках науково-педагогічних видань ведеться дискусія щодо співвідношення понять «компетенція» й «компетентність». Слід зазначити, що не завжди науковці послуговуються ієрархією понять «компетенція – компетентність» (О. Крисан, О. Пометун, О. Локшина та ін.), пояснюючи її існування особливостями перекладу на російську та українську мови англійського еквівалента «competence».

Відсутність однозначного тлумачення поняття свідчить, на нашу думку, про його багатогранність, що виявляється в різних галузях діяльності. Зважаючи на це, одне із засадничих положень компетентнісного підходу наголошує на необхідності набуття людиною певного комплексу компетентностей, які називаються ключовими (наприклад, участь у демократизації, соціальне взаєморозуміння, дотримання прав людини всупереч нерівним можливостям і справедливості

тощо), або життєвими, що дозволить особистості реалізуватися в багатьох соціальних сферах, сприяти поліпшенню якості суспільства та досягти особистого успіху [8].

Мета статті – дати визначення поняттю «ключова компетентність» та дослідити роль ключових компетентностей у формуванні загальнокультурної компетентності майбутніх менеджерів туризму.

Упродовж останнього десятиліття поняття ключової компетентності активно застосовували педагоги й психологи в науковій дискусії, намагаючись узгодити її трактування.

О. Пометун з цього приводу пояснювала, що якщо сфера життя, в якій людина відчуває себе компетентною (здатною до ефективного функціонування), є достатньо широкою, то йдеться про так звані ключові компетентності; якщо ж компетентність поширюється на вузьку сферу, наприклад, у межах певної наукової дисципліни, то можна говорити про предметну чи галузеву компетентність [5].

На думку психолога Л. Лепіхової, ключова компетентність – це поєднання свідомо та цілеспрямовано набутих знань, достатніх для розуміння закономірностей розвитку певного суспільства й свого місця в ньому з власним життєвим досвідом та вмінням доречного його застосування для забезпечення успішної життєдіяльності. Життєва компетентність – широке поняття, що включає компетентність у різних сферах людської діяльності [3].

Проаналізувавши сучасні визначення поняття «ключова компетентність», дійшли висновку, що це знання способу досягнення мети найефективнішим чином, здатність приймати власні рішення й прагнути до розуміння власних почуттів і вимог; правильне розуміння бажань, очікувань і вимог інших людей, повага людських прав та обов'язків, осмислення свого призначення, життєвих цілей, смислу життя й організації життєвого шляху.

Узагальнюючи доробок педагогів різних країн світу, що брали участь у міжнародній дискусії з приводу модернізації змісту освіти, міжнародні експерти [9] окреслили критерії для визначення комплексу ключових компетентностей особистості, а саме:

- *автономна дія*, що ґрунтується на здатності захищати і дбати про відповідальність, права, інтереси та потреби інших; здатності складати й здійснювати плани і проекти з урахуванням власних цінностей; здатності діяти в різних контекстах, ураховуючи в своїх діях різні зовнішні чинники;
- *інтерактивне використання засобів*, що передбачає здатність інтерактивно застосовувати мову, символіку й тексти у різноманітних ситуаціях з різною метою; здатність ефективно застосовувати знання й інформацію для прийняття рішень та активних дій; здатність застосовувати інтерактивні технології, щоб пристосовувати власну поведінку до змін у повсякденному житті;
- *вміння функціонувати в соціально гетерогенних групах*, що передбачає

здатність жити, взаємодіяти, співпрацювати з іншими для досягнення спільних цілей і конструктивно впливати на розв'язання конфліктних ситуацій.

Провідні положення концепції компетентнісної освіти передбачають, що національні моделі освіти повинні враховувати культурний контекст країни, актуальні ідеї суспільства й індивідуума та їх взаємодії, оскільки повне копіювання освітніх моделей інших країн є непродуктивним [8].

Відтак ключові компетентності необхідно формувати в контексті етнічних, економічних та культурних цінностей країни, відповідно до пріоритетів освіти та з урахуванням особистісних потреб.

Так, за матеріалами Лісабонської конференції 2001р. до ключових компетентностей особистості віднесено навички рахування та письма, іноземні мови, здатність навчатися, соціальні навички, базові компетентності у галузі математики, природничих наук та технологій, інформаційні та комунікаційні технології, підприємницькі навички, загальну культуру [2, 92]. Частково відрізняються комплекси компетентностей, прийняті в Австрії, Бельгії, Німеччині, Фінляндії, Нідерландах [7, 31-34].

На підставі зіставлення цих комплексів ми зауважили, що в освітніх концепціях багатьох розвинених країн Європи зацентровано на формуванні культурної компетентності, що передбачає:

- «набуття знань і вироблення навичок для продуктивної робочої сили та конкурентної світової економіки;

- сприяння розвитку творчості, інноваційному мисленню та підприємництву;
- підвищення та поширення рівня активної участі в навчанні; створення оточення, що сприяє інтеграції в життя суспільство;
- підвищення стандартів викладання та навчання; сприяння створенню суспільства знань;
- сприяння розумінню всіх громадян важливості навчання впродовж життя у різних компонентах;
- створення бази даних зі стратегії та заходів, що сприятимуть доступу до навчання впродовж життя для всіх громадян;
- забезпечення та проведення стратегій щодо освітньої політики, тренінги, молодь, отримання роботи, соціальне входження та інформатизацію суспільства» [7, 36].

Слід зазначити, що бачення українських науковців щодо набору ключових компетентностей не дуже відрізняється від підходу міжнародної спільноти. В Україні педагоги на основі адаптації міжнародного досвіду до потреб суспільства та рівня розвитку вітчизняної науки й практики внесли до переліку ключових компетентностей такі: вміння вчитися, загальнокультурну, громадянську, підприємницьку, соціальну, компетентності з ІКТ, здоров'язбережувальну [2, 91]. А психологи виокремили такі життєві компетентності: предметно-знаннєву, організаційну, технологічну, екологічну, правову, політичну, культурологічну, соціальну, економічну, а також у сфері

комунікативної діяльності та особистого повсякденного життя людини. При цьому акцент у визначенні компетентності робиться не на обізнаності чи поінформованості, а на досвідченості [1].

В Україні за матеріалами обговорення проекту ПРООН «Освітня політика та освіта «рівний-рівному» на засіданні експертної групи Міністерства освіти і науки України, Академії педагогічних наук було зроблено висновок [2], що культурологічний аспект загальної компетентності особистості доцільно представити як загальнокультурну компетентність, що є надпредметною, ключовою; вона передбачає формування культури міжособистісних відносин, оволодіння вітчизняною та світовою культурною спадщиною, принципи толерантності, плюралізму і дозволяє особистості таке:

- аналізувати й оцінювати найважливіші досягнення національної, європейської та світової науки й культури, орієнтуватися в культурному та духовному контекстах сучасного українського суспільства;
- застосовувати засоби й технології інтеркультурної взаємодії;
- знати рідну й іноземні мови, застосовувати навички мовлення та норми відповідної мовної культури, інтерактивно використовувати рідну й іноземні мови, символіку та тексти;
- застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на систему індивідуальних, національних і загальнолюдських цінностей, для розроблення

й реалізації стратегій і моделей поведінки та кар'єри;

- опанувати моделі толерантної поведінки та стратегії конструктивної діяльності в умовах культурних, мовних, релігійних та інших відмінностей між народами, різноманітності світу й людської цивілізації» [2, 87].

Життя вимагає, щоб навчання надавало можливості для формування досвіду розв'язання проблем і нестандартних завдань, досвіду спілкування та взаємодії, емоційно-ціннісного ставлення до оточуючого світу та себе самого. Збагачення змісту освіти, забезпечення зв'язку з життям, використання особисто важливої для майбутніх фахівців інформації, залучення їх емоційної сфери, організація навчальної діяльності не тільки на рівні відтворення знань, умінь і навичок, а й на творчому рівні мають сприяти формуванню компетентності майбутніх спеціалістів.

З'ясовуючи особливості компетентнісного підходу, що необхідно врахувати під час застосування його для формування загальнокультурної компетентності, орієнтувалися на висновки О. Крисана про особливості ключових компетентностей: вони є синтетичними, оскільки поєднують в собі знання, уміння та ставлення; не пов'язані з конкретним предметом, а з декількома або всіма одночасно; складаються з простіших дій, операцій, які є показниками їх розвиненості. Ключові компетентності є надпредметними, або міжпредметними [6, 22]. Такий висновок засвідчує необхідність вико-

ристання міжпредметної інтеграції в процесі компетентнісної підготовки майбутніх фахівців.

За результатами емпіричних досліджень серед педагогічної громадськості різних регіонів України було визначено три основні галузі компетентностей, що складають сутність ключових компетентностей: *соціальні*, пов'язані з життям найближчого оточення, суспільства, соціальної діяльності; *мотиваційні*, що ґрунтуються на внутрішній мотивації, інтересі, індивідуальному виборі особистості; *функціональні*, що відповідають за знання, вміння оперувати науковими знаннями та фактичним матеріалом [4, 64].

Такі особливості ключових компетентностей вимагають специфічних умов їх формування з урахуванням особливостей життєдіяльності особистості. В Україні та інших країнах упродовж десятиліття активно здійснювалися пошуки таких умов і вже склалася певна практика застосування компетентнісного підходу в професійній освіті щодо підготовки фахівців для різних галузей господарства. Її теоретичне обґрунтування та експериментальне впровадження представлено в низці педагогічних досліджень.

Досліджуючи проблему формування загальнокультурної компетентності, приходимо до висновку, що суть і структуру даної компетентності у майбутніх фахівців потрібно розкривати з урахуванням виду й змісту їх професійної діяльності.

Таким чином, в експериментальних дослідженнях, присвячених вивченню

проблеми формування загальнокультурної компетентності в майбутніх фахівців, застосовують різні підходи до визначення її суті; не існує єдиної думки щодо структури зазначеного феномена й змістового наповнення його компонентів. Крім того, не досліджено проблему формування загальнокультурної компетентності менеджерів туризму, не визначено ефективних умов організації цього процесу у ВНЗ з урахуванням новітніх досягнень психолого-педагогічної науки.

Відтак, ураховуючи думки науковців, у подальшому нашому дослідженні будемо спиратися на таке визначення загальнокультурної компетентності майбутнього фахівця: це базова компетентність фахівця, інтегративна якість особистості, готовність до професійної діяльності в сучасному полікультурному соціумі.

Подальше наукове дослідження зорієнтоване на теоретичне обґрунтування моделі загальнокультурної компетентності майбутніх менеджерів туризму (як мета і кінцевий результат їх професійної підготовки).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І.Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті [Електрон. ресурс] / І.Д. Бех // Інститут проблем виховання НАПН України. К., 2012. – Режим доступу: <http://www.ipv.org.ua/component/content/article/8-beh/56-2012-09-04-22-32-01.html>. (Дата звернення: 05.02.2014).
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / [під заг. ред. О. В. Овчарук]. К.: К.І. С., 2004. 111 с. (Бібліотека з освітньої політики).
3. Лепіхова Л. А. Соціально-психологічна компетентність як передумова успішної самореалізації особистості / Л. А.Лепіхова // Наукові студії із соціальної та політичної психології: [зб ст.]. К.: Міленіум, 2002. Вип. 6 (9). С. 57-71.
4. Овчарук О. В. Результати педагогічних досліджень серед педагогічної громадськості щодо перспектив запровадження компетентнісного підходу до вітчизняного змісту освіти / О. В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / [під заг. ред. О. В. Овчарук]. К.: К.І. С., 2004. С. 59-65. (Бібліотека з освітньої політики).
5. Пометун О. І. Запровадження компетентнісного підходу – перспективний напрям розвитку сучасної освіти / [Електронний ресурс] / О. І. Пометун. – Режим доступу: <http://visnyk.iatp.org.ua>.
6. Пометун О. І. Теорія і практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / [під заг. ред. О. В. Овчарук]. К.: К.І. С., 2004. С.16–24. (Бібліотека з освітньої політики).
7. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. К.: “К.І. С.”, 2003. 296 с.
8. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD (Draft). [Електронний ресурс]. / Режим доступу: <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/41529556.pdf>. (Дата звернення: 25.10.2018).
9. Ruchen, Dominique S. Key Competencies for a Successful Life and a Well-Functioning Society. 2003. Hogrefe& Huber Publishers, Germany. 206 p.

КРОС-КУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЇ В ТУРИЗМІ

Писарева Ірина Володимирівна

кандидат економічних наук

ст. викладач кафедри туризму і готельного господарства

Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова

Зозуля Катерина Олексіївна

магістрант 2 курсу, факультету Менеджменту

Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова

Ключові слова: крос-культурна комунікація, туризм, адаптація

Keywords: cross-cultural communication, tourism, adaptation

Питання крос-культурної комунікації останнім часом набуває все більшого значення через інтенсифікацію контактів на будь-якому рівні і обґрунтовано привертає зростаючий інтерес дослідників. Туризм зі свого боку виступає як один з важливих засобів крос-культурної комунікації.

Крос-культурна комунікація в туризмі, відображає не тільки пошуки культурної єдності, а й тенденції до збереження культурної своєрідності, а також право на культурне самовизначення, як особистісне, так і соціальне.

Визначаючи місце і роль туризму в глобальних крос-культурних процесах сучасності, слід виходити з таких факторів. По-перше, туризм, поряд з економікою, політикою, інформаційними та мас-медійними впливами, модою та іншим може бути віднесений до основних видів міжкультурної комунікації, що виникає з його масовості і масштабності.

По-друге, туризм проявляє себе на кожному з трьох рівнів міжкультурної

комунікації: міжособистісної, комунікації в малих та у великих групах. Оскільки кінцевим суб'єктом міжкультурного спілкування є сама людина, міжособистісна комунікація в туризмі залишиться провідною. Спілкування в малих групах також є характерною рисою туризму. Багато турпоїздок є груповими, і навіть в незнайомій країні туристи вважають за краще проводити час не поодиночці, а в компанії зі своїми співвітчизниками з даної групи. Їхнє спілкування з місцевим населенням також буває на рівні контактів з малими групами. Цьому рівню комунікації відповідає в основному культурно-пізнавальний, релаксаційний, екстремальний туризм. Контакти в великих групах, як правило, здійснюються під час паломницьких і подієвих подорожей.

Виходячи з того, що крос-культурна комунікація являє собою складне багатоглядне явище, необхідно виявити фактори, що впливають на їх розвиток

та інтенсифікацію. Результати взаємодії культур, проаналізовані Р. Редфілда і М. Херсковіц, класифікують за трьома основними типами: асиміляція, адаптація і реакція [1].

Туристам властива або адаптація, що включає в себе культурну інверсію і можливе часткове змінення старої культури; або реакція, в ході якої відбувається повне відторгнення нової культури. Найбільш типовим для туристів результатом крос-культурного спілкування є адаптація. Туризм як явище просто припинив би своє існування, якби основна маса мандрівників негативно ставилася до культур народів тих країн, які вони відвідують. Туризм можна розглядати як свого роду «провідник» різних культур в тій чи іншій соціокультурний простір.

До особливостей, що детермінують ступінь сприйняття іншої культури, можна віднести феномен, який американський дослідник Е. Холл назвав «культурними окулярами» [2, с.81] – інша культура суб'єктивно сприймається через призму власної. Для більшості туристів це неминуче, так як стислість перебування не дає можливості повної адаптації і «занурення» в інший культурний простір, а іншомовне середовище виступає найчастіше як бар'єр для інтенсивного спілкування, але успішні контакти з представниками інших культур неможливі без знання і розуміння їх особливостей, а також практичних навичок у міжкультурному спілкуванні.

Крім того, будь-яка з осіб, що вступає в спілкування має якийсь набір

структурованих сукупних знань і уявлень. Колективне знання можна розділити на національну і соціальну складові. Національна складова являє собою якусь базу, в яку входить сукупність необхідних обов'язкових знань та національно-детермінованих і мінімізованих уявлень, менталітету того чи іншого співтовариства – мова, культура, історія та релігія. У соціальній складовій превалює, як правило, одна з ознак – професія, освіта, вік, хобі тощо. Тому туристи, які відносяться навіть до однієї культури, можуть бути абсолютно не схожі в однакових ситуаціях спілкування.

Чужа культура може сприйматися туристом як «сума символів, норм, моделей поведінки, стереотипів і так далі, яка виявляється... незрозумілою для стороннього спостерігача» [3, с.8], в зв'язку з чим відомі моделі розуміння і схеми її інтерпретації не спрацюють, а значить, інша культура виступає як щось незбагненне, а, отже, і небезпечне. Це може привести до того, що турист відчуває стан культурного шоку. Подібну культурну стомлюваність відчувають найчастіше невідготовлені в соціально-культурному плані люди, різко занурені в інше культурне середовище.

Туризм сприяє виробленню толерантного ставлення до чужої культури. Ряд принципів, висунутих американськими вченими К. Сітарамом і Р. Когделлом [4, с.106], – свого роду кодекс міжкультурної комунікації, повністю відповідають і туризму, підтверджуючи його роль і значення в

крос-культурних контактах. Одне з основних положень успішної крос-культурної комунікації ґрунтується на тому, щоб до партнера по комунікації не ставитися як до суперника. Звичайно, комунікант не повинен відкидати всі емоції (в тому числі і негативні), але він повинен прагнути уникати нав'язування ідей, гармонізувати діалог. Це необхідна умова розвитку культур. Ідея про поєднання логіки і емоцій в міжкультурному спілкуванні відповідає так званому цілісному підходу до діалогу культур.

Феномен туризму, для якого між-культурна комунікація має велике значення, відіграє серйозну роль в процесах взаємовпливу культур. Туристська діяльність, з одного боку, була б неможлива без збереження унікальності і своєрідності окремих культур і їх носіїв. А з іншого боку – будь-яка крос-

культурна комунікація сприяє взаємозбагаченню культур. І успішна адаптація туриста, і, відповідно, рівень і якість міжкультурної комунікації залежать від зовнішніх і внутрішніх факторів, до найбільш важливих з яких відносяться загальний рівень культури і освіти та знання мови країни перебування.

Література

1. Redfield R. Memorandum for the study of acculturation / R. Redfield, R. Linton, J. M. Herskovits // *American Anthropologist*, 1936. – P. 149 – 152.
2. Hall E. *Beyond culture* / E. Hall. – New York: Anchor Press, 1976. – 370 p.
3. Голубев А. В. Россия и Европа в XIX – XX веке: проблемы взаимовосприятия народов, социумов, культур / А. В. Голубев / – М.: Институт российской истории РАН, 1996.
4. Ситарам К. Основы межкультурной коммуникации / К. Ситарам, Р. Когделл // *Человек*. – 1992. – № 5. – С. 105–108

THE TOURIST MARKET CONSUMER DEMAND FORMING (CASE STUDY: THE HOTEL INDUSTRY)

Ryabev Anton Anatolevich

Senior Lecturer of the Department of Tourism and Hospitality O.M. Beketov
National University of Urban Economy in Kharkiv

Ключові слова: хостел, споживчий попит, туристський ринок, готельна індустрія
Keywords: hostel, consumer demand, tourist market, hotel industry

The consumer tourism market formation is an urgent task of the Ukrainian economy. The population with high-quality consumer goods and services providing, the structure and dynamics of consumption improving are most important tasks. The solution of these problems requires taking into account the characteristics of the tourist consumer market, due to the differentiation of incomes and expenditures of the population of Ukraine, the nature of trade and goods production, resource capabilities of the country, the availability of demanded services.

For example, the hotel industry development in Ukraine has led to a variety of demand for hotel services. At the same time, the number of people who chose a budget category hotel (or even without a category, including small hotels), with a minimum set of services continues to increase. This is due to their desire to receive individual attention from the hotel, from other guests and / or with a degree of solvency [1-3]. Nevertheless, in Ukraine there is a reverse trend – the number of hotels of high categories increases, the services of which the main number of consumers are not asked.

The level of income in a market economy determines the dynamics of consumption and the structure of consumer demand. In Ukraine, behavior in the consumer market is determined by the presence of limited material resources in the majority of the population, which spends more than half of the money's income on food [4, 5]. The costs of cultural services, recreation and treatment, which are one the living standards indicators, constitute the minimum level in the total amount of consumer spending [5].

The market saturation does not indicate that the consumer demand of the population is satisfied with high-quality services. Here it should be noted that solvent demand, consumption and needs of the population – not identical categories and allow the substitution of these concepts is not feasible. The consumer market in Ukraine is characterized by a low income of the majority of the population. Only with rising incomes, the share of spending on the purchase of vital goods will be reduced, and consumer demand will be extended to a greater range of goods and services, which will contribute to expanding the volume of the consumer

goods and services market and will have an impact on the development of the domestic economy.

It is useful that the hierarchical structure stability of society depends on the proportion and the role of the middle class, which, due to its number, is able to influence the state's policy, the process of formation of the fundamental values of society, the outlook of citizens while avoiding extremes. The main innovation process generator in society is its dominant middle class, the development of which is the most important economic and social task [6, 7].

There was a change in the priorities in the behavior of services consumers together with the saturation of the goods and services market, with the decline in the importance of the state role in the economy. The focus on wealth in the substantive-factual expression becomes today the main value, which leads to excessive spending of money [8].

The culture of consumption model should be built not by analogy with the model of the "consumer society", but should be oriented towards its development taking into account national characteristics, combined with material, spiritual and natural in the human life.

It is considered expedient to use an experience of forming consumer demand by traditional Japanese hotels (inn) – Ryokan [9]. Given the high level of comfort and the availability of many additional services, there are preserved age and fairly strict traditions of Japan, which should be followed not only by Japanese but also by foreigners. This idea can be realized in

Ukraine through the creation of a network of municipal hostels.

Creation of the traditional municipal hostels chain will make new workplaces in the tourist market of Ukraine; toughen competition; to popularize the traditional culture; to satisfy consumers demand for budget. It is also a new national consumption model will be formed on the tourist market, the conditions of accommodation in hotel companies will be created taking into account differentiated demand for various services in quality, quantity, price, etc.

The creation of a new culture of consumption with a rejection of the exclusive idea of consumption and the transition to spirituality, innovation and profitability will form a new approach to the provision of hotel services. This approach will have a positive impact on the entire tourism market by giving it a peculiar cultural colouring.

Lituratione

1. Рябев А. А. Развитие туризма в городе: хостелы / А. А. Рябев // XXXV науч.-техн. конф. препод., аспирантов и сотр. Харьк. нац. акад. гор. хоз-ва. Ч. 1. Строительство, архитектура, экология, общественные науки: программа и тезисы докладов / Харьк. нац. акад. гор. хоз-ва. – Х.: ХНАМГ, 2010. – С. 194-195.
2. Рябев А. А. Проект создания городского коммунального предприятия «Хостел» / А. А. Рябев / Менеджмент міського та регіонального розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 28-29 березня. – Х.: ХНАМГ, 2013. – С. 105-106.
3. Рябев А. А. Готельні та хостельні мережі: дослідження задоволення споживчого попиту / А. А. Рябев // Проблеми і перспективи розвитку підприємни-

- цтва. – 2016. – №2(1). – С. 94-101. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pirpr_2016_2%281%29__18.
4. Структура потребительских расходов [Электронный ресурс]. Режим доступа: www.ukrstat.gov.ua.
  5. Рябев А. А. Формування складових розвитку туризму в регіонах України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.05 / Державний вищий навчальний заклад „Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”. Івано-Франківськ, 2018. 234 с.
  6. Chun N., Hasan R., Ulubasoglu M. The Role of the Middle Class in Economic Development: What Do Cross-Country Data Show? // ADB Economics Working Paper Series. Manila: Asian Development Bank, 2011, № 245. – 48.
  7. Экономическая теория (политэкономия) [Текст]: учеб. / под общ. ред. акад. В.И. Видяпина, акад. Г.П. Журавлевой. – М.: ИНФРА-М, 1999. с. 258.
  8. Радаев В. В. Социология потребления: основные подходы [Электронный ресурс] // Социологические исследования. 2005. №1. С. 5-18. – Режим доступа: http://www.ecsocman.edu.ru/socis/volumes.html?year=2005&j_num=1.
  9. About Ryokans. [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.japaneseguesthouses.com/about-ryokans/>.

FEATURES OF THE DESIGN AND RECONSTRUCTION OF LOW-CAPACITY ACCOMMODATION FACILITIES

Polchaninova I. L.

PhD, Associate professor of Department of Tourism and Hospitality Management
O. M. Beketov National University of Urban Economy

Kornienko N. M.

graduate student
O. M. Beketov National University of Urban Economy

Burlakov O. R.

graduate student
O. M. Beketov National University of Urban Economy

Keywords: small accommodation facilities, design, reconstruction

In the practice of designing low-capacity accommodation facilities, a certain stereotype of a two- to four-story building with a standard set of rooms and services, traditional vertical zoning (the first floor is a service area, the upper ones are residential premises) and a corridor planning system of residential floors has developed [1]. Virtually the entire existing nomenclature of model projects has been developed for hotels of the same type – the so-called general type [2]. A part of the projects has an unsatisfactory technological interconnection of the rooms, low-comfort rooms, and crowded service rooms.

While paying tribute to the large scale of project practice, it is nevertheless necessary to note that designers do not always have the entire set of conditions that influence the formation of a hotel building and allow them to make a rational design decision [3]. The lack of in-depth, scientifically grounded developments in the design and construction of small ac-

commodation facilities and a wide range of problems associated with their operation have necessitated an analysis of the practice of designing and renovating these buildings, followed by the development of a number of theoretical issues.

The purpose of the study is to develop scientifically based recommendations and proposals for the formation of architectural solutions for the design and reconstruction of small accommodation facilities in Ukraine.

The analysis of urban planning, socio-economic, functional planning and architectural and spatial trends to improve the hotel environment has made it possible to justify the development of the following types of small accommodation facilities:

- accommodation facilities of the I group – resort;
- accommodation facilities of the II group (for recreation, sports and auto-tourism) [4].

Accommodation facilities are designed for both short-term rest, and for a

longer time. Resort hotels are divided into two subtypes according to their purpose: small hotels for transit tourists (including business meetings) and athletes and recreation centres [5].

The principles of the architectural and planning organization of rational types of small hotels and other accommodation facilities, taking into account the natural and climatic conditions of Ukraine, have been developed. The solution of the tasks set in the study gave the following results:

Based on the analysis of the existing practice of designing the construction and operation of small hotels and other accommodation facilities in different climatic zones, the directions of their improvement are identified, providing for a significant increase in the architectural, town-planning and social qualities of the hotel service.

Based on the analysis of the architectural and landscape characteristics of the environment, the types of zoning are established. Three zones were identified, differentiated by the intensity of landscape transformation:

- A – urbanized landscape;
- B – organized landscape;
- In – the natural landscape.

The necessity of taking into account landscape zoning at the stage of urban development of the territory and in determining the type of accommodation facilities building is established.

Analysis of architectural, urban planning and socio-economic factors showed the predominance of traditional features in the national architecture of Ukraine, the main of which are:

- humanistic orientation and life-affirming nature of the interpretation of the overall composition of buildings and structures, their decor, sculpture, wall painting, manifested in the scale of the surrounding artificial environment commensurate with a person;
- consistency and clarity of architectural and compositional images, pronounced architectonicity and cost-effectiveness of using artistic means in expressing spatial plasticity of architectural ensembles and their monuments;
- rationality and simplicity in the choice of the constructive structure of stone and wooden structures [6].

The features of the architecture of small accommodation facilities (the formation of an architectural-spatial composition of volumes, the choice of structures and local building and finishing materials, etc.) in rural areas, in cities and suburbs of the country from the standpoint of the requirements of modern architecture and construction practices are shown.

The main principles of the formation of buildings of small accommodation facilities in Ukraine are highlighted:

- the construction of the functional-planning structure of accommodation facilities buildings in close connection with the socio-cultural specifics, lifestyle and national and everyday traditions of various ethnic groups;
- achievement of optimal parameters of location of accommodation facilities volumes on the ground and the creation of an optimal microclimate in the residential service sector of the hotel based on careful consideration of the complex

of specific features of the construction site and physical environmental parameters.

The results of the study can be used in architectural, planning and design solutions of small accommodation facilities buildings.

REFERENCES

1. Trampitsch G. Hotel Architecture / Guido Trampitsch. – Design Media Publishing Limited, 2017. – 138 p.
2. J.A. Siguaw. Best practices in hotel architecture / J.A. Siguaw, C.A. Enz // Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly. – 1999. – № 40(5) – Pp. 44-49.
3. R. J. Callan. Architectural innovations are competitive advantage for hotels in tourism industry?: What customers, managers and employees think about it? / R.J. Callan, R. Fearon. // Procedia – Social and Behavioral Sciences. – 2013. -№ 99. – Pp. 701 – 710.
4. Hupe T. Trends in hotel design / T. Hupe. – Uk: Perkinswill, 2017. – 45 p.
5. Farajirad A. Study of Architecture in Tourism Industry. / A. Farajirad, B. Eftekharin. // Journal of Tourism Spaces. – 2012. – № 1(3). – Pp. 51-67.
6. Курінна А. І. Архітектурно-планувальні характеристики екстер'єрів і інтер'єрів в дизайнерському проектуванні готелів / А. І. Курінна // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архитектура. – 2012. – № 1. – С. 39-42.

КОРОНАВІРУСНИЙ ЕНТЕРИТ СОБАК

Соколюк В.М., док. вет. н., професор кафедри паразитології, ветеринарно-санітарної експертизи та зоогієни.

Радзиховський М. Л., канд. вет. наук, доцент, докторант кафедри анатомії і гістології. E-mail: nickvet@ukr.net

Дишкант О.В. канд. вет. наук, доцент кафедри мікробіології, фармакології та епізоотології.

Колеснік Н.Л. канд. вет. наук, доцент кафедри анатомії і гістології.

Україна. Житомирський національний агроєкологічний університет.

Значною проблемою собаківництва являються ентеровірусні хвороби, основною клінічною ознакою яких є ураження шлунково-кишкового тракту, що призводить до зневоднення, виснаження і має значну летальність серед молодняку.

Вірусні ентерити призводять до тяжких розладів шлунково-кишкової, серцево-судинної та дихальної систем. Доведено, що вони є однією з найбільш поширених причин інфекційної діареї у собак віком до 6 місяців. Причому, собачий коронавірус класифікують як досить розповсюджену інфекцію не тільки в Україні, а і в Європі.

Враховуючи актуальність даного питання, результатом наших досліджень є уточнення, доповнення та узагальнення даних щодо характеристики коронавірусного ентериту у собак, що дасть можливість більш детально з'ясувати вплив збудника хвороби на організм тварин за даного ентериту.

У статті, за результатами комплексних досліджень, наведено дані щодо характеристики коронавірусу

собак, епізоотологічних властивостей, клінічних ознак з урахуванням морфологічних показників крові та патологоанатомічні особливості коронавірусного ентериту собак.

Однією із найбільш поширених патологій у собак є запалення слизової оболонки шлунково-кишкового тракту, яке супроводжується діареєю. Етіологія цих захворювань досить різнобічна, не останнє місце серед цих хвороб займає ентерит у собак спровокований коронавірусом [1].

Вірусні ентерити призводять до тяжких розладів таких систем, як шлунково-кишкової, серцево-судинної та дихальної. Дорослі собаки рідко хворіють на ентерити такої етіології і в більшості випадків з благоприємним прогнозом. Смертельну небезпеку ентерити вірусної етіології створюють для цуценят. Не вакцинований молодняк отриманий від не імунних собак в умовах розплідників хворіють важко з значною летальністю від 30 до 80% [2].

Коронавірусні інфекції – це група гострих інфекційних хвороб, спри-

чинених патогенними для людини і тварин вірусом родини *Coronaviridae*. Клінічно у хворих спостерігаються прояви гострої респіраторної вірусної інфекції її перебіг варіює від безсимптомного до розвитку тяжкого гострого респіраторного синдрому. У частини хворих (до 30%) можливі прояви гострого інфекційного гастроентериту. Зазвичай коронавірусний ентерит має сумісний перебіг як з вірусними так і бактеріальними інфекціями, що надзвичайно часто призводить до загибелі тварини [3].

В Україні ж питання обов'язкової специфічної профілактики і ліквідації вірусних захворювань собак ніколи серйозно не ставилося. Необхідність вакцинації носить досі рекомендаційний характер. Масштаби і наслідки вірусних захворювань собак були, є і, можливо, будуть завжди проблемою собаківників [4].

Комплексна діагностика цієї патології у собак розроблена недостатньо. Висока варіабельність клінічних ознак за коронавірусного ентериту, складність апеляції великим числом якісних показників, ускладнюють постановку діагнозу на це захворювання для практичного ветеринарного лікаря [5].

Особливості етіології захворювання. Збудником є РНК – вмісний вірус родини коронавірус (*Canine coronavirus*) діаметром близько 100-120 нм, маючи два роди *Nidovirales*, *Coronavirus* є великими, оточені ліпопротеїновою оболонкою, який має на своїй оболонці своєрідні виступи у вигляді зубців корони, що і послужило

причиною такої назви. Коронавірус містить плюс-лацюг РНК і володіє унікальним механізмом реплікації. Незважаючи на спорідненість збудника коронавірусної інфекції собак з коронавірусами людини, кішок та інших тварин, людині цей вірус від собаки не передається, хоча кішок і свиней цей вірус інфікувати може [6, 7].

Філогенетична характеристика коронавірусів включає такі різновиди як альфа, бета, гама та дельта – коронавірус. Стосовно собак то на сьогоднішній день відомо альфа вірус тропізм якого характеризується ураженням шлунково кишковий тракт і нещодавно ідентифікований бета коронавірус, який вражає респіраторну систему. В рідких випадках коронавірус проявляє пантропність, в таких випадках захворювання важко діагностуються і часто призводять до швидкої загибелі собак [8, 9].

Епізоотологічні особливості. За 2010 – 2015 роки було відібрано від 535 собак проби для дослідження. Дані тварини мали клінічні ознаки типові для ентеритів вірусної етіології. З досліджуваних проб позитивно реагували 99, а 436 проб були негативними до коронавірусу. Слід відмітити, що більшість ентеровірусів в значній мірі проявляють схожість симптомокомплексу, тому єдиним і надійним методом диференціації є лабораторна діагностика. Даних позитивно реагуючих тварин розділили на групи для з'ясування вікової схильності, коронавірус вражає собак різного віку, єдиним виключенням у нашому досліді були собаки

до 2-х місяців. На нашу думку це пов'язано з материнським імунітетом. У тварини старших вікових груп також діагностували дану патологію, навіть у віці 7 та 8 років, нами були виявлені хворі собаки. При проведенні експерименту було встановлено, що найбільшу схильність до коронавірусного ентериту відмічали в групі собак від 5 до 8 місяців. Дещо рідше діагностували ентеровірус в групі від 8 до 12 місяців.

Випадки будь якого захворювання мають або не мають сезонності. Враховуючи це, нами було вивчено залежність спалахів коронавірусного ентериту від пори року, пік захворюваності відмічався у весняно літній період. Водночас слід відмітити, що дане захворювання реєструється впродовж року практично у рівних співвідношеннях. Стосовно підозри і проведення лабораторних досліджень на наявність коронавірусу у організмі собак, відмічали в осінньо зимовий період.

Значним аспектом вивчення епізотичного процесу є породна схильність до інфекційного захворювання. Під час досліджень нами була проаналізована чутливість до коронавірусного ентериту у собак 49 порід, що обслуговувались в ветеринарних клініках Києва та Житомира. При проведенні експерименту виявляли досліджуваній ентерит у значної кількості порід. Даний показник пов'язаний з малою кількістю лабораторних досліджень, за рахунок специфічних клінічних ознак ентериту, що підштовхує лікарів до хибного попереднього діагнозу. Друга причина поля-

гає в економічній неспроможності власників, адже повний комплекс лабораторних досліджень досить затратним. В таблиці графа «відношення позитивно до негативно реагуючих», перша цифра свідчить про кількість позитивно реагуючих до загального значення досліджень по певній породі. Було встановлено, що найбільш часто хворіли собаки таких порід, як ротвейлер, джек рессел тер'єр та бігль. Менш характерну чутливість до коронавірусу проявляють чихуахуа, той тер'єр та боксер. Відносно стійкими породами виявились французький бульдог та лабрадор. Також було з'ясовано, що метиси проявляли схильність до коронавірусу, не зважаючи на існуючу теорію про значну резистентність таких порід собак.

Діагностика. Діагностичні дослідження на підтвердження коронавірусного ентериту проводили в ІХА за допомогою експрес тестів *VetExpert* та *LT Biotech* і в ветеринарних лабораторіях шляхом постановки ІФА або ПЛР.

Клінічні ознаки. Інкубаційний період при коронавірусному ентериті залежить від сприйнятливості тварини (вік, стать, порода, імунний стан тощо) та кількості і вірулентності збудника, що потрапив в організм. Збудник зазвичай, може виділятися з фекаліями інфікованих собак між 3-м і приблизно 14-м днем після зараження [10].

Встановлено, що температура тіла хворих на коронавірусний ентерит собак була в межах норми – $38,9 \pm 0,05^\circ\text{C}$. У тварин були відібрані зразки крові

для морфологічних і біохімічних досліджень.

У хворих собак відзначали зниження кількості еритроцитів. Причиною цього, на нашу думку, був інфекційний агент у крові хворих, що викликав гемоліз червоних кров'яних клітин.

Гематокритна величина у інфікованих тварин була дещо нижче норми, що відповідало стану собак у яких відмічали дегідратацію внаслідок проносу. У хворих собак відмічали виражену лейкоцитопенію. Цей факт пов'язаний з тим, що вірус розмножується швидким діленням в клітинах кісткового мозку, а саме – лейкоцитах. Частка еозинофілів і моноцитів в межах норми. Відмічали зниження лімфоцитів, що є характерним для гострих інфекційних процесів.

Відмічали зсув лейкоцитарної формули вправо за рахунок підвищення кількості сегментованих ядерних форм нейтрофілів. Лімфоцитопенія, можливо, була викликана низькомолекулярними білками – інтерферонами, які синтезуються у відповідь на вірусну інфекцію. Швидкість осідання еритроцитів в крові інфікованих збудником коронавірусного ентериту тварин була вище норми. Причиною цього є збільшення концентрації в плазмі білків гострої фази, а саме: фібриногену, С-реактивного білка та імуноглобулінів.

Концентрація гемоглобіну, вміст кальцію, фосфору, глюкози, сечовини й креатиніну в хворих тварин не виходили за межі фізіологічних коли-

вань.

Водночас, слід відзначити, що вміст глюкози та креатиніну у хворих на коронавірусний ентерит собак є нестабільним показником. Проте середнє значення було в межах норми. Вміст загального білка, за коронавірусного ентериту в собак знижувався, оскільки у хворих собак відмічали зниження апетиту. Білок до організму надходив у недостатній кількості та враховуючи ураження кишечника, практично не всмоктувався в ньому. Гіпопротеїнемія відображає процеси ураження печінки, оскільки більшість його фракцій синтезується гепатоцитами.

Проведені комплексні дослідження вказали, що в собак, хворих на коронавірусний ентерит, характерними є зміни морфологічного та біохімічного складу крові. Було встановлено еритроцитопенію, лейкоцитопенію, лімфоцитопенію, гіпопротеїнемію, гіперактивність і лужної фосфатази, збільшення ШОЕ.

Зміни біохімічних показників не є неспецифічними, проте, відображають глибину патологічних процесів, які ускладнюють перебіг коронавірусного ентериту. Одержані нами результати співпадають з даними літератури і показали, що в інфекційний процес втягується печінка.

Враховуючи індекси «червоної крові», які свідчать про інтенсивність дозрівання еритроцитів та насичення їх гемоглобіном в кістковому мозку *MCH* і *MCV* у собак хворих на коронавірусний ентерит істотно не відрізнялись від показників у здорових, але

середня концентрація гемоглобіну в еритроциті (MCHC) була дещо вище фізіологічного ліміту і становила $37,5 \pm 3,45$ г/дл., що може свідчити про розвиток анемії.

Показники функціонального стану печінки у собак за коронавірусного ентериту - гіпопротеїнемія ($39,55 \pm 12,37$ г/л), яка на нашу думку може бути пов'язана з гіпоальбумінемією ($11,34 \pm 0,12$ г/л). Гіпопротеїнемія відображає процеси ураження печінки, оскільки більшість його фракцій синтезується гепатоцитами тому у хворих собак відмічали зниження білкового коефіцієнта $0,645 \pm 0,105$ при нормі $0,71-1,28$.

При діагностиці захворювань серцево-судинної системи і печінки запропоновано визначати коефіцієнт де Рітіса, що показує співвідношення АсАТ до АлАТ.

За хвороб серця він збільшується, за патології печінки, навпаки, зменшується. У собак уражених коронавірусом встановлено зниження цього коефіцієнта $0,725 \pm 0,025$ од/л, що свідчить про наявність гепатопатії

Стан реальної системи, особливо швидкості клубочкової фільтрації, характеризує інший продукт залишкового азоту – креатинін, який у хворих собак становив $48,8 \pm 27,15$ мкмоль/л, що нижче фізіологічного ліміту. Зниження даного показника на нашу думку пов'язано з виснаженням тварини та як наслідок зниженням м'язової маси.

Проведені комплексні дослідження вказали, що у собак, хворих на

коронавірусний ентерит, характерними є зміни морфологічного складу крові. Було встановлено еритропенію, зниження гематокритної величини, спостерігали незначне збільшення середньої концентрації гемоглобіну в еритроциті, гіпопротеїнемію та гіпоальбумінемію, зниження білкового коефіцієнта і коефіцієнта де Рітіса.

Патологоанатомічні зміни. Коронавірусний ентерит виявляли найчастіше у цуценят 45 – 55-ти денного віку.

Трупи цуценят, які загинули від коронавірусного ентериту, виснажені, анемічні. Серозні покриття сухуваті. Шлунок часто порожній або містив невелику кількість молока. Слизова оболонка шлунку на дотик сухувата, вкрита тонким шаром густого слизу, в деяких випадках у шлунку його досить велика кількість, що може свідчити про затяжний перебіг хвороби.

Тонкий кишечник розтягнений газами, кровоносні судини під серозною оболонкою кровонаповнені

Нирки, печінка, підшлункова залоза щільної консистенції, іноді більш темнішого кольору, ніж зазвичай (дегідратація). В жовчному міхурі темна, густа жовч. В серці спостерігали розширення лівої частини, внаслідок сильного згущення крові. Легені місцями мали ознаки застійного кровонаповнення судин та ознаки гемостазу.

Селезінка у загинувших тварин збільшена, щільної консистенції, під її капсулою спостерігали крапчасті крововиливи. В нирках – локальні інфаркти, які мали конусоподібну форму.

Верхівка інфаркту напрямлена до місця закупорки артеріальної судини, а розширена його частина – до поверхні органу. На розрізі інфаркти випинались над паренхімою нирки у вигляді трикутника, що пов'язано з деревоподібним розгалуженням артерій. Лімфатичні вузли тонкого відділу кишечника помірно збільшені, з ознаками геморагічного запалення. Слизова оболонка петель тонкого відділу кишечника має ознаки катарально-геморагічного запалення, рельєф слизової оболонки згладжений

Сечовий міхур часто був порожнім, мав сухувату слизову оболонку, що свідчить про явище дегідратації організму.

Головний мозок мав добре виражені звивини і борозни та чітко був поділений на сіру і білу речовину. Поверхня розрізу мозку сухувата, без блиску, кровonosні судини наповнені густою кров'ю, в деяких кровonosних судинах утворювались червоні кров'яні згустки. Ліквору порівняно мало, колір його темно-рожевий.

Висновки.

1. У результаті проведених досліджень було встановлено, що собаки віком 5 – 8 місяців є більш сприйнятливими до зараження на коронавірусний ентерит, особливо таких порід як ротвейлер, джек рассел тер'єр та бігль, з піком захворюваності у весняно-літній період.
2. Коронавірусний ентерит у собак характеризується зменшенням кількості лейкоцитів на 46 %, і лімфоцитів на 13 %, зменшенням кіль-

кості еритроцитів на 6 %, і гематокритної величини на 15 %, а середня концентрація гемоглобіну в еритроциті збільшена на 5 %.

3. За коронавірусного ентериту у собак вражається печінка, про що свідчить зменшення рівня загального білка на 23 %, альбумінів на 74 % і білкового коефіцієнта на 10 % порівняно з мінімальними.
4. Основними патологоанатомічними змінами внутрішніх органів були в селезінці крапчасті крововиливи, нирках локальні інфаркти, в серці розширення лівої частини, легені ознаки гемостазу.

Список використаної літератури

1. Ящук О.В. Моніторинг розповсюдження вірусів серед домашніх котів і собак у м. Дніпропетровськ / О.В. Ящук, Н.В. Черевач, А.І. Вінніков // Вісник Дніпропетровського університету. Біологія, медицини. – 2014. – 5(1). – С. 23 – 27.
2. Радзиховський М.Л. Моніторинг ентеритів вірусної етіології у собак / М.Л. Радзиховський // Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького. – Львів, 2016. – Т. 18. – № 1 (65). – Ч. 1. – С. 138– 142.
3. Проблема коронавірусного ентерита і лептоспироза у собак // *Jornal of small animal practice*. – 2014 - №5 (5). – С. 46-47.
4. Фасоля В. П. Диспансеризація собак службових порід: авто-

- реф. дис. ... доктора вет. наук: спец. 16.00.01 «Діагностика і терапія тварин» / В. П. Фасоля. – Біла Церква, 2008. – 38 с.
5. Вахрушев Я.М. Лабораторные методы диагностики / Я.М. Вахрушев, Е.Ю. Шкатова. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2007. – 96 с.
  6. Characterization of a recombinant canine coronavirus with a distinct receptor-binding (S1) domain / Andrew D. Regan, Jean K. Millet, Long Ping V. Tse et al. // *Virology* – 2012. – № 430 (2) – P. 90–99.
  7. Rottier Peter J. M. The Evolutionary Processes of Canine Coronaviruses / Peter J. M. Rottier // *Advances in Virology* – 2011. – Режим доступу: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3265307/>
  8. Canine Coronavirus Highly Pathogenic for Dogs. / Canio Buonavoglia, Nicola Decaro, Vito Martella et al // *Emerging Infectious Diseases*. Vol. 12, № 3, 2006 P. 492 – 494.
  9. The Polarity of Entry and Release of Canine Coronavirus From Epithelial Cells / Francesco Cirone, Annamaria Pratelli // *Biomed J Sci and Tech Res* – 2018. – №2 (1) – P. 1–2.
  10. Fehrand Anthony R., Perlman Stanley / *Coronaviruses: An Overview of Their Replication and Pathogenesis*. - *Methods Mol Biol*. – 2016.